WILDSTEIN: PUŁAPKI ŚWIATA NA OPAK s. 10 | ŁZY LIBANU s. 36 | DOLAR KRÓLUJE s. 18 | KS. CHROSTOWSKI: IMPULS DLA BIBLISTÓW s. 38

16.10.2022
nr 42 (885)
cena 5 zł
(w tym 8% VAT)
NR INDEKSU 205 109
ISSN 1734-9079
www.idziemy.pl

idziemy

Co zrobiliśmy ze świętym Janem Pawłem II?

s. 3, 4, 12

TYGODNIK idziemy

poleca

Jestem wdzięczny o. Jackowi Salijowi za jego wielki trud uczenia nas rozumienia skomplikowanych problemów moralnych, nieustający, trwający przez lata wysiłek tłumaczenia najtrudniejszych zagadnień teologicznych, filozoficznych, moralnych i obyczajowych.

Z posłowia bp. Jacka Grzybowskiego

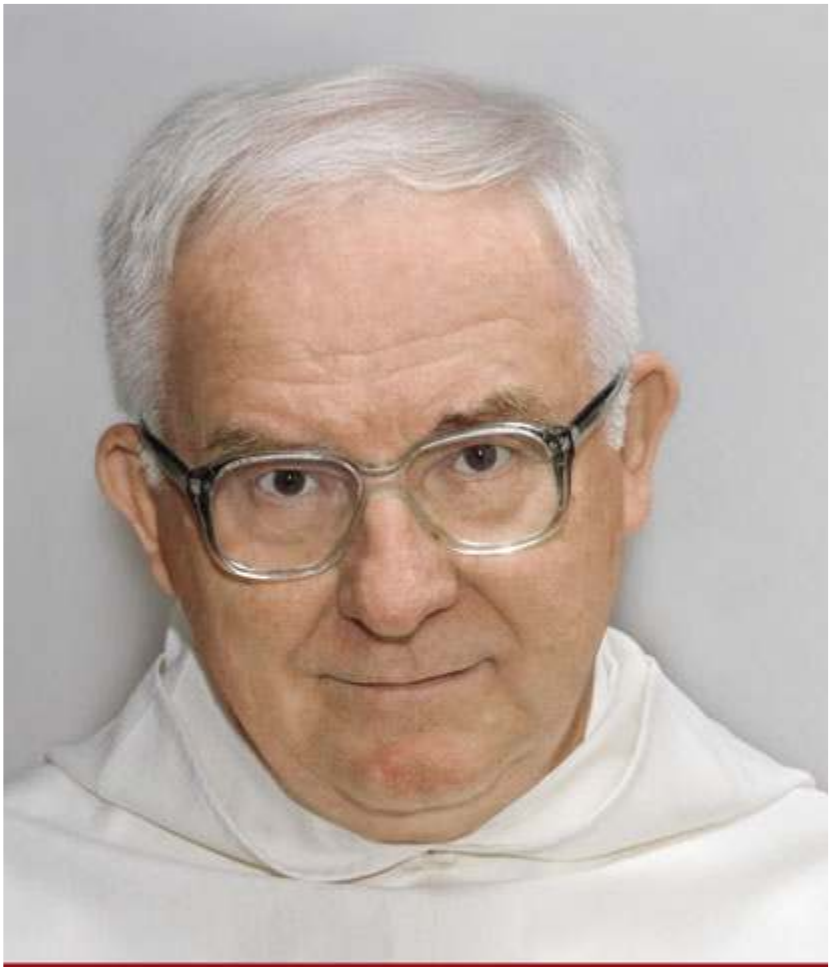

Rozmowy z Ojcem Jackiem

Postanowiliśmy zebrać wywiady, których Ojciec Jacek udzielił naszym redaktorom przy różnych okazjach, i wydać je w książce. Choć są zakorzenione w konkretnej sytuacji i przeprowadzone w konkretnym czasie, to dotyczą one bardzo ważnych i w gruncie rzeczy wciąż aktualnych tematów. Dlatego uznaliśmy, że wielu ludzi zechce mieć je pod ręką, zebrane w jednym miejscu.

Ze wstępu ks. Henryka Zielińskiego

Publikację można zamawiać w redakcji „Idziemy”

pod nr. tel.

22 512 00 95

dostępna jest też w dobrych księgarniach na terenie całego kraju

ks. Henryk Zieliński

Co zrobiliśmy z Papieżem?

Niektórych może oburzyć okładka tego numeru „Idziemy". Zdecydowaliśmy się na nią, ponieważ zależy nam na sprowokowaniu poważnej refleksji na temat „Co zrobiliśmy ze św. Janem Pawłem II?". Szczególnie zależy nam na sprowokowaniu tych, którzy ponoszą największą odpowiedzialność za Kościół i za młode pokolenie Polaków. Chodzi nie tylko o biskupów, księży i katechetów. Chociaż o nich też.

Coś najwyraźniej z naszym stosunkiem do św. Jana Pawła II poszło nie tak. Duszpasterze, katecheci i inni nauczyciele, mający bezpośredni kontakt z młodzieżą, zauważają, że święty Papież stał się dla wielu młodych Polaków postacią „memiczną". Potwierdza to wicedyrektor jednego z warszawskich liceów, a zarazem nauczyciel religii, w wywiadzie na str. 4. Przedmiotem szyderstwa stała się nawet godzina 21.37. A jeśli tak, to mamy do czynienia z szyderstwem pośrednio również z tych, którzy płakali po Papieżu i palili znicze wzdłuż alei Jego imienia w Warszawie.

Jeden z księży opowiadał niedawno, jak młodzież oazowa (!), z którą pojechał do Wadowic, obśmiała propozycję zaśpiewania na tamtejszym rynku „Barki". Biskup, który przemawiał w ostatnie wakacje do uczestników Akademii Liderów, przepraszał młodzież, że zacytuje im św. Jana Pawła II i prosił, żeby zastanowiła się nad tym cytatem, nie bacząc na jego autora. Coraz częściej ulegamy presji, żeby się tłumaczyć za Jana Pawła II. Jakby rzeczywiście były ku temu powody.

Próby narzucenia Polakom „wstydu za polskiego papieża" pojawiały się jeszcze za Jego życia, choćby ze strony przedstawicieli postkomunistycznej lewicy, których na naszych łamach z imienia i nazwiska nie wspomnę. Nie zrobię im tego zaszczytu. (Nie planowaliśmy też jako redakcja poświęcać uwagi zmarłemu rzecznikowi stanu wojennego, ale nie mamy w zwyczaju cenzurować naszych felietonistów). Już po śmierci św. Jana Pawła II pewne wpływowe środowiska uruchomiły przeciwko Niemu kampanię oszczerstw tym bardziej bolesnych, że godzących w te sfery, o których świętość troszczył się on szczególnie. Ale nie można wszystkiego zrzucić na wrogów wiary, Kościoła i Polski. Trzeba też uderzyć się we własne piersi.

Czy my sami jako ludzie Kościoła nie przyczyniliśmy się do umniejszania i ośmieszania św. Jana Pawła II? Może nie robiliśmy tego ze złej woli, tylko z braku wyobraźni albo z lenistwa i podążania po po linii najmniejszego oporu. Pamiętam infantylne przyśpiewki o papieżu jeżdżącym „na nartach, w których mieszka Święty Duch" i „pływającym kajakiem, który zrobił sobie sam". Wspominam podobizny Papieża umieszczane na kubkach, talerzach i wazonach. Z zażenowaniem patrzę na kiczowate, a niekiedy szkaradne pomniki papieża przed prawie każdym kościołem. Z niektórych ambon częściej cytowano Jana Pawła II niż Pismo Święte, co nie oznaczało znajomości papieskich encyklik.

Tym większe wyrazy uznania należą się proboszczowi warszawskiej parafii Wszystkich Świętych ks. Piotrowi Waleńdzikowi, który z okazji Dnia Papieskiego zaprasza na czytanie encykliki „Veritatis splendor" z udziałem wybitnych aktorów i dziennikarzy. (Tegoroczny Dzień Papieski obchodzimy pod hasłem: „Blask prawdy"). Boję się zarazem, że w wielu kościołach skończy się tego dnia na kremówkach, „Barce" i zbiórce ofiar na Fundację Dzieło Nowego Tysiąclecia. Jakby to było wszystko, co nam zostało po Janie Pawle II. Zostały jeszcze relikwie w prawie każdym kościele, chociaż on sam prosił, żeby ich nie było.

Nie tylko w tej sprawie „zdradziliśmy św. Jana Pawła II" – jak przyznawał z bólem nieodżałowany abp Henryk Hoser SAC. Trudno się z nim nie zgodzić. Z największego proroka naszych czasów zrobiliśmy sobie „kremówkowego papieża", bohatera licznych anegdot i memów. Potraktowaliśmy Go jak parawan zakrywający nasze słabości, podłości i bierność. Żerowaliśmy na jego wielkości, nie słuchając Go. Tracimy na tym my sami i traci na tym młodzież, której nie przekazujemy sedna papieskiego przesłania jako wspaniałego dziedzictwa i drogowskazu na przyszłość.

Bylibyśmy dzisiaj w innym punkcie, gdybyśmy w swoim czasie odczytali ostrzeżenia przed zanegowaniem prawdy w życiu społeczeństw i jednostek; gdybyśmy zrozumieli, że trzeba bronić rozumu, jeśli chcemy ocalić wiarę, bo wiara jest funkcją rozumu; gdybyśmy pojęli, do czego prowadzi wolność posunięta do obłędu i odkryli kto chce, żebyśmy żyli tak, „jakby Boga nie było". O tych i wielu innych sprawach, z którymi borykamy się dzisiaj, św. Jan Paweł II mówił przed 30 laty! Nie posłuchaliśmy. Trzeba to przyznać z pokorą, bo od tego zaczyna się nawrócenie.

henryk.zielinski@idziemy.com.pl

16.10.2022 idziemy w numerze:

TEMAT NUMERU

Papież to dla nich mem – rozmowa z nauczycielem religii **s. 4**

Pułapki świata na opak – wywiad z Bronisławem Wildsteinem **s. 10**

fot. archiwum WDWP

Świadek wolności i odpowiedzialności – bp Jacek Grzybowski o św. Janie Pawle II **s. 12**

MOJA WIARA

Późne powołania **s. 8**

Seminaria duchowne pod lupą **s. 20**

Impuls dla biblistów – soborowa konstytucja „Dei Verbum" **s. 38**

Po stracie – Dzień Dziecka Utraconego **s. 54**

NA CZASIE

Dolar króluje **s. 18**

Kapłan i artysta – ks. dr Bronisław Mazur **s. 34**

Łzy Libanu – co się stało ze „Szwajcarią Wschodu"? **s. 36**

Z papieżem Janem Pawłem II w obronie praw człowieka **s. 42**

WARTO WIEDZIEĆ

Czego się spodziewałeś? – wzbudzanie refleksji u dzieci **s. 23**

Nadzieja dla najmniejszych – wcześniaki **s. 43**

Czytanie nie kończy się na papierze! Najnowsze wiadomości i opinie na stronie www.idziemy.pl. E-wydanie tygodnika można zakupić na stronach: www.eprasa.pl, www.egazety.pl.

Papież to dla nich mem

Z **Grzegorzem Diłanianem**, wicedyrektorem L Liceum Ogólnokształcącego im. Ruy Barbosy w Warszawie, nauczycielem religii, etyki i filozofii, rozmawia Barbara Stefańska.

Kim dla uczniów jest św. Jan Paweł II?

Od dwudziestu lat uczę religii w szkole. W tym czasie zarówno reakcje uczniów na Jana Pawła II, jak i mój sposób mówienia o nim, przeszły ewolucję. Jeszcze w ostatnich latach jego życia i tuż po śmierci papież z Polski był dla uczniów ważnym punktem odniesienia, a przynajmniej chcieli o nim słuchać.

Teraz jest zupełnie inaczej. W środowisku wielkomiejskiej szkoły, w której uczę, Jan Paweł II jest dla uczniów postacią z internetowych memów. Przeżyłem szok w zeszłym roku podczas wyjazdu integracyjnego z młodzieżą. Przysłuchiwałem się rozmowom młodzieży na górskich szlakach. Okazało się, że wielu z nich cytuje fragmenty z Jana Pawła II jako kpinę. Niektórzy konstruują jego figurki w popularnej grze komputerowej Minecraft, żeby je potem niszczyć. Dla kogoś, dla kogo jest on ważny, to jakby cios prosto w serce. Niejednokrotnie byłem też na studniówkach w różnych szkołach średnich, na których młodzież prosiła, żeby o godzinie 21.37 zagrać „Barkę" i to bynajmniej nie w celu uczczenia śmierci Jana Pawła II, ale po prostu jako kpinę, „szyderę". Więc z bólem zauważam, że dla wielu młodych ludzi to postać, która stała się memem, w najgorszym znaczeniu tego słowa.

fot. archiwum prywatne

Czy w takiej sytuacji jest możliwe przekazywanie uczniom nauczania Jana Pawła II?!

Nie mówię na swoich zajęciach o Janie Pawle II wprost, np. w okolicach jakiejś związanej z nim rocznicy przytaczam jego mniej znane cytaty, nie mówiąc, kto jest ich autorem. Dyskutujemy, rozmawiamy, analizujemy. Proszę uczniów o zadeklarowanie, czy uważają te słowa za mądre i życiowe, czy są w stanie się pod nimi podpisać. Pytam, kto może być ich autorem: poeta, uczony, myśliciel? Padają różne propozycje. Ale kiedy mówię, że to słowa Jana Pawła II, twarze uczniów poważnieją. Bo jak to mógł powiedzieć człowiek, którego uznają za „mem"?

To zupełnie inna sytuacja niż tuż po jego śmierci.

Jeszcze kilkanaście lat temu, gdy uczyłem w gimnazjum jego imienia, uczniowie angażowali się w debaty, które organizowałem w okolicach dnia papieskiego. Dyskutowaliśmy o kwestiach społecznych, kulturowych, cywilizacyjnych, a potem w nauczaniu Jana Pawła II szukaliśmy inspiracji. Organizowałem też z młodzieżą rajdy po górach, szlakami Jana Pawła II, które gromadziły 40–60 osób. Oprócz wspinaczki mieliśmy tam warsztaty na tematy poruszane przez Jana Pawła II.

> **Jan Paweł II stał się dla nas papieżem kremówkowym, dziadkiem z miłych opowieści.**

Poza tym uczniowie chętnie włączali się w obchody związane z papieskimi rocznicami. To dawało nadzieję. Myślałem wtedy, że określenie „pokolenie JP2" nie jest przesadą.

Co się stało, że nastąpiła tak gwałtowna zmiana?

Przyczyn jest wiele. Ja posługuję się frazą, którą kiedyś Klub Jagielloński zatytułował jeden z numerów swojego kwartalnika „Pressje", mianowicie: Zabiliśmy proroka. Jan Paweł II stał się dla nas papieżem kremówkowym, dziadkiem z miłych, sympatycznych opowieści, postacią z czasem karykaturalnych i kiczowatych pomników, którego imieniem nazywany był każdy skwer czy zaułek.

On sam pozwalał młodym stawiać trudne pytania, był człowiekiem otwartego umysłu, wchodził w dyskusje, a my cytatami z jego nauczania pozamykaliśmy różne rozmowy, wątpliwości. Jego myślą czasami ucinaliśmy ważne pytania i to zapewne wbrew jego intencjom. Sądzę, że papież nie byłby zachwycony, gdyby usłyszał, że zamiast towarzyszyć młodym w ich rozterkach i roztropnie prowadzić ich po ścieżkach nastoletnich poszukiwań, jego słowami zbijamy choćby najmniejszą wątpliwość czy tłumimy przejawy samodzielnego myślenia.

Na takie postępowanie młodzi zareagowali buntem, odrzuceniem kiczu i cukierkowatości. Poza tym, jak coś jest narzucone i obowiązkowe albo jest tego za dużo, młodzież zaciąga hamulec ręczny lub reaguje radykalną kontrą.

To jest chyba wina nas, dorosłych, i nierozważnego korzystania z dziedzictwa JP2, podkreślania tego, co nie jest najważniejsze. Na to wszystko nałożył się rozwój mediów społecznościowych i kariera memu, który każdego potrafi zabić.

Co radziłby Pan tym, którzy chcą zainteresować uczniów dziedzictwem Jana Pawła II?

Osobiście staram się być świadkiem. Aktualne pozostają słowa papieża Pawła VI z adhortacji „Evangelii nuntiandi", że dzisiejszy świat chętniej słucha świadków niż nauczycieli; a jeśli słucha nauczycieli, to dlatego, że są świadkami. Dlatego staram się świadczyć, jak Jan Paweł II wpłynął na moje życie, dlaczego uznaję go za autorytet, ojca, który wiele spraw w życiu mi wyprostował, wyjaśnił, poprzez swoje słowa i teksty. Staram się też odpowiadać na zarzuty stawiane Janowi Pawłowi II odnośnie do prowadzenia Kościoła oraz zachęcam do krytycznego sprawdzania informacji o nim.

Nie mam jednego remedium na problemy, które tu zarysowałem. Każda sytuacja jest inna. Wiem jednak, że warto zawsze dawać świadectwo o tym, jak Pan Jezus poprzez Jana Pawła II zmieniał moje życie, dlaczego wracam do jego tekstów, dlaczego jest dla mnie ważny. Druga sprawa to pokazanie wartości tekstów Jana Pawła II, ale takim sposobem, który zaskoczy młodych ludzi. Czyli, podsumowując: świadectwo życia i prezentowanie młodzieży – nie wprost – jego myśli.

Biskupi w Kamieniu Śląskim

Synodalność w Kościele to główny temat zebrania biskupów odbywającego się w dniach 11–12 października. Członkowie KEP podsumowali obrady synodalne w Polsce. Jako gościa specjalnego zaproszono kard. Mario Grecha, sekretarza generalnego synodu biskupów, dysponującego najświeższymi informacjami na temat syntez z poszczególnych krajów, które już dotarły do Stolicy Apostolskiej. Drugim tematem wiodącym jest kwestia pomocy uchodźcom z Ukrainy. Ponadto obrady dotyczyły misji i innych kwestii duszpasterskich.

Tym razem zebranie plenarne KEP zorganizowano w Kamieniu Śląskim (diec. opolska) – miejscu urodzin św. Jacka, bł. Czesława i bł. Bronisławy (wszyscy z rodu Odrowążów). W programie znalazła się także liturgia dziękczynna na Górze św. Anny pod przewodnictwem nuncjusza apostolskiego abp Salvatore Pennacchio, z okazji przypadającej w tym roku 50. rocznicy utworzenia diecezji opolskiej.

Sanktuarium św. Jacka

fot. www.kamien.biz

Zebranie KEP można nazwać jubileuszowym, gdyż z końcem września minęło sto lat od utworzenia biura episkopatu, dziś zwanego sekretariatem KEP. Początkowo siedziba mieściła się w Warszawie na ul. Mokotowskiej 14, gdzie dziś znajduje się biuro PCK. Dokładnie 40 lat temu – 15 października – sekretariat KEP rozpoczął regularną pracę w obecnym budynku na warszawskiej Woli. Jest to instytucja stała, pełniąca służebne zadanie w stosunku do Konferencji Episkopatu Polski./**bs**

Idziemy dla Białorusi

Polska Szkoła im. św. Jana Pawła II w Mińsku zwróciła się z prośbą do tygodnika „Idziemy” o bezpłatną prenumeratę papierowej wersji czasopisma. Placówka skupia ponad 270 osób polskiego pochodzenia. Działa w niej biblioteka, klub seniora, chór „Barka”, organizowane są zajęcia dla dzieci. – Dzisiaj zwracamy się z serdeczną prośbą o pomoc, by słowo polskie, Dobra Nowina w języku ojczystym, polskie wydanie docierało do naszej biblioteki, do rzeszy tych, z którymi pracujemy każdego dnia, którzy są spragnieni polskiego słowa drukowanego, periodyku – pisze dyrektor szkoły Wadzim Baczkowski.

Osoby, które mogłyby sfinansować przekazywanie egzemplarzy „Idziemy” do tej szkoły, prosimy o kontakt z redakcją sekretariat@idziemy.com.pl lub redakcja@idziemy.com.pl.

Krzysztof Ziemiec

Wyznania dziennikarki

Mobbing, depresja i myśli samobójcze. Była dziennikarka telewizji TVN odsłoniła ostatnio kulisy swojej pracy dla tej stacji. Ona pierwsza, a za nią kolejne osoby publikują swoje – często szokujące – doświadczenia związane z pracą. Oto krótkie oświadczenie Anny Wendzikowskiej która przygotowywała materiały do porannego programu i zawsze spotykała się tylko z krytycznymi uwagami: „Pamiętam, jak się zastanawiałam, czy skok z piątego piętra, na którym mieszkam, załatwi sprawę, czy trzeba jednak wejść wyżej. (...) Byłam poniżana, gnębiona, codziennie drżałam o pracę. Piszę ten post, a z oczu lecą mi łzy”.

To skłoniło też inne osoby, by opisać podobne doświadczenia. Były pracownik tej stacji pisze: „W dniu pogrzebu mojej mamy pani producent powiedziała, że jeżeli pójdę na pogrzeb, to mogę ponieść konsekwencje”.

Inna osoba pracująca dla Grupy TVN wyznała: „Zrezygnowałam nagle, w połowie ramówki, czym wzbudziłam święte oburzenie dyrekcji. Powód: już nie mogłam dłużej wytrzymać. Teksty typu: „nikt cię już nie lubi”, „rozmieniałaś się na drobne”, „twoje małżeństwo sprawiło, że widzowie cię znienawidzili” były na porządku dziennym.

Straszono też autorów „zwolnieniem z pracy” i „zamknięciem możliwości dalszej kariery w mediach”, jeśli nie zrzekną się tantiem.

Stacja odpowiedziała i tłumaczy się z win, ale problem pozostaje. Piszę o tym także dlatego, że podobne sytuacje zdarzają się dziś bardzo często i dotyczą nie tylko tej stacji, redakcji, mediów czy show-biznesu. Takie podejście znów powraca, po burzliwych latach 90., kiedy stało się to korporacyjną neokapitalistyczną normą, a raczej patologią. Obawiam się, że ujawnione przypadki stanowią tylko wierzchołek góry lodowej, a sytuacja wydaje się podobna do tego, co działo się w Stanach Zjednoczonych.

Sytuacje mobbingu zdarzają się dziś bardzo często, nie tylko w mediach.

Można powiedzieć, że to nie nasz problem. Ale zapewne nieraz zetknęliśmy się z tego typu przypadkami i osobami, które ucierpiały. My, chrześcijanie – nie mówiąc już o tym, że powinniśmy być świadkami miłości – przynajmniej nie możemy pozwolić na zamiatanie takich sytuacji pod dywan. Odejście ofiary z pracy też nie jest rozwiązaniem – tym bardziej, jeśli ktoś kocha to, co robi, tylko ma tyrana, a nie szefa. Mobber zostanie na swoim stanowisku i dalej będzie znęcał się nad innymi!

Zło coraz częściej pokazuje swoje paskudne oblicze. Musimy całościowo odpowiedzieć dobrem – zarówno w domu, pracy, jak i na ulicy, o Kościele nie wspominając.

Proponuję wyznania byłych i obecnych dziennikarzy wspomnianego medium potraktować śmiertelnie poważnie. Inaczej nic się nie zmieni.

PS. Apel kieruję też do niektórych polityków, straszących nielubianych przez siebie dziennikarzy więzieniem, odmawiających im człowieczeństwa… ku uciesze licznej gawiedzi.

Autor jest dziennikarzem TVP

W SKRÓCIE

■ **Dokument Synodu Biskupów.** Członkowie XV Rady Zwyczajnej Synodu Biskupów zatwierdzili wypracowany przez zespół ekspertów z całego świata Dokument dla etapu kontynentalnego Synodu Biskupów 2023. Został on przekazany Ojcu Świętemu, będzie upubliczniony w połowie października i wysłany jednocześnie do wszystkich biskupów.

■ **Mniej wierzących w Rosji.** Według sondażu przeprowadzonego przez Instytut Badań Demograficznych Rosyjskiej Akademii Nauk w ciągu ostatnich 14 lat o połowę zmniejszył się poziom religijności wśród młodzieży rosyjskiej. Jeśli w 2008 r. za wierzących uważało się 60 proc. osób w wieku 14–29 lat, to w 2021 r. wskaźnik ten obniżył się do 30 proc.

■ **Proszą o pomoc.** Rząd Haiti zwróci się o zagraniczną pomoc wojskową w walce z gangami, które zablokowały terminal paliwowy i doprowadziły w kraju do klęski humanitarnej.

■ **Zabójczy syrop.** Śmierć 66 dzieci w Gambii i przypadki poważnego uszkodzenia nerek mogły być spowodowane zażywaniem produkowanych w Indiach syropów na kaszel – ostrzegła Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), zalecając wycofanie produktów z użycia.

■ **Kiedy koronacja?** Koronacja nowego króla Wielkiej Brytanii Karola III odbędzie się 3 czerwca 2023 r. w Opactwie Westminsterskim – podał serwis Bloomberg. Rzecznik Pałacu Buckingham określił podaną datę jako „czyste spekulacje".

■ **„Homomałżeństwa" w Słowenii.** Izba niższa słoweńskiego parlamentu uchwaliła poprawkę do prawa rodzinnego, która umożliwia osobom tej samej płci zawieranie małżeństw i adopcję dzieci.

■ **Koala pod ochroną.** Australia przeznaczy 30 proc. swego terytorium na tereny chronione dla gatunków zwierząt i roślin oraz ekosystemów zagrożonych wyginięciem – poinformowała australijska minister środowiska Tanya Plibersek. Na liście 110 chronionych gatunków znalazł się miś koala.

■ **Pieniądze dla Węgier.** Komisja Europejska przyznała Węgrom 21,1 mln euro pomocy w celu zmniejszenia obciążeń związanych z opieką nad uchodźcami z Ukrainy – podało węgierskie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych.

■ **„Zamrożona" rezydencja.** Kolejna luksusowa rezydencja rosyjskiego oligarchy została „zamrożona" we Włoszech. Gwardia Finansowa nałożyła pieczęcie na willę Grigorija Bieriozkina w Sirmione nad jeziorem Garda. Posiadłość jest warta ponad 15 mln euro. 54-letni Bieriozkin to prezes grupy finansowej JeSN, inwestującej w sektor energii, paliw i mediów.

fot. PAP/EPA/Massimo Percossi

NOWI ŚWIĘCI I BŁOGOSŁAWIONA

9 października papież Franciszek kanonizował błogosławionych – Jana Chrzciciela Scalabriniego (1839–1905), przez 30 lat biskupa Piacenzy, założyciela Zgromadzenia Misjonarzy św. Karola i Zgromadzenia Sióstr Misjonarek św. Karola Boromeusza, oraz Artemidesa Zattiego (1880–1951), salezjanina koadiutora, duszpasterza chorych. W homilii podczas Mszy kanonizacyjnej Franciszek wskazał, że dwaj kanonizowani przypominają nam, jak ważne jest, byśmy szli razem i umieli dziękować.

Także 9 października w katedrze św. Wenancjusza w Fabriano we Włoszech prefekt Dykasterii Spraw Kanonizacyjnych kard. Marcello Semeraro ogłosił błogosławioną włoską klaryskę-kapucynkę Marię Konstancję Panas (1896–1963). – Przyjmowała osoby pukające do furty klasztoru, wpajając wszystkim pogodę ducha i ufność w Boże Miłosierdzie. Przykuta do łóżka przez ostatnie trzy lata, ofiarowała swoje cierpienia za Sobór Watykański II. Niech bł. Maria Konstancja pomaga nam być zawsze ufnymi wobec Boga i życzliwymi dla bliźnich – mówił o niej tego dnia papież Franciszek w rozważaniu przed modlitwą „Anioł Pański".

KTO BĘDZIE PREZYDENTEM BRAZYLII?

Były prezydent Brazylii Luiz Inacio Lula da Silva (na zdjęciu) otrzymał w pierwszej turze wyborów 48,4 proc. poparcia, a obecnie urzędujący szef państwa Jair Bolsonaro 43,2 proc. Druga runda wyborów odbędzie się 30 października i wtedy będzie wiadomo, kto stanie na czele największego państwa Ameryki Południowej liczącego ponad 212 mln mieszkańców.

fot. PAP/EPA/Sebastiao Moreira

ZNISZCZONY MOST KRYMSKI

Służba Bezpieczeństwa Ukrainy (SBU) nie komentuje eksplozji, do których doszło na moście prowadzącym na anektowany Krym, a uczyni to dopiero po zwycięstwie Ukrainy w wojnie – podał rzecznik SBU Artem Dehtiarenko. Wcześniej ukraińskie agencje informacyjne podały, że wybuch pożaru był operacją specjalną SBU. Strona rosyjska podała informację o wybuchu samochodu ciężarowego, który spowodował zapalenie się cystern z paliwem na kolejowej części mostu. Prócz zniszczeń na kolejowej nitce mostu uszkodzone są odcinki drogi na jednej z nitek samochodowych. Część tej trasy runęła w wodę. Most Krymski, zbudowany w 2018 r. i otwarty przez Władimira Putina łączy okupowany Półwysep Krymski z rosyjskim Krajem Krasnodarskim. Do eksplozji doszło dzień po 70. rocznicy urodzin prezydenta Rosji.

fot. PAP/EPA/Russian Investigative Commilee

fot. PAP/Radek Pietruszka

SZCZYT W PRADZE

W Pradze odbył się pierwszy szczyt Europejskiej Wspólnoty Politycznej (EPC), na który przybyli przywódcy 44 europejskich państw; Polskę reprezentował premier Mateusz Morawiecki. Po jego zakończeniu szef polskiego rządu powiedział, że szczyt potwierdził, że Rosja jest w pełnej izolacji i to nie tylko od państw UE. Wszystkie one potępiają działania Rosji jako „państwa agresywnego, dyktatorskiego, de facto państwa coraz bardziej totalitarnego".

TEGOROCZNI NOBLIŚCI

Tegoroczną Pokojową Nagrodę Nobla przyznano założonemu w 2007 r. w Kijowie Centrum Wolności Obywatelskich, a także więzionemu białoruskiemu opozycjoniście Alesiowi Bialackiemu (na zdjęciu) oraz zdelegalizowanej niedawno rosyjskiej organizacji upamiętniającej sowieckie zbrodnie – Memoriał. – Laureaci reprezentują społeczeństwo obywatelskie w swoich krajach. Przez wiele lat wspierali prawo do krytyki władzy i ochronę podstawowych praw obywateli – podkreśliła w uzasadnieniu przewodnicząca komitetu Berit Reiss-Andersen. Decyzja o uhonorowaniu Pokojową Nagrodą Nobla organizacji pozarządowych z Ukrainy i Rosji oraz obrońcy praw człowieka z Białorusi zrównuje ofiarę agresji z państwami, które jej dokonują – oświadczyli doradca prezydenta Ukrainy Mychajło Podolak i kończący misję ambasador w Niemczech Andrij Melnyk.

fot. PAP/EPA/Tatyana Zenkovich

Laureatką literackiego Nobla została francuska pisarka Anna Ernaux, zwana przez krytyków literackich „królową genderowej prozy francuskiej". W dziedzinie fizjologii i medycyny nagrodę otrzymał Svante Pääbo, szwedzki biolog specjalizujący się w genetyce ewolucyjnej. W dziedzinie fizyki nagrodzono trzech naukowców: Alaina Aspecta (Francja), Johna F. Clausera (USA) i Antona Zeilingera (Austria), którzy przeprowadzili przełomowe eksperymenty z wykorzystaniem splątanych stanów kwantowych. Nagrodę w dziedzinie chemii otrzymali Carolyn R. Bertozzi (USA), Morten Meldal (Dania) i Karl Barry Sharpless (USA) „za rozwój chemii klik i bioortogonalnej".

ROSYJSKI ATAK NA ZAPOROŻE

fot. PAP/EPA/Ukraine State Emergency Service

Sztab Generalny Sił Zbrojnych Ukrainy potwierdził 9 października ostrzał Zaporoża, miasta na południowym wschodzie kraju, informując o dziesiątkach zabitych i rannych.

Władze lokalne w Zaporożu poinformowały o 10 rosyjskich pociskach rakietowych wystrzelonych m.in. na budynki mieszkalne. Zginęło według wstępnych danych 17 osób, a prawie 40 jest rannych – poinformował p.o. mera Zaporoża Anatolij Kurtiew.

W SKRÓCIE

- **Jedna ładowarka.** Do końca 2024 r. wszystkie telefony komórkowe, tablety i aparaty fotograficzne sprzedawane w UE będą musiały być wyposażone w port ładowania USB typu C. Od wiosny 2026 r. obowiązek obejmie laptopy.
- **Konsul szpieg.** Minister spraw zagranicznych Japonii Yoshimasa Hayashi nakazał rosyjskiemu konsulowi w Sapporo opuszczenie kraju. Służby oskarżyły go o szpiegostwo.
- **Z duchem czasu.** Królowa Danii Małgorzata II, która zamierza odebrać tytuły królewskie czworgu swoich wnucząt, przeprosiła za to, że nie przewidziała gwałtownej reakcji części swojej rodziny, jednak nie wycofała się z postanowienia. Małgorzata II powiedziała, że chce, aby monarchia „szła z duchem czasu", a w wydanym oświadczeniu podkreślono, że decyzja monarchini ma umożliwić czworgu jej wnucząt „decydowanie o własnym życiu w znacznie większym stopniu".
- **Uciążliwi pasażerowie.** Linie lotnicze KLM i Transavia stworzyły wspólną listę uciążliwych pasażerów. Osoby na nią wpisane nie będą mogły przez pięć lat korzystać z usług obu przewoźników.
- **Gość króla.** Prezydent Republiki Południowej Afryki Cyril Ramaphosa będzie pierwszym zagranicznym przywódcą, przyjętym przez nowego króla Wielkiej Brytanii Karola III. Wizyta Ramaphosy na Wyspach odbędzie się w dniach 22–24 listopada.
- **Szaleniec w muzeum.** Turysta z USA, pochodzenia egipskiego, prawdopodobnie w ataku szału, zrzucił w Muzeach Watykańskich dwa antyczne popiersia, które rozbiły się, upadając na podłogę. Mężczyzna został zatrzymany przez policję do wyjaśnienia. Do incydentu doszło rano w części ekspozycji znanej pod nazwą Galeria Chiaramonti.
- **Skazany dziennikarz.** Sąd w rządzonej przez juntę wojskową Birmie skazał na 10 lat więzienia japońskiego dziennikarza Torua Kubota, aresztowanego w lipcu za filmowanie antyrządowego protestu.
- **Głodujący w Etiopii.** Z dramatycznym apelem o pomoc dla umierających z głodu mieszkańców etiopskiego regionu Tigraj wystąpił jeden z tamtejszych biskupów Tesfaselassie Medhin. Podkreślił, że pomoc humanitarna nie może dotrzeć z powodu toczących się walk, a ludność cywilna jest bezprecedensowo atakowana. Konflikt między lokalnymi rebeliantami a siłami Erytrei i Etiopii toczy się tam od ponad 700 dni.
- **Kolejne oskarżenia.** Były amerykański producent filmowy Harvey Weinstein, który odbywa już wyrok 23 lat więzienia za molestowanie seksualne kobiet, stoi w obliczu nowych zarzutów. Jego kolejny proces rozpoczął się w Los Angeles.

Serwis przygotowano na podstawie PAP, KAI i RV

Anna Meetschen

Późne powołania

Nowy rok akademicki został oficjalnie rozpoczęty na wszystkich uczelniach w Polsce. Również w seminariach duchownych, co zawsze wzbudza zainteresowanie mediów.

W tym roku akademickim kandydaci zgłosili się do wszystkich seminariów diecezjalnych w Polsce, chociaż do niektórych tylko po jednej osobie. W sumie w tym roku akademickim rozpoczęło formację do kapłaństwa 332 kandydatów, z czego 230 w seminariach diecezjalnych i 102 w seminariach zakonnych i misyjnych.

Co ciekawe, spośród wszystkich seminariów diecezjalnych w Polsce drugą największą liczbę chętnych (14) przyjęto do Ogólnopolskiego Seminarium dla Starszych Kandydatów do Święceń, czyli 35+, które ma siedzibę w Łodzi (naukę rozpoczęło 10). Seminarium dla kandydatów powyżej 35 roku życia to znak naszych czasów i dobrze, że powstało. Bo to już nie są maturzyści, którzy jawią się niczym białe karty, na które można wszystko wdrukować, tylko ludzie po studiach, z doświadczeniem zawodowym i z jakimś bagażem doświadczeń życiowych.

Czy te późne powołania są jakieś gorsze? Bynajmniej. Chociaż różnie ludzie patrzą na takie osoby, nazywając je „spóźnialskimi". Dla Boga jednak nie ma granic ani wiekowych, ani czasowych. On może przecież powołać osobę w każdym wieku i na każdym etapie jego życia. I mimo że czasy mamy, jakie mamy, to nie można podług nich postrzegać powołań w starszym wieku jako czegoś wybrakowanego.

Po pierwsze, późne powołania zdarzały się od początku istnienia Kościoła – pomyślmy o św. Augustynie, który po burzliwym życiu został kapłanem dopiero w wieku 36 lat, pisząc o sobie: „Późno Cię umiłowałem, Piękności tak dawna, a tak nowa". I to późne powołanie nie przeszkodziło mu zostać jednym z największych świętych i doktorów Kościoła. Zresztą nie tylko jemu. Pomyślmy o św. Ignacym z Loyoli, św. Filipie Neri, św. Bracie Albercie, św. Rafale Kalinowskim i wielu innych. To wszystko tzw. późne powołania. A dziś coraz częściej dowiaduję się, że jakiś znajomy czy znajoma po czterdziestce postanowił oddać swoje życie Bogu w życiu konsekrowanym.

fot. István Kis/Pixabay

Musimy przyzwyczaić się do tego, że powołań będzie mniej i będą w późniejszym wieku.

Stabilne życie zawodowe i finansowe, satysfakcja z pracy, znajomi, podróże – tak zwany świat leżący u stóp – przestaje w pewnym momencie wystarczać. Bo braknie sensu tego wszystkiego. I kiedy odkryje się, że sensem naszego istnienia i działania jest Bóg i tylko Bóg, to już nie można postąpić inaczej, jak oddać Mu całego siebie. Ale do tego dochodzi się dziś później niż kiedyś, bo współcześnie świat oferuje dużo więcej atrakcji odciągających nas od prawdziwego sensu życia, niż było to w przeszłości. To dlatego też zakony i instytuty życia konsekrowanego podniosły górną granicę wieku kandydatów. A w wielu krajach utworzono seminaria duchowne dla starszych mężczyzn. I to nie jest tak, że się komuś w życiu nie powiodło, że mu coś nie wyszło i teraz rekompensuje to sobie wyborem życia konsekrowanego. To tak nie działa. Nie da się wytrzymać w zakonie, instytucie, seminarium bez powołania. Więc to nie jest i nie może być nigdy jakaś opcja zastępcza.

W każdym razie musimy przyzwyczaić się do tego, że powołań będzie mniej i będą w późniejszym wieku. Ta tendencja póki co nie ma szans się odwrócić. Nie musimy na to jednak patrzeć jak na porażkę. Bowiem decyzje podejmowane w późniejszym wieku są zazwyczaj bardziej przemyślane i ugruntowane, co też daje większe szanse na pozostanie im wiernym. Chociaż, jak napisał Jerzy Liebert, czy to we wczesnym czy w późnym powołaniu: „Uczyniwszy na wieki wybór, w każdej chwili wybierać muszę".

Nagrody Ratzingera

W Sali Klementyńskiej Pałacu Apostolskiego 1 grudnia Ojciec Święty Franciszek wręczy Nagrodę Ratzingera 2022 francuskiemu jezuicie, ks. prof. Michelowi Fédou oraz amerykańskiemu prawnikowi, Żydowi, prof. Josephowi Halevi Horowitz Weilerowi – poinformowała Watykańska Fundacja Josepha Ratzingera – Benedykta XVI.

Ks. prof. Michel Fédou jest profesorem teologii dogmatycznej i patrystyki w jezuickim Centrum Sèvres w Paryżu. Był dziekanem Wydziału Teologicznego i prezesem tegoż Centrum. Jest członkiem zarządów kilku stowarzyszeń teologicznych oraz Komisji ds. dialogu ekumenicznego z luteranami i prawosławnymi. Jest autorem licznych prac, zwłaszcza z zakresu patrystyki i chrystologii.

Prof. Joseph H. Weiler jest profesorem prawa na licznych uniwersytetach i instytutach studiów prawniczych w USA (Nowy Jork, Harvard), ale także w Wielkiej Brytanii i różnych częściach świata. Znany jest z tego, że bronił Włoch przed Europejskim Trybunałem Sprawiedliwości w sprawie dotyczącej krzyży w szkołach. Wśród poprzednich laureatów Nagrody Ratzingera jest także Polak, ks. prof. Waldemar Chrostowski, wybitny polski biblista i teolog./**wś**

Świadkowie wiary

W związku ze zbliżającym się Jubileuszem Roku 2025 papież przywrócił do istnienia specjalną Komisję ds. Świadków Wiary. Ma się ona zajmować badaniem i promocją historii życia osób, które choć nie mogą zostać kanonizowane z różnych racji, stanowią przykład chrześcijańskiej postawy. Wcześniej organ ten powołał Jan Paweł II w roku 2000 na czas trwania Wielkiego Jubileuszu. Obecnie Franciszek postanowił utworzyć stałą komisję przy Dykasterii Spraw Kanonizacyjnych./**wś**

Dariusz Kowalczyk SJ

Gdy umiera ten, kto czynił zło…

Zmarł Jerzy Urban. Jeden z duchownych skomentował to tak: „Na serio i bez ironii. Wierzę, że Jerzy Popiełuszko powie teraz Jerzemu Urbanowi, jaka była i jest Prawda. Ufam, że będą mieli teraz dużo czasu na pogawędki”. Taki wpis to przykład czegoś, co nazwałbym chłystkowatym pseudochrześcijaństwem i karykaturą miłosierdzia. Niektórzy stwierdzą, że o zmarłym powinno się mówić dobrze albo wcale. To powiedzenie uważam za słuszne, ale jedynie w odniesieniu do pogrzebu. Bo niewątpliwie pogrzebowe ceremonie nie są stosownym czasem, by rozwodzić się krytycznie o zmarłym. Ale już poza pogrzebem można o postawie i czynach zmarłego mówić. A jeśli zmarły był postacią publiczną, mającą wpływ na życie społeczno-polityczne, to nawet trzeba. W przeciwnym razie ryzykowalibyśmy, że wrzucimy do jednego worka bohaterów i nikczemników.

Jan Hartman, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, napisał o Urbanie tak: „Odszedł zasłużony dziennikarz, przemiły człowiek. Zawsze płynący pod prąd. W swoim długim życiu zdarzało mu się pobłądzić, ale (…) swoją pełną pasji działalnością antykościelną naprawił z nawiązką szkody, jakie wyrządził życiu publicznemu epoki stanu wojennego”. No cóż! Po Hartmanie tego rodzaju wynurzeń można się było spodziewać, ale skoro taka opinia pojawiała się w przestrzeni publicznej, to tym bardziej trzeba przypominać, jak to było. Tak, jak zrobiła to „Kataryna”, która napisała, że Urban był „w stanie wojennym skończoną szmatą. Przez wszystkie kolejne lata nie udało mu się zrobić Kościołowi większego świństwa niż wtedy, gdy szczuł na ks. Popiełuszkę, a po brutalnym pobiciu i przypalaniu papierosami ks. Isakowicza-Zaleskiego przez SB insynuował, że ksiądz po pijaku przewrócił się na świecznik. Inteligencja Urbana przywoływana jako okoliczność łagodząca tylko go obciąża – dyrygent nagonek musiał rozumieć i akceptować, że przygotowuje grunt pod zbrodnie, a potem kryje ich sprawców”. Trzeba o tym mówić m.in. dlatego, że część młodego pokolenia, które nic nie wie o latach 80., gotowa jest przyjąć tyleż absurdalną, co nikczemną narrację Hartmana.

Co powiedzieć, gdy umarł ktoś, kto wyrządził wiele zła i nic nie wiadomo, by przed śmiercią okazał jakąkolwiek skruchę?

Problem jest jednak dużo głębszy. Z religijno-teologicznego punktu widzenia nasuwa się pytanie, co powiedzieć, gdy umarł ktoś, kto wyrządził wiele zła i nic nie wiadomo, by przed śmiercią okazał jakąkolwiek skruchę. Kościół katolicki beatyfikuje i kanonizuje, ale nigdy nie twierdzi się, że ktoś poszedł na pewno do piekła. Nie dlatego, żeby nie głosił, iż wieczne potępienie, czyli definitywny wybór życia z dala od Boga, jest możliwe. Chodzi o to, że Bóg walczy o każdego człowieka do końca i nikt poza Bogiem nie wie, co znajduje się w najgłębszych zakątkach ludzkiego serca i co wydarzyło się w momencie odchodzenia człowieka z tego świata. Kościół modli się za wszystkich zmarłych, nie tylko za tych, którzy umarli opatrzeni sakramentami. Wystarczy przypomnieć modlitwę: „O mój Jezu, przebacz nam nasze grzechy, zachowaj nas od ognia piekielnego, zaprowadź wszystkie dusze do nieba i dopomóż szczególnie tym, którzy najbardziej potrzebują Twojego miłosierdzia”. Zapewne niejeden wierny ogarnął tą modlitwą także Jerzego Urbana. Zakorzeniona jest ona w słowach samego Jezusa konającego na krzyżu: „Ojcze, przebacz im, bo nie wiedzą, co czynią” (Łk 23,34).

Kościół wie jednak, że nic nie dzieje się tutaj automatycznie i że człowiek może w swej zatwardziałości odrzucić nieodwołalnie Boże miłosierdzie. Gdyby sprawa nie była poważna, to Jezus nie musiałby umierać na krzyżu, tylko by ogłosił, że po śmierci to wszystko będzie fajnie i każdy z każdym poklepie się od razu po plecach. W encyklice „Spe salvi” Benedykt XVI pisze: „Łaska nie przekreśla sprawiedliwości. Nie jest gąbką, która wymazuje wszystko, tak że w końcu to, co robiło się na ziemi, miałoby w efekcie zawsze tę samą wartość”. „Na uczcie wiekuistej złoczyńcy nie zasiądą – podkreśla Ratzinger – przy stole obok ofiar, tak jakby nie było między nim żadnej różnicy”. Rozprawianie, że teraz Urban z Popiełuszką sobie gawędzą, to – delikatnie mówiąc – duża niestosowność. Lepiej wzywać do poważnej modlitwy za tych, którzy zmarli pogrążeni w złu, które czynili, i przypominać piękną katolicką prawdę o czyśćcu, czyli o tym, że wystarczy szczelina otwarcia się na miłosierdzie, aby Bóg sam oczyścił grzesznika i przygotował go do „pogawędek” w niebie.

dkowalczyk@jezuici.pl

Autor jest profesorem Wydziału Teologicznego Papieskiego Uniwersytetu Gregorianum w Rzymie

Piorą pieniądze?

Grecki rządowy Wydział do Walki z Praniem Pieniędzy bada od około roku podejrzane przekazy pieniężne, które płynęły dotychczas z zagranicy na indywidualne konta mnichów ze świętej dla całego prawosławia Góry Athos na Półwyspie Chalcydyckim we wschodniej Grecji. Sprawa, ciągnąca się dotychczas bez większego rozgłosu, nabrała obecnie nowego wymiaru po rozpoczęciu przez Rosję wojny na Ukrainie i nałożeniu przez państwa zachodnie sankcji na osoby prawne i fizyczne związane z Kremlem, który tradycyjnie utrzymuje bliskie więzi z Republiką Mniszą. Większość zbadanych przelewów dotyczy środków pochodzących z Rosji. Pieniądze ujawnione na kontach mnichów nie pochodzą od osób fizycznych lub prawnych, zaangażowanych w wojnę. Według jednego z rozpatrywanych scenariuszy bogaci Rosjanie postanowili wyprowadzić swe pieniądze z Rosji przy pomocy mnichów z Athosu, aby w ten sposób zachować swoje środki w razie upadku instytucji finansowych w swoim kraju lub zamrożenia ich aktywów przez Kreml z powodu wojny. Z tej samej przyczyny wielu Rosjan w ostatnich miesiącach wykazało zainteresowanie zakupem majątków w Grecji./**wś**

Pomoc dla ukraińskich dzieci

Watykański szpital Dzieciątka Jezus przyjmuje małych pacjentów z Ukrainy, gdzie z powodu wojny nie można zapewnić im odpowiednich warunków do przeżycia. Od lutego przez placówkę przeszło już 1600 dzieci. Jak wskazała doktor Sara Catena, obecnie dziecięcy szpital pomaga 33 rodzinom z ogarniętego konfliktem kraju. Podkreśliła, że wsparcia należy udzielać na wielu płaszczyznach medycznych i potrzebują go zarówno mali pacjenci, jak również ich bliscy./**wś**

Pułapki świata na opak

Z **Bronisławem Wildsteinem**, pisarzem, publicystą, dziennikarzem i myślicielem, rozmawia Radosław Molenda.

fot. archiwum prywatne

Co Pan myśli, słysząc, że ktoś nie „kłamie", ale „wyraża mylny osąd", „błędnie się wyraża", „selektywnie ujawnia informacje" czy co najwyżej „przesadza"?

Człowiek często i na różne sposoby mija się z prawdą. To rzecz ludzka, tak jak błądzenie. Podobnie – abstrahując od oceny – nie powinno nas dziwić, że kłamie w swoim doraźnym interesie. To jedna z naszych przypadłości. Ale to są sprawy – można powiedzieć – stosunkowo banalne. Fundamentalny problem pojawia się, i z tym mamy do czynienia, gdy nasza nowoczesność proponuje w ogóle zakwestionowanie idei prawdy. Dodatkowo żyjemy w czasach niesłychanie perwersyjnych.

Przywodzi to na myśl Pana słynne słowa o dzisiejszym świecie na opak.

Zdarza mi się o tym pisać już od ponad trzydziestu lat. To świat, w którym rzeczy zaczynają być świadomie używane jako własne przeciwieństwo. A więc oszuści eksponują prawdę jako kłamstwo i kłamstwa – jako fundamentalne prawdy, nienawistnicy walczą z mową nienawiści, prostytutki biadają nad upadkiem obyczajów i stają się arbitrami moralności, złodzieje boleją nad brakiem szacunku do prawa własności, a konformiści ubierają się i paradują w kostiumach buntowników. W takim świecie, niestety w dużej mierze, funkcjonujemy.

Nietrudno zauważyć, że owa perwersyjność pozwala dziś kłamać w żywe oczy: jawnie, w blasku fleszy, bez skrępowania i konsekwencji dla kłamiących. Gdzie szukać przyczyn?

Nie jest to zjawisko nowe, aczkolwiek obecnie się upowszechnia. Już Kartezjusz zakwestionował stały porządek świata, twierdząc, że człowiek sam musi stworzyć na nowo wiedzę pewną, co zresztą jest przedsięwzięciem całkowicie niemożliwym. Trzeba wrócić głównie do XIX-wiecznego nihilizmu, będącego zakwestionowaniem w pierwszym rzędzie ontologicznej prawdy w jej klasycznym ujęciu, czyli uznania, że rzeczy są takie, jakie są. Z tego wyniknął z kolei nihilizm aksjologiczny zakładający, że porządki moralne można kreować tak, jak komu pasuje.

Klasykiem tego nihilizmu był Karol Marks. W praktyce zanegował on całość klasycznego rozumienia zarówno świata w wymiarze poznawczym, jak i ładu etycznego. Twierdził, że nie mamy interpretować istniejącego świata, ale go na nowo tworzyć, odrzucając to, co było dotąd. Jest to również wpisane w jego koncepcję ideologii, w której Marks istniejący porządek kulturowy, łącznie z hierarchią aksjologiczną, uznawał za wyraz panowania dominującej klasy społecznej. Świat więc i jego porządek łącznie z ładem moralnym ma nie być taki, jakim go rozpoznajemy i rozumiemy, ale jaki uda się rewolucyjnie narzucić w imię wprowadzenia „lepszego, bardziej ludzkiego świata". Wszystko, co tę rewolucję powstrzymuje, jest złe i do odrzucenia.

Trzeba samodzielnie myśleć. Wrócić do korzeni, przyjrzeć się temu, co stworzyło naszą wielką kulturę.

Kontynuatorem nihilistycznej myśli Marksa był Friedrich Nietzsche, który w ogóle zakwestionował ideę prawdy. Warto przypomnieć jego słynne zdanie, że prawda jest „ruchliwą armią metafor, metonimii, antropomorfizmów, krótko, sumą ludzkich stosunków, które zostały poetycko i retorycznie wzmożone, przetransponowane i upiększone, a po długim użytkowaniu wydają się ludowi kanoniczne i obowiązujące (Nietzsche, „O prawdzie i kłamstwie w pozamoralnym sensie", 1873 r. – przyp. RM). A więc nie ma żadnych prawd. Są „złudami, (…) które się zużyły i utraciły zmysłową siłę wyrazu". Wszystko jest funkcją interesów jednostek i grup wal-

czących o panowanie nad innymi. Bo – jak pisze Nietzsche w innym miejscu – „Bóg umarł. Myśmy Go zabili". Sam nie wierzył w Boga; umownie „zabiliśmy" twórcę i fundament tradycyjnych kultur, a więc i porządku moralnego.

To sięgnięcie w przeszłość pozwala opisać to, czego jesteśmy dziedzicami. Żyjemy w czasach szerzenia się ideologii emancypacji człowieka z jego wszelkich ograniczeń, także tych związanych z tradycyjnym pojęciem prawdy, porządku moralnego, z ograniczających go tradycyjnych form kultury.

Jakie widzi Pan najpoważniejsze skutki wpływu tej ideologii emancypacji?

Świat na opak jest nieracjonalny choćby w tym, że odrzuca wszelkie granice. Tymczasem człowiek istnieje w określonej formie, która z natury rzeczy ma ograniczenia. Jest bytem społecznym i zależy od innych. Swoje ludzkie potencje realizuje dzięki kulturze. Stąd wizja człowieka uwolnionego od wszelkich norm jest nieporozumieniem.

Nowoczesność sięga po pojęcia – fetysze. Mamy je adorować, a nie analizować. Takim podstawowym fetyszem nowoczesności jest wolność. Ta wolność współczesnego człowieka jest maksymalnie uproszczona, rozumiana wyłącznie jako negacja wszelkich ograniczeń, czyli samowola. Tak pojmowana kwestionuje kulturę, która ze swej natury jest zespołem porządkujących form. Odrzucenie ich powoduje, że człowiek nie staje się wolny, ale biologicznie uzależniony, zniewolony – rządzony nie przez racjonalność, ale popędy.

Rozbicie tradycyjnych struktur kulturowych i społecznych, które stanowiły naturalne oparcie człowieka, powoduje, że staje się on bezbronny wobec silniejszych. Jako samotna jednostka łatwo pada ofiarą tych, którzy dysponują większymi możliwościami, np. potężnych koncernów zmieniających człowieka w idealnego klienta; staje się uległym konsumentem podsuwanych mu ideologii czy towarów.

Jakie inne fetysze Pan dostrzega?

Innym fetyszem ideologii emancypacji jest tolerancja. Czy dzisiejszy Zachód jest tolerancyjny? Okazuje się, że jedne idee wolno głosić, innych nie. Jedni mogą wykładać, inni nie. Pewnych rzeczy, jak LGBT czy aborcja, krytykować nie wolno. Tworzy się kolejne kategorie fobii – homofobia, transfobia itd. – którymi stygmatyzuje się tych, którzy myślą nie tak, jak „powinni". Wojna z mową nienawiści staje się wyjątkowo brutalną metodą cenzurowania wolności wypowiedzi i poglądów, egzekwowaną z pomocą nowego prawa. A co jest mową nienawiści? O tym mają decydować wyłącznie namaszczone do tego wpływowe środowiska. Metodą walki o tolerancję staje się więc brak tolerancji.

Podobnie w polityce: wszyscy ci, którzy nie chcą zgodzić się na dominujący porządek liberalnej demokracji są stygmatyzowani jako populiści i eliminowani z życia publicznego. Krótko mówiąc: otwartość w wersji liberalnych demokratów polega na akceptacji wyłącznie jednego poglądu, zgodnego z tym, co oni głoszą, a eliminacji innych idei. Te paradoksy są bardzo znaczące i konsekwentnie odsłaniają fundamentalne błędy myślowe, kulturowe i aksjologiczne, które tkwią w ideach rewolucji liberalnej.

Czy nie doszliśmy do punktu krytycznego – granicy, za którą czeka nas już tylko anarchia i bezład?

Niewątpliwie jesteśmy w stanie kryzysowym. Widać to w wielu wymiarach rzeczywistości. Kryzys jednak – nawet od strony etymologicznej – jest momentem przełomu, który może prowadzić do uzdrowienia. Nie wiem, czy tak będzie i w jakim stopniu. Wiem natomiast, że świat jest niezdeterminowany, a jeśli jest, to nie w mocy człowieka jest rozpoznać jego najgłębsze determinanty.

Encyklika „Veritatis splendor" pokazuje, jak bardzo z prawdą związane są porządek moralny i wolność w całej swojej złożoności.

Ci, którzy myślą, że skoro świat od dziesiątek, a nawet setek lat idzie w jakimś kierunku, to jesteśmy na ten kierunek skazani – nie mają dystansu historycznego. Dzieje ludzkie pokazują wiele zjawisk, które trwały naprawdę długo, by następnie się wyczerpać, gwałtownie załamać. Historia ludzka to nie natura.

Popatrzmy na to, co obecnie dzieje się w regionie Unii Europejskiej, straszliwie zhomogenizowanej i bezceremonialnie próbującej narzucić wszystkim jednolity porządek ideologiczny i polityczny. Obserwujemy w niej narastający bunt narodów i we Włoszech – trzeciej gospodarce Unii – wygraną prawicy w wyborach parlamentarnych. Nie jest to prawica koncesjonowana, skolonizowana przez lewicę i chrześcijańska tylko z nazwy, ale nowa, wierna tradycyjnemu porządkowi, jednoznacznie przeciwna LGBT, gender i przerostowi biurokracji brukselskiej na rzecz wzmocnienia roli państw narodowych. Podobnie w będącej przez lata w awangardzie postępu Szwecji, gdzie widzimy odradzanie się demokracji i samoobronne działania społeczeństwa wobec napływu imigrantów i groźby rozsadzenia tożsamości narodowej. Widać, że wielu Europejczyków wcale nie pogodziło się z inwazją nowej ideologii, która usiłuje wyzuć ich z tradycyjnej tożsamości i przeformatować na nowo.

Jak skutecznie się przed światem na opak bronić?

Przede wszystkim samodzielnie myśleć. Wrócić do korzeni, przyjrzeć się temu, co stworzyło naszą wielką kulturę.

Swoją odpowiedź proponuje Kościół. Tegoroczny Dzień Papieski nie bez powodu przypomina encyklikę „Veritatis splendor" – o Blasku Prawdy absolutnej, która jest w Bogu.

Wszystkie kultury wyrastają z religii. Nasza wyrosła z chrześcijaństwa, które zintegrowało w jedną całość racjonalizm starożytnej Grecji, rzymskie prawo i swoje źródła w religii żydowskiej. Nie chodzi o to, by cofać się do tradycji sprzed wieków. Świat funkcjonuje już inaczej i postęp cywilizacji materialnej to uniemożliwia. Jednak uświadomienie sobie potrzeby naturalnej dla nas chrześcijańskiej tożsamości w tak szybko zmieniającym się świecie jest fundamentem, który – by nie utonąć w nurcie zmian – winniśmy zachować jako coś trwałego.

Wspomniana encyklika św. Jana Pawła II pokazuje, jak bardzo z prawdą związane są porządek moralny i wolność w całej swojej złożoności. Choćby dlatego, by sobie to uzmysłowić, warto do „Veritatis splendor" wrócić. W Bogu – jakkolwiek na Niego patrzymy – zawsze jest optimum przekraczającego nas dobra w każdym znaczeniu. Musimy przypomnieć sobie, że stworzony przez Niego świat ma swój ład, jest niezależny od nas i nas nieskończenie przerasta. Jak mówiłem – racjonalność pokazuje nam nasze ograniczenia. I odpowiedzią na ten podstawowy wymiar naszego istnienia jest religia. Ona pozwala nam m.in. zyskać historyczny dystans do tego, co się dzieje, a nie skłaniać się bezrefleksyjnie ku nowemu, przyjmując, że jesteśmy na to skazani.

Nie jest dziś łatwo mówić i pisać o św. Janie Pawle II, który choć odcisnął swoim nauczaniem ślad w wielu pokoleniach, obecnie postrzegany jest, szczególnie przez ludzi młodych, przez pryzmat oskarżeń i pomówień.

bp Jacek Grzybowski

Świadek wolności i odpowiedzialności

Minęło już 17 lat od śmierci papieża Polaka. W świecie błyskawicznie zmieniających się obrazów, informacji oraz emocji stał się on dla wielu nie tylko postacią historyczną (dawną i już nieobecną), ale wręcz obcą i daleką. A przecież rozważanie i czerpanie z twórczości tego wyjątkowego człowieka stanowi w jakiś sposób obowiązek każdego z nas. Nie tylko dlatego, że Jan Paweł II to, obok Mikołaja Kopernika i Marii Skłodowskiej-Curie, najbardziej wpływowy polski intelektualista, jaki się kiedykolwiek urodził. Żaden Polak tak silnie nie zaistniał w historii ostatnich stu lat jak właśnie ten człowiek z Wadowic, który najpierw stał się profesorem filozofii na KUL-u, krakowskim kardynałem, a potem Głową Kościoła katolickiego. Stał się ważny nie tylko jednak przez popularność, ale dlatego, że jego życie, myśl i dzieła stanowią szansę na poznanie samego siebie.

Prawda o człowieku

Całą swoją postacią – świadectwem, nauczaniem, twórczością, modlitwą i cierpieniem – pokazał Jan Paweł II, co znaczy być człowiekiem wolnym i odpowiedzialnym. Pragnął, by każdy, kto odnajduje Chrystusa i wyjątkowość Jego nauczania, realizował piękno swojego człowieczeństwa przez modlitwę, rodzinę, pracę, obywatelskie zaangażowanie, miłość społeczną, działalność charytatywną, po prostu przez zwykłą codzienność. Pragnął budowania mostów łączących człowieka z człowiekiem i człowieka z Bogiem. Wiedział bowiem, że zmarnieje nasz świat, osiągnięcia, trudy, nasza ojczyzna, gdy spełni się Norwidowskie przeczucie – „człowiek w Polaku jest karzeł". Stąd niemal wszystko, co powiedział i napisał Wojtyła – Jan Paweł II, przenika przeświadczenie, że godność osoby ujawnia się w doświadczeniu prawdy. Nie przez przypadek zapytany, jakie zdanie z całej Biblii uważa za najważniejsze odpowiedział – „Poznacie prawdę, a prawda was wyzwoli" (J 8,32).

Papież pragnął prawdy, szukał jej, głosił, zmagał się i walczył o nią. Była dla niego busolą wyznaczającą drogi rzeczywistości. Szczególnie ważna była dla niego prawda o człowieku; jego powołaniu, naturze, przeznaczeniu. Dlatego, kiedy czytamy dziś wczesne filozoficzne prace Karola Wojtyły, dostrzegamy, że jego filozofia jest personalizmem. Nauka o osobie miała dla niego znaczenie praktyczne i etyczne. Pragnął opisać osobę jako podmiot i przedmiot działania, jako podmiot uprawnień.

Wojtyła pokazywał, że jasne definiowanie osoby musi stanowić punkt wyjścia w trudnych debatach światopoglądowych. Poznając więc jego fenomenologiczne ujęcie człowieka dostrzegamy jego sprzeciw wobec redukowania osoby jedynie do ciała i świadomości. Dlatego w swoich tekstach starał się ukazać właściwe podstawy refleksji o cielesności i odpowiedzialnym działaniu osoby. Już w latach 50. i 60. XX w. miał świadomość, że w nowożytnych analizach antropologicznych kategoria wolności pojawia się przede wszystkim jako całkowita niezależność, a więc raczej jako postulat niż realna właściwość osoby i przymiot woli. Stąd w twórczości Wojtyły widzimy poważny wysiłek właściwego powiązania, zarówno od strony tomistycznej, jak i fenomenologicznej, wszystkich kluczowych kategorii – osoby, wolności, moralności, odpowiedzialności i kultury.

Św. Jan Paweł II zapytany, jakie zdanie z całej Biblii uważa za najważniejsze, odpowiedział: „Poznacie prawdę, a prawda was wyzwoli" (J, 8,32).

Najpełniej, choć nie w sposób łatwy, Wojtyła ukazał to w swoim dziele „Osoba i czyn" z roku 1969, gdzie rozwinął dojrzałą refleksję na temat człowieka i jego moralnych postaw. Udowadniał, że dynamizm czynu i uczynnienia wiąże się ze stawaniem się człowieka. Owocem czynu jest moralność i pojawia się ona jako rzeczywistość egzystencjalna ściśle związana z osobą jako swym właściwym podmiotem. „Przez swoje czyny człowiek – pisał Wojtyła – staje się moralnie dobrym lub moralnie złym. Owo stawanie się, *fieri* człowieka przesądza pod względem moralnym o realistycznym charakterze samego dobra lub zła, samych wartości moralnych" (K. Wojtyła, „Osoba i czyn", Lublin 2006, s. 147).

Użyte przez przyszłego papieża pojęcie „fieri" należy rozumieć jako opis personalistycznego dynamizmu, który jest skierowany ku człowiekowi samemu jako podmiotowi. Podstawą owego *fieri* osoby jest samostanowienie. Dla Jana Pawła II tylko człowiek jest tym, który posiada siebie samego, a zarazem tym, kto jest posiadany tylko i wyłącznie przez siebie. Myśliciele średniowiecza dali temu wyraz w pięknym zdaniu: „persona est sui iuris et alteri incommunicabilis" (osoba posiada byt w sobie, nieprzekazywalny żadnemu innemu bytowi).

Wnioski wypływające z tak konstruowanej antropologii pokazują nam, że wartość danego czynu zawsze jest przyporządkowana do normy moralnej, a właściwe przeżycie wartości wiąże się z uświadomieniem sobie powinności. Wojtyła przekonywał, że wartość jako norma ma dla nas moc wiążącą. To właśnie pod jej wpływem rodzi się w człowieku powinność. Tak formułowane rozpoznanie i doświadczenie fenomenu osoby prowadzi do uznania, że nie wolno redukować osoby jedynie do poziomu świata, kosmosu czy jakiegokolwiek innego bytu. W tej perspektywie człowiek – i wybrzmiewać to będzie z całą mocą przez lata pontyfikatu Jana Pawła II – nie może zostać w pełni ukazany i wyrażony w żadnych terminach kosmologicznych ograniczających go tylko do doczesności. Człowiek może w sposób godziwy zostać ujęty, traktowany i oceniany jedynie jako podmiot osobowy przekraczający doczesność i mający w sobie coś niematerialnego.

Wciąż winniśmy sobie przypominać, że właśnie z tego powodu papież Polak przez cały

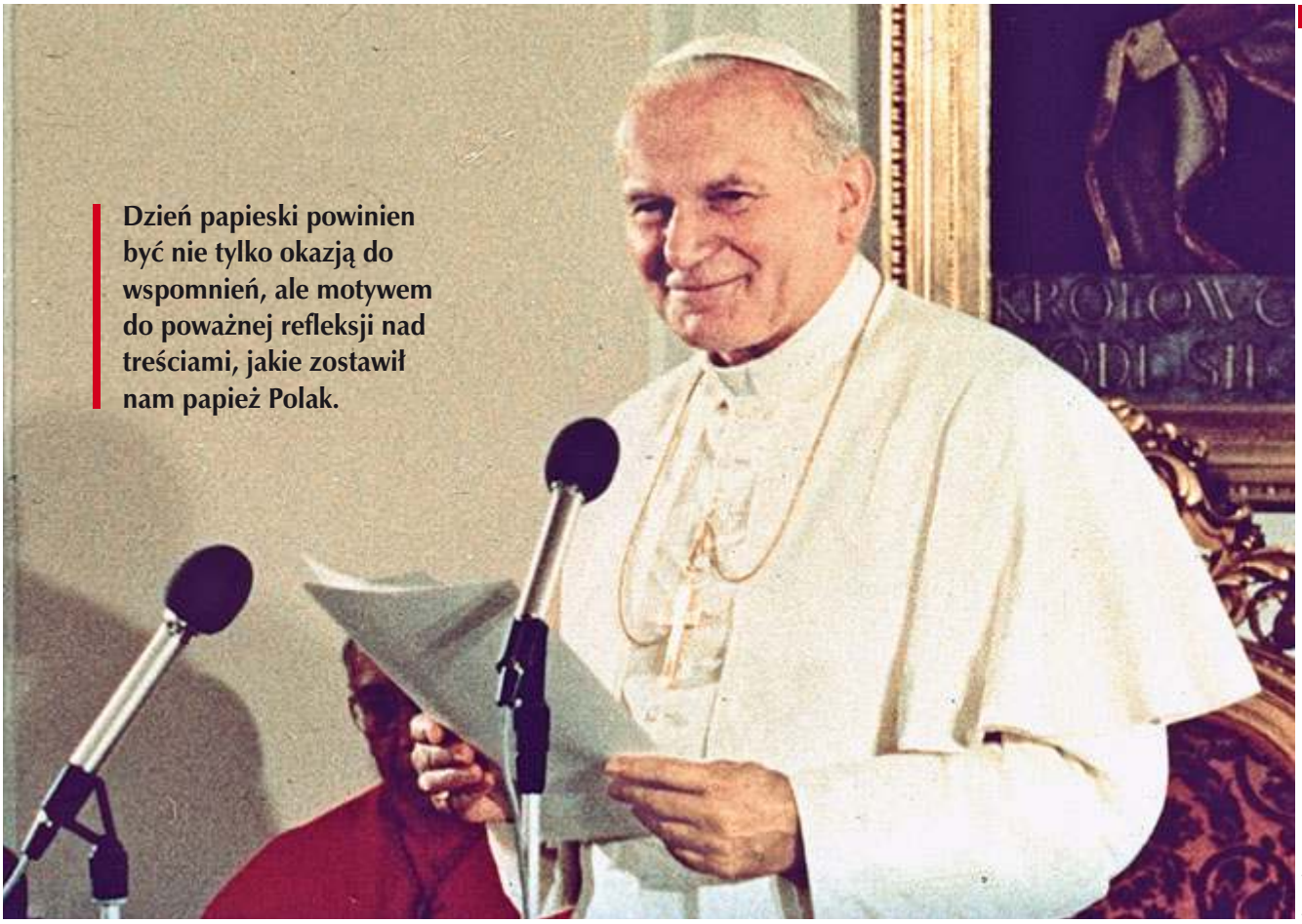

Dzień papieski powinien być nie tylko okazją do wspomnień, ale motywem do poważnej refleksji nad treściami, jakie zostawił nam papież Polak.

fot. archiwum WDWP

okres swojej posługi z mocą stawał w pierwszym szeregu trudnego boju o prawdę o człowieku. Przekonywał, że rozpoznając wyjątkowość osoby w świecie innych bytów, stajemy się jej świadkami i zaciągamy wobec niej moralne zobowiązanie, odrzucając zaś tę prawdę, negujemy wyjątkowość osobowego bytu człowieka. Moc tak formułowanego personalizmu Jan Paweł II wykorzystał między innymi w encyklice „Centesimus annus" (1991), gdzie opisując różne projekty społeczne, użył sformułowania „błąd antropologiczny".

Ówcześnie dla papieża określenie to oznaczało przyjętą przez marksizm fałszywą koncepcję człowieka, której skutkiem było totalitarne zniewolenie całych społeczności. Jednak już w latach 90. polski papież widział deformację prawdy o człowieku w koncepcjach liberalnych, czemu stanowczo dał wyraz w „Veritatis splendor" i „Evangelium vitae", broniąc prawa do życia nienarodzonych, chorych i starszych.

Metafizyka osoby

Filozoficzne przygotowanie, jakie Karol Wojtyła zdobył, zajmując się antropologią i fenomenologią, sprawiło, że już jako Głowa Kościoła akcentował w kościelnych dokumentach i przemówieniach perspektywę ujmowania człowieka jako podmiotu moralności. To etyczna precyzja stała się możliwa z jednej strony dzięki praktyce duszpasterskiej, z drugiej dzięki krytycznej asymilacji dorobku filozofii klasycznej i nurtu fenomenologicznego filozofii współczesnej (Immanuel Kant, Max Scheler, Roman Ingarden).

Dziś z perspektywy kilkunastu już lat od śmierci Jana Pawła II możemy powiedzieć, że przeniósł on uformowane jeszcze w czasach akademickich, a przedstawione między innymi w dziele „Osoba i czyn", swoje badawcze odkrycia filozoficzne w porządek papieskiego nauczania. Pokazywał, uzasadniał i z mocą przekonywał na różnych forach i w różnych miejscach, że osoba nosi w sobie niezbywalną godność, nie może być traktowana przedmiotowo – bez względu na wiek, pochodzenie i status społeczny zawsze pozostaje bytem szczególnym. Człowiek bowiem jest wolnością wcieloną, ale swą wolność wyraża w dialogu z czymś, co jest od niego wcześniejsze, w dialogu ze swą naturą i ze swoją historią. Papieska metafizyka osoby ma swą bytową strukturę i w jej perspektywie należy odnieść się do pierwotnego daru istnienia, który przez Stwórcę został dany każdemu człowiekowi. Kategoria godności jest nierozerwalnie złączona z kategorią osoby, a człowiek sam z siebie jest dobrem nieocenionym.

Każdy dzień papieski powinien być zatem dla nas nie tylko dniem wspomnień i wzruszeń, nie tylko aktem dziękczynienia za ogromny duszpasterski trud Jana Pawła II, ale motywem do poważnej refleksji nad treściami, jakie on nam zostawił. Wypracowana na początku działalności akademickiej Karola Wojtyły koncepcja wolności jako osobowego samostanowienia wspartego na samoposiadaniu i samopanowaniu stanowi niewątpliwie twórczy wkład do klasycznego rozumienia wolności jako autodeterminacji. Uwzględnia ona dynamiczny charakter ludzkiej sprawczości danej każdemu w sferze przeżyciowej i ujmowanej odpowiednio użytą metodą fenomenologiczną.

Wojtyliańska antropologia jest dojrzała, wewnętrznie spójna i poznawczo atrakcyjna, bo ukazuje rozliczne relacje z innymi aspektami życia osobowego człowieka (moralnością, twórczością, rzeczywistością polityczną), ale przede wszystkim jest intelektualnie otwarta na dostrzeżenie, analizę i afirmację fenomenu człowieka w różnych obszarach jego aktywności.

Gdy dziś widzimy przemożne odziaływanie ukształtowanej pod dyktando nauk szczegółowych antropologii naturalizmu, to propozycja Karola Wojtyły jawi się jako inspirująca mocą swego personalizmu. Ukazuje bowiem znaczenie doświadczenia bycia człowiekiem, którego antropologiczną rangę dostrzegali filozofowie tej miary, co Sokrates, Arystoteles czy św. Augustyn, a które zostało zdeprecjonowane przez nowożytną filozofię podmiotu.

I właśnie ta prawda o człowieku jako jedynym stworzeniu na ziemi, którego Bóg zechciał dla niego samego, a którą Jan Paweł II ukazywał często w swoich encyklikach i przemówieniach, pozwala bez względu na religię, światopogląd czy kulturę uświadomić sobie, że osoby należy afirmować i otaczać troską – nigdy nie można ich „używać".

W skrócie

■ **Małe Stópki edukują.** Fundacja Małych Stópek przygotowała karty edukacyjne, które przedstawiają okres życia dziecka przed narodzeniem w sposób przystępny dla dzieci z podstawówek i kolorowankę muzyczną.

■ **W Zakopanem mniej promili.** Urząd Miasta w Zakopanem wprowadził zakaz sprzedaży napojów alkoholowych, m.in. w pobliżu kościołów, w godz. 23–6. Zakaz nie dotyczy restauracji i barów. Ma to zmniejszyć uciążliwości sklepów nocnych i całodobowych dla mieszkańców oraz ograniczyć ilość interwencji wobec zakłócania porządku publicznego.

■ **Dziecięcy transseksualizm.** Do Ordo Iuris zgłaszają się po pomoc kolejni rodzice dzieci czujących się transseksualistami. Nagłośnili sprawę 15-latki, której klinika tranzycyjna podawała potężne dawki testosteronu mimo jasnych przeciwskazań onkologicznych; udało się też odwołać operację amputowania dziewczynie zdrowych piersi. Wspierają także matkę, której córka nie wykazywała oznak zaburzeń tożsamości płciowej do czasu, gdy – bez zgody rodziców – uczestniczyła w zajęciach organizowanych przez aktywistów LGBT; dziś toczy się proces o sądowe orzeczenie zmiany płci. Reprezentują też rodziców, przeciwko którym pozew złożył trzydziestoletni syn, który dopiero niedawno „odkrył", że jest transseksualistą. Do OI zgłosili się również rodzice dziewczyny, która decyzję o „zmianie płci" podjęła pod wpływem zaangażowanej w ruch LGBT szkolnej psycholog.

■ **Jak modlić się Liturgią?** To temat spotkania Mężczyzn Świętego Józefa po Mszy św. o godz. 18.30 w kościele na Podgórzu w Krakowie i na www.mezczyzni.net. Gość specjalny: ks. dr Krzysztof Porosło.

■ **Chronione geny.** O wprowadzenie rozwiązań prawnych służących ochronie danych genetycznych Polaków zaapelował Zespół Ekspertów ds. Bioetycznych Konferencji Episkopatu Polski.

■ **Pogrzeb bez fety.** Zwłoki zmarłego w wieku 89 lat Jerzego Urbana mają spocząć w grobie rodzinnym na cmentarzu wojskowym na Powązkach; „nie będzie pochowany według wojskowego ceremoniału" – poinformowało Ministerstwo Obrony Narodowej.

■ **Mieszkaniowy boom.** Według danych NBP w II kwartale tego roku oddano do użytkowania w Polsce 54,7 tys. mieszkań, co było rekordowym wynikiem dla tego okresu od 2005 r. Obserwowano wzrost popytu na mieszkania starsze, lepiej położone, ale mniejsze.

fot. PAP/Łukasz Gągulski

STRAŻNIK PRAWDY

Na cmentarzu Rakowickim w Krakowie pożegnano zmarłego w wieku 78 lat działacza NSZZ „Solidarność" Mieczysława Gila z krakowskiej Nowej Huty, uczestnika obrad okrągłego stołu i parlamentarzystę. – Żegnamy człowieka zmagań o prawdę, solidarność, wolną Polskę wierną chrześcijańskim wartościom – mówił abp Marek Jędraszewski. Postanowieniem prezydenta RP Mieczysław Gil został odznaczony pośmiertnie Krzyżem Wielkim Orderu Odrodzenia Polski.

PAMIĘĆ DO WYBURZENIA?

Pozostałości po największym obozie pracy w dawnym Breslau – Arbeitslager Burgweide – są wyburzane, powstaną tam budynki mieszkalne. IPN zabiega o upamiętnienie na skwerze przy nowych budynkach miejsca, przez które w latach 1940–1945 przewinęło się od 4 tys. do 12 tys. więźniów różnej narodowości. Zastępca dyrektora wrocławskiego IPN Marcin Marczak podkreślił, że z relacji żyjących jeszcze więźniów wynika, że obóz był traktowany przez Niemców jak „targ niewolników". – Na środku obozu stawiali platformę, na której ustawiono więźniów – całe rodziny. Niemcy tu przychodzili i składali zapotrzebowanie na darmowe ręce do pracy – mówił Marczak.

fot. PAP/Maciej Kulczyński

PRZEŚLADOWANY JAK KATOLIK

W bastionie św. Barbary na Jasnej Górze odbyła się konferencja „Prześladowany jak katolik" Akcji Katolickiej arch. częstochowskiej, warszawskiej i diecezji świdnickiej. Ks. prof. Piotr Mazurkiewicz zauważył, że powodem dyskryminacji chrześcijan w Europie nie jest bezpośrednio religia, ale toczący się „spór antropologiczny". Zwolennicy aborcji, eutanazji, jednopłciowych małżeństw czy swobodnego wyboru płci napotykają na swojej drodze obrońców życia, którymi są niemal wyłącznie chrześcijanie, zwłaszcza katolicy.

Jak powiedział Marcin Warchoł, wiceszef resortu sprawiedliwości, w ciągu minionych siedmiu lat liczba prokuratorskich postępowań w sprawach prześladowania chrześcijan wzrosła o ok. 1400 proc. – obecnie to 2435 spraw. Podkreślił, że państwo neutralne światopoglądowo nie oznacza państwa laickiego i zachęcał, by świeccy reagowali na wszystkie przypadki dyskryminacji.

fot. PAP/Waldemar Deska

fot. ZHP/Karolina Piotrowska

Z SZACUNKIEM

Związek Harcerstwa Polskiego dołączył do apelu o poszanowanie symboli Polskiego Państwa Podziemnego. – Przykro nam, gdy widzimy bezmyślne nadużywanie powstańczego munduru Armii Krajowej, w postaci skromnej biało-czerwonej opaski, noszonej na prawym ramieniu, zastępującej go w czasie Powstania Warszawskiego, kiedy to tylko było możliwe. Jedynego, jaki mieliśmy, który świadczył o przynależności do polskiej armii, a którego noszenie było niewątpliwym zaszczytem, za który nasi przyjaciele płacili najwyższą cenę – piszą Teresa Stanek – Prezes Zarządu Głównego Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, Andrzej Marasek – Przewodniczący Zarządu Głównego Stowarzyszenia Szarych Szeregów oraz hm. Martyna Kowacka – Naczelniczka Związku Harcerstwa Polskiego.

W SKRÓCIE

■ **TVP dla młodzieży.** Ruszył internetowy portal Telewizji Polskiej dla młodzieży SwipeTo.pl. W ofercie są podcasty, artykuły i materiały wideo dotyczące muzyki, sportu, gamingu i popkultury. Odbiorcy mają 17–29 lat.

■ **Zawieszone badania.** Pion śledczy IPN w Białymstoku zawiesił śledztwo w sprawie tzw. obławy augustowskiej. W Polsce zostały przeprowadzone wszelkie możliwe czynności procesowe, a tych na terytorium Rosji i Białorusi nie można obecnie przeprowadzić w ramach międzynarodowej pomocy prawnej – chodzi o kwerendy w archiwach i prace archeologiczne.

■ **Najdroższe zdrowie.** W Centrum Zdrowia Matki Polki kilkutygodniowy Borys otrzymał najdroższy lek świata – lek przeciwko SMA.

fot. PAP/Roman Zawistowski

PRZEPROSINY DLA KAI GODEK

fot. Wikipedia

Wyrokiem Sądu Rejonowego Szczecin – Prawobrzeże i Zachód w Szczecinie Monika Tichy (była prezes Stowarzyszenia Lambda) uznana została winną publicznego znieważenia Kai Godek. Prócz grzywny (2200 zł) i nawiązki na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża (1000 zł) i pokrycia kosztów sądowych Kai Godek (prawie 9 tys. zł), ma opublikować treść wyroku w mediach społecznościowych i profilu Lambdy Szczecin oraz na oko.press. Na portalu Facebook Monika Tichy napisała o prezesce Fundacji Życie i Rodzina, że jest przedstawicielem „kliki, która cała powinna być skazana na podstawie ustawy o przestępczości zorganizowanej" oraz że „ma organizację finansowaną przez nie wiadomo kogo".

TELEFON PIERWSZEJ POMOCY

fot. PAP/Tytus Żmijewski

W Centrum Kulturalno-Kongresowym Jordanki w Toruniu Rzecznik Praw Dziecka Mikołaj Pawlak zaprezentował specjalny miejski autobus, oznakowany symbolami kampanii społecznej promującej działalność Dziecięcego Telefonu Zaufania. Pod nr 800 12 12 12 i na czacie na www.brpd.gov.pl przez całą dobę i cały tydzień anonimowo i bezpłatnie pomoc uzyskają młode osoby dręczone w szkole, na podwórku, atakowane w internecie, przeżywające stratę. Pod numer interwencyjny mogą też dzwonić osoby dorosłe, aby zgłosić problemy dzieci lub rażące zaniedbania względem nich.

Księdzu Redaktorowi

JULIANOWI GŁOWACKIEMU

wyrazy głębokiego współczucia z powodu śmierci

MAMY

składa redakcja „Idziemy".

W dniu 28 września 2022 r.
w domu Fundacji Apostolstwa Eucharystycznego
dla Dzieci Niepełnosprawnych Dzieci – Dzieciom
w Nadliwiu, w wieku 92 lat, zmarł

Ś † P.

KSIĄDZ KRZYSZTOF MAŁACHOWSKI

założyciel i prezes tej Fundacji

Apostoł kultu Eucharystii i krzewiciel wieczystej adoracji Najświętszego Sakramentu w parafiach. Kapłan wielkiej wrażliwości na ludzką biedę i krzywdę. Otwierał swe serce i drzwi domu Fundacji dla wszystkich szukających pomocy, szczególnie dla dzieci, w tym niepełnosprawnych.

Msza Święta pogrzebowa
zostanie odprawiona w sobotę 15.10.2022 r. o godz. 13.00
w kościele parafialnym w Kamieńczyku,
po niej nastąpi pochówek na cmentarzu w Gwizdałach.

O czym zawiadamia, zapraszając do modlitwy,
Krzysztof Broniatowski – Pełnomocnik Fundacji

Jacek Karnowski

Dziwna komitywa

Powiedz mi, jaki jest twój stosunek do Jerzego Urbana, a powiem ci, kim jesteś – tak można podsumować festiwal wypowiedzi na temat rzecznika stanu wojennego, które ukazały się po jego śmierci. Generalnie siły opozycyjne, także te wywodzące się z „Solidarności", pożegnały Urbana raczej ciepło. Owszem, przyznawano, że w latach 80. firmował zbrodnie junty (w istocie także je pośrednio inspirował), ale jednocześnie składano hołd błyskotliwemu felietoniście i „świetnemu kompanowi". Wiele to mówi o naszej rzeczywistości, o tym, jak bardzo zlewa się w niej dziedzictwo PRL-u z doświadczeniami transformacji.

Urban prezentował to, co najgorsze, zarówno w okresie rządów junty Jaruzelskiego, jak i w III RP. W okresie bezpośrednio po zdławieniu „Solidarności" jego znakiem rozpoznawczym stały się cynizm oraz bezczelna propaganda, tym dotkliwsza, że realizowana w warunkach niemal pełnego monopolu informacyjnego władzy. Po 1990 r. z niezwykłą brutalnością zaczął atakować te wartości, które stanowiły fundament polskiego oporu przeciwko komunizmowi. Wprowadził do debaty publicznej nihilizm i wulgarność w skali wcześniej nieznanej, a jego tygodnik wyznaczył nowe dno debaty publicznej. Ze szczególną zajadłością mścił się na Kościele, dobrze wiedząc, że bez odważnych biskupów i kapłanów „Solidarność" nie miałaby wielkich szans na przetrwanie niemal dekady w podziemiu. Symbolicznego wymiaru nabrała scena zarejestrowana przez Jacka Kurskiego i Piotra Semkę 13 grudnia 1991 r. Dziennikarze – wówczas pracujący dla programu „Refleks" – stanęli z kamerą pod siedzibą radiowej Trójki, w której debatowali Jerzy Urban i Adam Michnik. Rozmowę prowadziła Monika Olejnik, a wszystko działo się dokładnie w 10. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego. Po latach Kurski tak wspominał tamten dzień: „Ustawiliśmy, w ciemną noc, kamerę przed radiem. Oni się jednak zorientowali, że jesteśmy. Wychodzili osobno. Najpierw Urban, pyszny, nadymający się, zadowolony z siebie. Potem wyszła Olejnik, wściekła, że Urban czeka na nią w samochodzie, wcześniej umówiony, że ją gdzieś podwiezie, a ona nie może do niego wsiąść, bo stoi kamera. Michnik najwyraźniej umówił się zaś z Urbanem, że wsiądzie 200 m dalej. Podniósł kołnierz i przebiegł na drugą stronę ulicy. Na szczęście kamera cały czas chodziła". Powstało bezcenne nagranie; rzadko się zdarza, by jedno reporterskie ujęcie mówiło tak wiele o istocie sprawy. To wydanie „Refleksu" poświęcone było również zdarzeniu symbolicznemu: oto Zbigniew Bujak sprzedał na aukcji charytatywnej legitymację „Solidarności". Sprzedał za równowartość paru obecnych złotych, wysyłając jasny sygnał, że ów dokument nie znaczy dla niego wiele. „W trakcie robienia programu otwierały nam się oczy na skalę powiązań między ludźmi, którzy udawali, że bardzo wiele ich dzieli" – podsumował później Piotr Semka.

> **Urban prezentował to, co najgorsze, zarówno w okresie rządów junty Jaruzelskiego, jak i w III RP.**

Komentując śmierć Urbana, prezes PiS Jarosław Kaczyński uchylił się od oceny tej postaci, powołując się na „dobrą, polską tradycję, że o zmarłych albo dobrze albo wcale". Odesłał pytającego pod wspomniany wyżej adres, stwierdzając: „Bo przecież pan Urban miał takich przyjaciół jak choćby Adam Michnik czy Monika Olejnik. I sądzę, że to należy im zostawić". W 1991 r. wielu Polaków nie mogło uwierzyć, że te postaci były w tak bliskiej komitywie z Urbanem, dziś jest to już dla nas oczywiste. Dziś wszyscy oni tworzą w istocie jeden obóz polityczny, podzielają zasadniczo te same wartości i mają te same cele. Może nigdy te różnice nie były tak istotne, jak to się wydawało zwykłym zjadaczom chleba?

Premier Mateusz Morawiecki złożył w ostatnich dniach taką oto deklarację: „Osobiście dołożę starań, by Jerzy Urban doczekał się uczciwej opowieści na swój temat, a więc takiej, która obnaża jego potworność". Trzeba działać, i to nie tylko w Polsce, ale i na świecie. Amerykański „New York Times" napisał, że w ostatnich latach Urban przeistoczył się w bohatera w walce o wolność słowa. „Tak jakby nie miał żadnych historii, tak jakby nigdy nie był obrzydliwym sługusem zbrodniczego reżimu. Tak jakby nigdy nie prowadził nagonek na bohaterów polskiej niepodległości" – komentował premier. Podobnie brytyjski, konserwatywny dziennik „The Daily Telegraph", zdaniem którego były rzecznik Jaruzelskiego stał się wzorcowym kapitalistą, stając się także „czempionem wolności słowa". Cóż, nie o taką wolność słowa chodziło robotnikom z „Solidarności" i nie taką im obiecywali ówcześni liderzy tego wielkiego ruchu. Na szczęście nie wszystkie elity zdradziły, na szczęście są też w Polsce siły, które chcą realizować prawdziwy testament panny „S". Testament, który Urban zwalczał do końca swoich dni.

Autor jest redaktorem naczelnym tygodnika „Sieci"

Nowy rok na UKSW

Nowy gmach Wydziału Medycznego, trzeci kampus z Multimedialnym Centrum Badawczym, Uniwersyteckie Centrum Badań Wolności Religijnej, Akademicki Inkubator Przedsiębiorczości, Centrum Symulacji Medycznej – to najważniejsze przedsięwzięcia, o których podczas inauguracji nowego roku akademickiego mówił ks. prof. Ryszard Czekalski, rektor UKSW.

Przypomniał studentom, że rozpoczęli studia na uczelni państwowej, ale o korzeniach chrześcijańskich. – Naszą działalność badawczą i dydaktyczną zawsze będziemy odnosić do transcendencji. Chcemy być busolą, która uczy odróżniania dobra od zła.

Bezpieczna wiara

Przynajmniej 380 tys. Polaków podpisało się pod obywatelskim projektem „W obronie wolności chrześcijan". Zakłada on konieczność zapewnienia ochrony wolności uzewnętrzniania wierzeń religijnych, skuteczniejsze miałoby też być ściganie i karanie sprawców zakłócania obrzędów żałobnych i nabożeństw.

Lekarze z KUL

– Chcemy widzieć całego człowieka – jego aspekt somatyczny, psychiczny i duchowy – powiedział Rektor KUL ks. prof. Mirosław Kalinowski podczas uroczystej inauguracji działalności Wydziału Medycznego. Na nowym wydziale prowadzone jest już kształcenie na położnictwie, pielęgniarstwie, biotechnologii i dietetyce, a od tego roku rusza również na kierunku lekarskim.

fot. PAP/Wojtek Jargiło

Św. Jan Paweł II zwrócił uwagę na to, że misje są sprawą wiary, jej wyrazem i sprawdzianem. Papież Benedykt XVI pisał o misjach, że wynikają one z chrześcijańskiej miłości. Papież Franciszek często przypomina, że poprzez zaangażowanie misyjne wypełniamy nasze chrzcielne powołanie uczniów-misjonarzy.

Misje są sprawą wiary

Żyjemy wieloma sprawami, skupiając się na codziennych problemach i trudnościach. Przeżywamy niepokój o przyszłość, o to, jak potoczą się losy Europy i świata, a także naszej ojczyzny. Niepokój ten podsycają codzienne złe wiadomości: wojna, kryzys energetyczny i ekonomiczny, nieustanne tarcia polityczne, brak spokoju na granicach…

Dlaczego misje *ad gentes*?

W październiku, gdy obchodzimy Światowy Dzień Misyjny, Kościół proponuje nam refleksję i zaangażowanie misyjne. Przypominamy sobie, że jesteśmy uczniami-misjonarzami Chrystusa. Warto zatem postawić sobie zasadnicze pytanie: dlaczego mam troszczyć się o misje i wspierać misjonarki i misjonarzy?

Pierwsza odpowiedź nasuwa się sama: tego chce Chrystus. To On powierzył wszystkim ochrzczonym mandat misyjny. Uroczyście zobowiązał swój Kościół, swoich uczniów i naśladowców, by szli na cały świat i głosili Jego Ewangelię, czynili innych uczniami i tworzyli wspólnoty wiary. Zatem nasza wierność misjom jest wiernością nakazowi Pana nas posyłającego. Jest wypełnieniem zadania, do którego On powołał Kościół.

Drugi powód ofiarnego zaangażowania się w misyjne dzieło Kościoła poddaje nam miłość. Ten, kto jest szczęśliwy i posiadł skarb wiary, nie zatrzymuje go egoistycznie dla siebie. Nie ukrywa go w czeluściach swego serca, ale pragnie podzielić się nim z innymi. Kochani przez Chrystusa, doświadczając radości i piękna wiary, pielęgnując w sobie nadzieję na życie wieczne, chcemy – niejako spontanicznie – dzielić się tymi wartościami z innymi ludźmi. Pragniemy, aby i oni poznali Chrystusa, pokochali Go i doświadczyli Jego łaski. Nikt nie wierzy sam i nikt wiary nie otrzymuje wyłącznie dla siebie. Jest ona skarbem, który łatwo się dzieli z innymi.

Świadectwo miłości ku Bogu i człowiekowi

Misjonarze idą na krańce świata z orędziem pokoju, błogosławieństwa i łaski. Głoszą Chrystusa, jedynego Zbawiciela świata. Nie tylko angażują się w głoszenie słowa Bożego i nauczanie katechizmu, szafowanie sakramentów świętych, ale też codziennie dają świadectwo miłości chrześcijańskiej. Dzielą się z tymi, do których zostali posłani, tym, co posiadają, co jest najcenniejsze. Budują szkoły i przedszkola, ośrodki zdrowia i porodówki, ochronki i schroniska dla sierot, starców, niepełnosprawnych. Karmią głodujących i odziewają nagich.

Dzieło Pomocy „Ad Gentes" Komisji Episkopatu Polski ds. Misji od lat towarzyszy ich posłudze misyjnej, wspierając misje finansowo i materialnie. Dzięki darczyńcom Dzieła każdego roku misjonarze otrzymują pieniądze na realizację dzieł ewangelizacyjnych, charytatywnych, edukacyjnych i medycznych. Są to projekty bardzo konkretne i życiowe: budowa studni, remont przedszkola, dożywianie głodujących, przekazanie lekarstw na malarię dla ubogich… To – tak by się wydawało – niewielkie gesty miłości, ale w rzeczywistości misyjnej bardzo cenne i potrzebne.

Szczególną troską Dzieło Pomocy otacza dzieci i młodzież z krajów misyjnych. Finansuje ich edukację, stwarza lub poprawia warunki do nauki. Przykładem tej troski jest budowa szkoły w Gitega-Songa wspólnie z siostrami ze Zgromadzenia Karmelitanek Dzieciątka Jezus czy też generalny remont szkoły w Kakaikelaki w Kamerunie, którą prowadzą siostry michalitki. U progu nowego roku szkolnego Dzieło finansuje również zakup przyborów szkolnych, podręczników, zeszytów i pomocy dydaktycznych. Można się przyłączyć, wysyłając SMS o treści „Misje" na numer 72 032 (2,46 zł z VAT). Zebrane w ten sposób środki trafią na projekty edukacyjne Dzieła.

Nie bądźmy obojętni na sprawy misji. Otoczmy modlitwą misjonarzy i poprzez naszą ofiarę dołączmy do grona darczyńców misji. Odkryjemy wtedy, jak wiele radości i satysfakcji daje bezinteresowne pomaganie bliźnim.

ks. Zbigniew Sobolewski

Dolar króluje

Jak trwoga, to do dolara – tak zdają się krzyczeć rynki finansowe.

Kazimierz Dadak

Zatrważających wieści nie brak, i to na wszystkich ważnych dla kursów walutowych frontach. Na świecie szaleje inflacja i na tym fakcie skupia uwagę przeciętny obywatel, lecz nie mniej istotne przyczyny leżą w polityce.

Wojna

Za naszą wschodnią granicą pożoga i nic nie wskazuje na to, żeby ten straszny konflikt miał się szybko zakończyć. Rynki finansowe nie kierują się wskazaniami moralności, dla finansistów nie jest ważne, kto ma rację, liczy się jedynie, czy wygrana pewnej strony przyniesie im zyski. Stąd paradoksalnie ostatnie postępy ukraińskiej kontrofensywy mają dodatni wpływ na wartość amerykańskiego dolara i ujemny na wartość euro oraz złotego, ponieważ wzrasta prawdopodobieństwo użycia przez Rosję broni atomowej.

Powszechnie mówi się o tym, że Putin jest ciężko chory i te spekulacje są przyjmowane z nadzieją, że wojna się niebawem skończy kapitulacją najeźdźcy. Tymczasem wariant ten nie napawa optymizmem osoby patrzącej na te zmagania bez emocji, bo ktoś umierający prędzej podejmie nieodpowiedzialną decyzję niż ktoś, kto ma przed sobą jeszcze wiele lat życia. Zatem to, co podnosi na duchu Ukraińców i ich sprzymierzeńców, spędza sen z powiek inwestorom.

Politycznej i gospodarczej sytuacji w Europie nie poprawiło też wysadzenie w powietrze obu nitek Nord Stream. Sytuacja na kontynencie w zakresie dostaw nośników energii była i tak trudna, a ich definitywne wyłączenie z systemu gazociągów przekreśliło możliwość poprawy sytuacji. Tym samym znikła perspektywa spadku cen energii i zwiększenia produkcji przemysłowej, bo gaz jest podstawowym surowcem dla wielu gałęzi gospodarki.

Italexit?

Pozycji euro nie poprawiło wyborcze zwycięstwo prawicy we Włoszech. Ponownie rynki finansowe nie kierują się tym, co dobre dla danego kraju, tylko przewidywaniami, czy jakieś zjawisko przyczyni się do wzmocnienia wartości danej waluty. Ja sam z wielką radością przyjmuję sukces Giorgii Meloni, bo to wydarzenie rodzi nadzieję, że dominujące w UE skrajnie lewicowe trendy zostaną zatrzymane, jeśli nie odwrócone.

Ale dla inwestorów istotna jest spójność polityczna strefy euro. Im sukces włoskiej prawicy nie daje powodów do optymizmu. Do tarć na linii Bruksela – Budapeszt i Bruksela – Warszawa (a ściślej mówiąc Berlin – Budapeszt i Berlin – Warszawa, bo przecież w sferze gospodarczej KE wciela w życie niemiecki interes narodowy) dojdą jeszcze tarcia na linii Bruksela – Rzym. A Włochy to jest trzecia największa gospodarka strefy euro.

Przyjęcie euro podcięło skrzydła włoskiej gospodarce i dla bezstronnego ekonomisty jest oczywiste, że kraj ten albo musi powrócić do własnej waluty, albo uzyskać od najbogatszych członków ogromne fundusze, dzięki którym byłby w stanie dokonać skoku technologicznego. W pewnym stopniu Plan odbudowy dla Europy (NextGenerationEU – NGEU) był skrojony pod potrzeby Italii, ale jego zakres jest zbyt skromny w stosunku do potrzeb.

Ursula von der Leyen nie owijała w bawełnę groźby użycia nacisków ekonomicznych, gdyby nowemu rządowi włoskiemu przyszły pomysły odzyskania większej suwerenności politycznej i gospodarczej. Jest wysoce prawdopodobne, że Polska i Węgry żadnych pieniędzy z NGEU nie dostaną. Gdyby ten los spotkał także Włochy, to sytuacja polityczna i ekonomiczna w UE uległaby istotnemu pogorszeniu.

Jakiś czas temu partia Forza Italia pod przywództwem Silvia Berlusconiego, członka koalicji Giorgii Meloni, proponowała przywrócenie lira i tą ideą nowy rząd może straszyć Brukselę. Mimo tego, że Italexit, jak się to popularnie nazywa, ma małe szanse realizacji, to jednak jego prawdopodobieństwo wzrasta i tym samym spada atrakcyjność wspólnej waluty.

Dylematy EBC

Do tej pory sytuację Włoch ratował „od kuchni" Europejski Bank Centralny poprzez masowe zakupy obligacji. Z politycznego punktu widzenia było to najlepsze rozwiązanie, bo nie wymagało bezpośrednich przepływów pieniędzy z Niemiec do Italii. Ale w tej chwili dostęp do tego źródła się wyczerpuje, bo EBC zaczyna walczyć z inflacją. Trudno jest mu jednocześnie podnosić stopy procentowe i nadal kupować włoski dług, bo to są sprzeczne działania. Pierwsza strategia oznacza ograniczenie podaży pieniądza, druga zaś prowadzi właśnie do sytuacji odwrotnej – zwiększa jego podaż. Zatem Christine Lagarde, prezes EBC, ma do wyboru albo kontynuować politykę Maria Draghiego i ratować strefę euro przed rozpadem, albo zwalczać inflację.

NGEU był pomyślany jako mechanizm odciążający EBC od niewdzięcznej roli ratownika włoskiej gospodarki, ale jego konstruktorzy nie przewidzieli zmiany rządu w Rzymie. W tej chwili KE stwarza wrażenie, że może mieć miejsce zamrożenie albo przynajmniej ograniczenie wsparcia dla Włoch. Stąd EBC może stanąć wobec dylematu: albo podnosić stopy procentowe i tłumić inflację, albo ratować spójność strefy euro.

Tymczasem amerykański bank centralny nie ma takich rozterek. Pomimo dwóch kwartałów ujemnego wzrostu PKB w USA nie rośnie poziom bezrobocia i dzięki temu Fed może podnosić stopy procentowe. Zatem rysuje się perspektywa, że różnica pomiędzy stopami procentowymi w USA i w strefie euro wzrośnie (na korzyść Ameryki) i gorący pieniądz (krótkoterminowe wkłady) będzie nadal szerokim strumieniem płynąć do Nowego Jorku.

Perspektywy wzrostu PKB

Gospodarka amerykańska ma jeszcze jeden wielki atut: samowystarczalność energetyczną. Wzrost cen nośników energii w dużo większym stopniu szkodzi importerom ropy, gazu, węgla i elektryczności, bo od nich pieniądze „wyciekają" do eksporterów. Natomiast w USA przepływ środków odbywa się pomiędzy poszczególnymi stanami – zyskują na przykład Teksas, Alaska i Północna Dakota, a tracą Illinois, Massachusetts i New Jersey.

Wzrost cen energii ujemnie odbija się na budżetach domowych i stopie życiowej zdecydowanej większości Amerykanów, ale nie będzie to tak bolesne jak w przypadku Europejczyków. Z tego powodu nadchodząca recesja dotknie Stany Zjednoczone w mniejszym stopniu niż UE. W USA spadek PKB będzie mniejszy niż w Unii.

fot. xbz

Czynniki zarówno polityczne, jak i gospodarcze przemawiają zatem na korzyść amerykańskiej waluty. Nic zatem dziwnego, że w ciągu niespełna roku wartość dolara wzrosła z około 86 eurocentów do ponad 1 euro, czyli o mniej więcej 17 proc. Amerykańska waluta nie była tak mocna w stosunku do euro od dwóch dekad.

Trudne czasy dla złotego

Skoro strefa euro przeżywa kłopoty, to tym bardziej ma je Polska. Zdecydowana większość naszego eksportu jest skierowana do UE i niższe tempo wzrostu, czyli mniejszy popyt, musi ujemnie odbić się na naszej gospodarce. Ponadto oczekiwane fundusze w ramach KPO nie nadciągają i prawdopodobieństwo zmiany sytuacji w tym zakresie jest nikłe.

Jest to potężny cios w naszą gospodarkę, ponieważ od lat motorem napędowym rozwoju było spożycie napędzane wydatkami państwa. Obecnie na istniejące już szczodre programy społeczne nakładają się nowe „tarcze" antykryzysowe związane ze skokowym wzrostem cen nośników energii. Zatem grozi nam istotne zwiększenie zadłużenia państwa, a to nie jest mile widziane przez światową finansjerę.

Wzrost kosztów energii jest w niemałym stopniu wynikiem polityki klimatycznej Unii. Na Polskę wywierano ogromne naciski, żeby zmniejszać wydobycie węgla. Wbrew powszechnej opinii ta polityka nie wynika z troski o zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza, bo obecnie przemysłowe spalanie węgla nie skutkuje poważną emisją pyłów, tylko chodzi w niej o zmniejszenie wydalania dwutlenku węgla i jemu podobnych gazów, jak na przykład metan, które są bezbarwne i bezwonne. Obecnie Niemcy na gwałt powracają do opalania elektrowni węglem brunatnym, najbrudniejszym z możliwych. My zostaliśmy na lodzie.

Polska jest też postrzegana jako państwo bardzo narażone na ujemne skutki wojny rosyjsko-ukraińskiej. Amerykańscy eksperci spekulują, że w ramach eskalacji Putin może dokonać nienuklearnego ataku na szlaki komunikacyjne biegnące przez nasz kraj lub zaraz za naszą granicą. Taka perspektywa nie zachęca do lokowania funduszy w naszym kraju. Wręcz przeciwnie – pieniądze odpływają, i to nie blisko za naszą granicę, ale za Atlantyk, bo w razie dalszej eskalacji wojny w Ukrainie tam będzie bezpieczniej niż w Europie.

Inflacja w Polsce nie jest skutkiem niskich stóp procentowych, ale nadmiernych wydatków państwa, kryzysu na rynku energii, spadku produkcji rolniczej i deglobalizacji.

NBP należy do pionierów w zakresie walki z inflacją, czyli podwyższania stóp procentowych. Wyniki tych starań są nikłe, bo też inne być nie mogą. Inflacja w Polsce nie jest skutkiem zbyt niskich stóp procentowych, ale nadmiernych wydatków państwa, kryzysu na rynku nośników energii, spadku produkcji rolniczej na świecie i deglobalizacji. Wyższe stopy procentowe nie spowodują zwiększenia dostaw ropy, gazu, węgla i pszenicy oraz odblokowania łańcucha dostaw, które ciągle są przerywane na skutek nieustannych kwarantann w Chinach.

Natomiast wyższe stopy procentowe hamują inwestycje i ten fakt jest już widoczny na przykładzie zapaści na rynku nieruchomości. Podobnie na skutek wyższych kosztów kredytu nastroje wśród rodzimych szefów przedsiębiorstw są najgorsze w Unii. Fakt ten niedobrze wróży względem wzrostu PKB. W sumie grozi nam poważna recesja, cięższa niż się to obecnie przewiduje.

Wszystkie te czynniki złożyły się na gwałtowny spadek wartości złotego w stosunku do dolara. Na początku tego roku jego kurs oscylował wokół 4 zł, a ostatnio nawet przebił 5 zł, co oznacza wzrost wartości amerykańskiej waluty o mniej więcej 25 proc. Wielka część obniżki kursu złotego wynika ze spadku atrakcyjności inwestowania w całej Europie w porównaniu z USA, ale złotówka obniżyła loty również w stosunku do euro (o około 7 proc.).

Nie można mieć silnej waluty bez prężnej i nowoczesnej gospodarki, a do takiego stanu jest nam jeszcze bardzo daleko. Ale ponad wszystko trzeba znajdować się z dala od konfliktów zbrojnych, szczególnie takich, w których grozi użycie broni masowego rażenia. Na to zaś nie mamy wpływu.

Autor jest emerytowanym profesorem ekonomii w Hollins University w stanie Wirginia w USA

Seminaria pod lupą

W seminariach rozpoczął się kolejny rok akademicki. Z roku na rok spada jednak liczba studiujących tam kleryków.

ks. Łukasz Piotrowski

Nie czas na roztaczanie katastroficznych wizji. Choć sytuacja jest trudna, to seminaria łączą siły, aby alumni jak najlepiej przygotowali się do czekających ich zadań. Zgodnie z wytycznymi Stolicy Apostolskiej minimalna liczba kleryków na wszystkich rocznikach, by seminarium mogło samodzielnie funkcjonować, wynosi 30.

Chętnych ubywa

Od początku września pojawiały się informacje o stanie osobowym diecezjalnych i zakonnych seminariów duchownych. Tytuły, które nie kibicują Kościołowi, co i rusz obwieszczały narastający kryzys powołań. Faktycznie, w ostatnich latach liczba kandydatów do kapłaństwa maleje. O tym też dyskutowali w dniach 5–7 września uczestnicy Ogólnopolskiej Konferencji Rektorów Wyższych Seminariów Duchownych Diecezjalnych i Zakonnych. Temat spotkania mówił sam za siebie: „Nowe wyzwania formacyjne w rzeczywistości mniejszych seminariów”.

Seminaria są coraz bardziej puste. Do wszystkich 80 działających w Polsce przyjęto w 2018 r. 620 nowych kandydatów. W seminariach diecezjalnych i zakonnych studiowało łącznie na wszystkich rocznikach 3016 alumnów. W 2020 r. nowych kandydatów było już 438, a na wszystkich rocznikach studiowało 2556 kleryków. W tym roku formację seminaryjną rozpoczęło 336 kandydatów. Na wszystkich rocznikach jest ich niespełna 2000. To wyraźny spadek, który budzi niepokój.

Klerycy 2022

Jacy są klerycy czasów kryzysu? Najkrócej, podobni do tych, którzy rozpoczynali przygodę w seminarium za czasów caratu czy w latach pontyfikatu św. Jana Pawła II, a zarazem inni od swoich poprzedników.

Podobni, bo przychodzą z intencją, aby „służyć Bogu i Kościołowi”, jak często motywują to, wstępując w seminaryjne progi. W tej intencji zawiera się ich zapał, gorliwość początków, jak również niedojrzałość, która jest przecież w każdym człowieku. Borykają się ze swoimi słabościami. Zauważają, że nie wszystko jest proste i nie da się zreformować Kościoła lub zostać gwiazdą duszpasterstwa jak za dotknięciem czarodziejskiej różdżki. Wreszcie podobni, bo dzielą się na tych, którzy boją się swojego powołania i jego wielkości, przed kapłaństwem swym klękają. I na tych, którzy boją się, że zostaną wyrzuceni z seminarium ze względu na braki intelektualne czy ciemne strony ich ludzkiej natury.

Równocześnie dzisiejsi klerycy są inny niż ich poprzednicy. Są dziećmi swoich czasów. Wiedzą, czym jest internet i do czego służy. Coraz częściej oprócz swoich parafii rodzinnych mogą podać za miejsce pochodzenia cyfrowy kontynent – zanurzeni w komunikatorach i memach, uzależnieni od swojego smartfona, liczby lajków czy śledzących ich posty w sieciach społecznościowych. Są inni, bo żyją

fot. xbz

w świecie, w którym wyparowało pojęcie prawdy organizujące życie społeczeństw Zachodu. Wiedzą, że oprócz chrześcijaństwa jest też nie-chrześcijaństwo, które w różnych odsłonach coraz mocniej dobiera się do głosu. Inni, bo coraz częściej wywodzą się z rodzin, które nie znają wspólnej modlitwy, niedzielnej Eucharystii, a może nawet w ogóle wychowali się bez wzorców mężczyzny i ojca. Analogicznie jak ich rówieśnicy, coraz częściej opóźniają ostateczną decyzję o wyborze drogi życiowej albo mają z nią generalny problem, nawet jeżeli się na nią zdecydują.

Ku dojrzałości

Z takich „zasobów ludzkich" muszą czerpać diecezjalne i zakonne seminaria. Kościół instytucjonalny podejmuje starania, żeby lata seminaryjne były czasem dobrze spędzonym. W ubiegłym roku Episkopat Polski wydał dokument „Droga formacji prezbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia". Określa on generalne ramy formacji, czyli co i dlaczego miałby zrobić kleryk sam ze sobą i co przyjąć od przełożonych, aby pomóc Duchowi Świętemu w ukształtowaniu siebie na dobrego człowieka, chrześcijanina i w konsekwencji kapłana. To jakby konstytucja zawierająca całościowe ramy funkcjonowania w Polsce wyższych seminariów duchownych.

Jednak nawet najlepsze założenia programowe nie pomogą, jeżeli w seminariach zabraknie porządnej kadry wychowawczej. Ks. dr Tomasz Trzaskawka z archidiecezji gnieźnieńskiej, przewodniczący Sekcji Stałej Formacji Kapłańskiej przy Komisji Duchowieństwa KEP, twierdzi, że mniejsza liczba kandydatów mobilizuje do zadbania o lepszą jakość drogi wychowawczej. Po prostu – przygotowanie do kapłaństwa powinno być coraz lepsze. Dlatego seminaria zaczynają łączyć siły i coraz odważniej korzystać z doświadczenia specjalistów z różnych dziedzin związanych z pracą z człowiekiem, np. psychologów czy specjalistów od komunikacji interpersonalnej. Jednak ciągle ciężar odpowiedzialności i największy wpływ wychowawczy wywierają rektor, ojciec duchowny oraz prefekt – osoby prowadzące kleryków na poziomie wymagań formalnych, duchowych i wychowawczych do pełni dojrzałości chrześcijańskiej.

Potwierdza to nowo wybrany przewodniczący zarządu Konferencji Rektorów, ks. dr Przemysław Kwiatkowski z Prymasowskiego Wyższego Seminarium Duchownego w Gnieźnie, który w wypowiedzi dla KAI stwierdził: „Zdajemy sobie sprawę z tego, że to my jesteśmy odpowiedzialni za tę formację jako wychowawcy i jako rektorzy – to my przede wszystkim mamy się zmieniać, by nasze życie było bardziej zgodne z Ewangelią i by odpowiadało wyzwaniom dzisiejszych czasów".

Nowości w formacji

Zgodnie z założeniami wspomnianych programów formacyjnych wszystkie seminaria duchowne w Polsce mają wprowadzać rok propedeutyczny, stosowany wcześniej w formie pilotażowej. Jego celem jest podjęcie metodycznej i systematycznej formacji ludzkiej na podstawie kompetentnego i wnikliwego rozeznania wychowawczego oraz położenie właściwych fundamentów dla życia duchowego. W niektórych diecezjach łączy się to z utworzeniem międzyseminaryjnych roczników. Tak jest w Kaliszu, gdzie pierwszy rok formacji przeżywają klerycy z archidiecezji poznańskiej i gnieźnieńskiej oraz diecezji kaliskiej i bydgoskiej. W innych seminariach klerycy roku propedeutycznego przeżywają czas w wydzielonych częściach seminarium albo w innym miejscu.

STATYSTYKI POWOŁAŃ

W roku 2022/2023 formację do kapłaństwa rozpoczęło w Polsce 332 kandydatów, 230 w seminariach diecezjalnych, a 102 w zakonnych i misyjnych.

Seminaria diecezjalne

Najwięcej kandydatów przyjęto do seminarium w Tarnowie – 15. W Ogólnopolskim Seminarium dla Starszych Kandydatów do Święceń (tzw. 35+) z siedzibą w Łodzi, seminarium archidiecezji poznańskiej i archidiecezji warszawskiej naukę rozpoczęło po 10 mężczyzn.

Na kolejnych miejscach znalazły się diecezje opolska i archidiecezja krakowska z liczbą 9 kandydatów do kapłaństwa. Ośmiu przyjęto w Białymstoku, Lublinie, Pelplinie i Przemyślu. W diecezji warszawsko praskiej formację rozpoczyna 7 kandydatów.

Po jednym kandydacie przyjęto do seminariów w diecezji bydgoskiej, ełckiej, legnickiej, łowickiej, warmińskiej i zielonogórsko–gorzowskiej. Z tegorocznych danych wynika, że liczba powołań na terenie całego kraju rozkłada się względnie równomiernie. Nie widać już wyraźnej przewagi, jeśli chodzi o diecezje południowo–wschodnie.

Wobec niewielkiej liczby kleryków w seminariach następuje łączenie ośrodków lub ścisła współpraca. W międzydiecezjalnym seminarium w Częstochowie formują się klerycy z archidiecezji częstochowskiej i diecezji sosnowieckiej. Od lat wspólnie uczą się też klerycy z archidiecezji krakowskiej oraz diecezji bielsko–żywieckiej, a także klerycy z diecezji opolskiej oraz gliwickiej. Współpraca podjęta została również we Wrocławiu, gdzie zostali skierowani klerycy diecezji świdnickiej i legnickiej. Wspólnie formują się klerycy z archidiecezji poznańskiej, diecezji bydgoskiej i kaliskiej. Na etapie propedeutycznym dołączają do nich również kandydaci z archidiecezji gnieźnieńskiej. Wspólnie rok propedeutyczny przeżywają kandydaci z Olsztyna, Ełku i Elbląga. Do kleryków z archidiecezji warszawskiej dołączy również na etapie propedeutycznym kandydat z diecezji łowickiej (w kolejnych latach będą to również pozostali alumni).

Seminaria zakonne i misyjne

W domach zakonnych formacja w kierunku kapłaństwa poprzedzona jest postulatem i nowicjatem, bądź czasami także etapem propedeutycznym. Dopiero po tych latach przygotowawczych zapada decyzja o kontynuowaniu studiów w kierunku święceń kapłańskich bądź przyjęciu tylko ślubów wieczystych i pozostaniu bratem zakonnym.

W roku akademickim 2022/2023 najwięcej kandydatów do święceń kapłańskich rozpoczęło formację u dominikanów (14 kandydatów), franciszkanów konwentualnych w Łodzi (9 kandydatów) i salezjanów (8 kandydatów). 7 osób przyjęto do pallotynów, a po 5 osób do lubelskich kapucynów, misjonarzy oblatów NMP i do warszawskiego seminarium Redemptoris Mater.

Łącznie formację w zakonach i seminariach misyjnych rozpocznie w tym roku 102 kandydatów. W ubiegłym roku było ich 114. Do furt 13 seminariów zakonnych nie zapukał nikt.

Źródło: dane zebrane z 72 ośrodków przekazane KAI przez ks. dr. Przemysława Kwiatkowskiego, przewodniczącego KRWSD; aktualizacja red. „Idziemy", stan na 6.10.2022 r.

Marek Jurek

Tremendum mortis

Słowa świętego Pawła o śmierci to dla mnie jeden z najbardziej zaskakujących fragmentów Nowego Testamentu. Z reguły za Dobrą Nowinę bierzemy to, co przyjmujemy odruchowo jako potwierdzenie moralnych intuicji wyrytych i ożywianych przez Boga w ludzkim sercu. Istotnie, Ewangelia bardzo mocno utwierdza prawo naturalne, przede wszystkim jednak rozświetla je Objawieniem.

Święty Paweł zapewnia, że „nikt nie umiera dla siebie: jeżeli (…) umieramy, umieramy dla Pana (…), więc i w śmierci należymy do Pana” (Rz 14,7–8). Bóg nie chciał śmierci człowieka, to „przez człowieka śmierć” przyszła (1 Kor 15,21), a jednak stała się czymś więcej niż złem koniecznym, ma swoje miejsce w porządku rzeczy, który nastąpił po grzechu pierworodnym, w kondycji, której człowiek w tych warunkach doświadcza. Cierpienie śmierci jest służbą, którą każdy człowiek wypełnia wobec Boga i bliźnich.

Jerzy Urban przez całe życie walczył z Polską, zwalczał jej dążenia niepodległościowe i gardził jej chrześcijańską tożsamością. Jego stosunek do ks. Jerzego, to, jak o nim pisał – nosił cechy zwyczajnej nienawiści do dobra. Podobnie jak pogarda dla zwykłych ludzi, widoczna nie tylko wobec strajkujących stoczniowców, ale i w całej dawnej turpistycznej felietonistyce Kibica w „Kulisach”.

Urban był negatywnym bohaterem mojego pokolenia, a jednak sposób, w jaki została przyjęta jego śmierć – był jeszcze jedną, tyleż wielką, co dyskretną demonstracją chrześcijańskiej tożsamości Polski. Najbardziej reprezentatywny był dla mnie apel prof. Bartyzela: „milczenie będzie najlepszą reakcją”. Owszem, było wiele głosów przypominających zło, które Urban czynił – ale żadnego tryumfalizmu.

Tremendum mortis najbardziej czuję, gdy patrzę na śmierć ludzi, którzy świadomie odrzucali chrześcijańską nadzieję. Mam jednak świadomość, że ich śmierć jest milczącą, ale realną, przestrogą dla tych, których zaślepiają chwilowe sukcesy czy przyjemności. Śmierć przypomina nieuchronność ludzkiego losu i jest może ostatnim apelem o rozważenie sensu naszej egzystencji. Sądząc po reakcjach zwolenników Urbana na jego zgon – to nie działa, ale Bóg tylko wie, czy nie działa na wszystkich i czy nie działa w ogóle.

Tradycyjnie liturgicznym kolorem śmierci i żałoby jest czerń. Jak powiedział kiedyś ks. prof. Wojciech Grygiel (jednocześnie chemik) – czerń najlepiej oddaje nieprzeniknioną granicę między tym a Tamtym światem, między doczesnością i przestrzenią rozciągającą się poza Sądem, pomiędzy którymi „zionie ogromna przepaść, tak że nikt, choćby chciał” – przekroczyć jej nie może (por. Łk 16,26).

Apokatastaza jest herezją, nie można zaprzeczać realności zła i potępienia. Ale choć jest błędem, stanowi zrozumiałe pragnienie ludzkiego serca, które zgodnie z wolą Pana prosi Go – „zaprowadź wszystkie dusze do Raju”! Chrześcijanin nikomu nie życzy potępienia, w tym najprościej objawia się miłość nieprzyjaciół. Tę prawdę raz jeszcze, przy całej goryczy wspomnień, dosłyszałem, patrząc na bezgłośnie poruszające się usta katolickiej Polski. i

Pamięci kapłanów niezłomnych

Od 2019 r., 19 października, w rocznicę porwania i męczeńskiej śmierci bł. ks. Jerzego Popiełuszki, obchodzony jest w Polsce Narodowy Dzień Pamięci Duchownych Niezłomnych. W ustawie, którą przyjął Sejm i Senat, a prezydent Andrzej Duda podpisał 13 listopada 2018 r., podkreślano, że idea ustanowienia tego dnia podyktowana jest „chęcią docenienia postawy osób duchownych, które w okresie, gdy Polska utraciła wolność i zniknęła z mapy Europy, były depozytariuszami utraconej państwowości i wychowywali do wolności poszczególne pokolenia”.

Uzasadniając termin obchodów dnia, wskazano na ks. Jerzego Popiełuszkę jako kapłana, „który stał się symbolem męczennika wśród duchowieństwa, zamordowanego z nienawiści do wiary i do ludzkiej godności”.

W uzasadnieniu ustanowienia Narodowego Dnia Pamięci Duchownych Niezłomnych zwrócono uwagę, że niezłomni to choćby tacy duchowni jak zamordowany przez Kozaków św. Andrzej Bobola, więziony przez carskiego zaborcę św. abp Zygmunt Szczęsny Feliński czy zamordowany również przez carskich żołnierzy w Sokołowie Podlaskim uczestnik powstania styczniowego ks. Stanisław Brzózka. To męczennicy drugiej wojny światowej, zarówno ci z grona 108 beatyfikowanych w 1999 r., ale także bł. bp Michał Kozal, św. Maksymilian Maria Kolbe, bł. ks. Stefan Wincenty Frelichowski i wielu innych, których procesy beatyfikacyjne się toczą, jak i ci, którzy własnym życiem poświadczyli wierność Bogu, Kościołowi i wiernym, wśród których posługiwali, a których procesy beatyfikacyjne nigdy nie będą rozpoczęte, choćby z powodu niezachowania dokumentów z nimi związanych. To więźniowie NKWD i UB, wśród nich kapelani wojskowi zamordowani w Katyniu czy ks. Władysław Gurgacz, na którym wykonano wyrok śmierci, czy nękany przez komunistów bł. ks. Władysław Findysz. To także kapłani z czasów nam bliższych – abp Antoni Baraniak, więzień Mokotowa, sekretarz Prymasa Tysiąclecia i niedawno beatyfikowany sam kard. Stefan Wyszyński, który

fot. Irena Świerdzewska

umiał przebaczać i modlić się nawet za swoich wrogów. To niezmordowany ks. Stefan Niedzielak z parafii św. Karola Boromeusza w Warszawie, sł. Boży ks. Roman Kotlarz, błogosławiący radomskich robotników, ks. Sylwester Zych z Grodziska Mazowieckiego czy ks. Stanisław Suchowolec, przyjaciel ks. Jerzego Popiełuszki.

***

Uroczystości związane z 38. rocznicą męczeńskiej śmierci ks. Jerzego Popiełuszki planowane są na 19 października o godz. 18.00 w żoliborskim kościele św. Stanisława Kostki, obok którego znajduje się grób błogosławionego. Trzy dni wcześniej o godz. 19.00 odbędzie się tu spektakl teatralny „Pokonać piekło”. W przeddzień rocznicy, 18 października o godz. 19.00, przewidziany jest „Wieczór świadków”./**wś**

Zrozumieć człowieka

ks. Stefan Moszoro-Dąbrowski

Każdy z was, młodzi przyjaciele,
znajduje też w życiu jakieś swoje „Westerplatte".
Jakiś wymiar zadań, które musi podjąć i wypełnić.
(…) Wreszcie – jakiś porządek prawd i wartości,
które trzeba „utrzymać" i „obronić".

Jan Paweł II

Mówi się, że dziś człowiek potrafi odpowiedzieć niemalże na każde pytanie, z wyjątkiem tych: kim sam jest lub kim powinien być. Trudno jest więc osiągnąć konsensus w sprawie edukacji. Nie wydaje się możliwe określenie najbardziej skutecznych polityk w tym zakresie. Aby ominąć tę trudność, szuka się ideologicznie neutralnego gruntu, na którym można w sposób niekontrowersyjny oprzeć działania edukacyjne. Wielu wierzy, że znajdą go w technologii i innowacjach.

Jeśli coś jest przedstawione jako innowacyjne, można oszczędzić sobie uzasadnienia jego trafności. W dziedzinie techniki pozytywne wartościowanie nowego jest uzasadnione. Najnowszy samochód prawdopodobnie jest najbardziej zaawansowany technicznie, ale czy nie byłoby głupotą wierzyć, że jesteśmy lepszymi pisarzami niż Mickiewicz tylko dlatego, że piszemy po nim?

Nowość produktu nie gwarantuje jego sukcesu.

Z drugiej strony, nowość produktu nie gwarantuje jego sukcesu. Każdy przedsiębiorca wie, że innowacja nie jest pozbawiona ryzyka. Najnowszy produkt nie zawsze wyprzedza poprzedni, nawet jeśli jest technologicznie lepszy. Porażki nie są rzadkością w innowacjach. Inwestycje w innowacje są konieczne, by starać się nie pozostawać w tyle, ale nie gwarantują pionierskich pozycji. Jeśli firma zawiedzie w innowacji technologicznej, może znaleźć się w tarapatach. Czy tak wielkie ryzyko można podejmować np. w edukacji?

Dziś trwałość antropologiczna została zaciemniona. By ją zauważyć, musimy patrzeć w przeszłość, a nie wyłącznie w przyszłość. I tu właśnie na pierwszy plan wysuwa się jeden z celów edukacji humanistycznej: opanowanie szerokiego spojrzenia na sprawy ludzkie. Jeśli Platon nadal zmusza nas do myślenia, jeśli nadal słuchamy Mozarta, jeśli nadal jesteśmy zdecydowani szukać bezpiecznej pracy i szczęśliwej miłości, jeśli nasza pozycja w kosmosie nadal prowokuje pytania… to dlatego, że istnieje trwałość antropologiczna. W zmiennym świecie jest coś w człowieku, co się nie zmienia.

W tym kontekście jeszcze bardziej aktualne stają się słowa wygłoszone przez św. Jana Pawła II podczas jego pierwszej pielgrzymki do Polski: „Człowieka bowiem nie można do końca zrozumieć bez Chrystusa. A raczej: człowiek nie może siebie sam do końca zrozumieć bez Chrystusa. Nie może zrozumieć ani kim jest, ani jaka jest jego właściwa godność, ani jakie jest jego powołanie i ostateczne przeznaczenie. Nie może tego wszystkiego zrozumieć bez Chrystusa".

Autor jest duchownym Prałatury Opus Dei w Warszawie

Czego się spodziewałeś?

Anna Wardak

A czego ty się spodziewałeś? – to pytanie, które dość często zadaję naszym dzieciom. I nie jest to bynajmniej pytanie retoryczne, wyraz rodzicielskiej frustracji i bezradności, typu: „Kto zaczął?" albo: „Dlaczego znów go bijesz bez powodu?" – na które nie otrzymamy raczej sensownej odpowiedzi i chyba nawet tego nie oczekujemy.

„Czego się spodziewałeś?" – pytam, gdy dziesięciolatek przybiega z płaczem, bo oberwał od piętnastoletniego brata, na którego rzucił się z pięściami (żeby było jasne: nie pochwalamy przemocy i starszy z synów też usłyszy na osobności kilka słów na temat panowania nad sobą i umiejętności dojrzałego rozwiązywania problemów). „Czego się spodziewałeś?" – pytam ośmiolatka, kiedy pięć minut przed wyjściem do szkoły biega w panice po domu, szukając butów, które wczoraj rzucił nie wiadomo gdzie. Ostatnio znalazły się pod trampoliną, kompletnie przemoczone. Postawienie w takiej sytuacji pytania: „czego się spodziewałeś?", uważne spojrzenie w oczy i zawieszenie na moment głosu służy stworzeniu dziecku przestrzeni do refleksji nad własnym postępowaniem i jego naturalnymi konsekwencjami.

Wzbudzenie refleksji jest o wiele skuteczniejszym narzędziem wewnętrznej przemiany niż kazania czy pogadanki, które po pewnym czasie powodują jedynie „efekt cieknącej rynny". Dla wielu rodziców jest to pierwszy kamień, o który się potykają, próbując iść na skróty. Jasne, że szybciej jest udzielić dziecku gotowej instrukcji, co powinno albo czego nie powinno robić, np. „Na drugi raz stawiaj buty na miejscu!". Tylko że takie rozwiązanie „instant" działa jedynie na powierzchni, nie przenikając w głąb, nie powoduje zatem trwałej (acz – nie łudźmy się – w większości przypadków powolnej) przemiany.

Wzbudzenie refleksji jest o wiele skuteczniejszym narzędziem wewnętrznej przemiany niż kazania czy pogadanki.

Drugim śliskim kamieniem, na którym wykłada się spora grupa rodziców, jest nadmierne chronienie dzieci przed konsekwencjami błędów i zaniedbań. W pedagogice ukuto już nawet pojęcie „rodzice-kosiarki", określające tych, którzy spod stóp swych dzieci usiłują usunąć najmniejsze źdźbło. Tylko że nic nie uczy tak skutecznie, jak osobiste przeżycie i doświadczenie. Nie wziąłem kanapek, więc byłem głodny. Zapomniałem zeszytu, więc dostałem jedynkę. Grzebałem się, więc spóźniłem się na autobus. Zostawiłem buty na deszczu, więc idę do szkoły w mokrych (jeśli nie grozi to ciężkim przeziębieniem), ewentualnie sam muszę poszukać w garderobie innej pary. I nie jest to wcale pozostawienie dziecka samego z jego problemami ani przejaw braku rodzicielskiej troski. Przeciwnie – to właśnie wyraz naszej troski, aby w stosunkowo bezpieczny sposób nauczyło się roztropności, odpowiedzialności i przewidywania konsekwencji – umiejętności, bez których trudno poradzić sobie w dorosłym życiu.

Autorka jest doradcą rodzinnym, moderatorką Akademii Familijnej, mamą dziesięciorga dzieci

Religia w szkole

ODPOWIADA **ks. Marek Kruszewski**

Coraz mniej widzę dzieci na nabożeństwach, w kolejce do konfesjonału czy do Komunii. Czy na pewno przejście religii do szkoły okazało się dobrym rozwiązaniem?

Ktoś powiedział o demokracji, że jest to fatalny ustrój, ale niestety na razie nie wymyślono lepszego. Myślę, czy nie podobnie jest z przeniesieniem – a raczej powrotem – religii do szkoły. Już w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku pojawiły się wśród katolików głosy, że Kościół w Polsce za dużo sił poświęcił katechezie, kosztem troski o parafie; że jest to praca na dwa etaty i żadnego nie wykonuje się dokładnie.

Przejście, a raczej powrót nauczania religii z parafii do szkoły oprócz zysków przyniósł straty. Szczególnie bolesne stało się wymienione w liście znikanie dzieci z kościoła. Przejście do szkoły dokonało się wśród kontrowersji, niejako na progu wielkiej destabilizacji systemu nauczania, przed utworzeniem gimnazjum i ciągłymi zmianami podręczników. Równocześnie z destabilizacją szkoły coraz większa grupa rodziców zaczęła tracić wpływ wychowawczy na swoje dzieci, oddając je pod opiekę komórek, telewizji, internetu. Rzecz dotyczy nie tylko nastolatków, ale także maluchów. Wyszedł nam kryzys wychowania. W tej sytuacji trudno stwierdzić, co jest winą i słabością katechezy szkolnej, a co wynika z ogólnego kryzysu. Trudno rozstrzygnąć, z czym byłoby lepiej, a z czym gorzej, gdyby religia została w salkach parafialnych.

W Unii Europejskiej religii uczy się m.in. w szkołach niemieckich, austriackich, holenderskich, włoskich, irlandzkich, hiszpańskich. W szkołach w innych krajach często są obecne elementy religii. Dlaczego tak się dzieje? Bo wychowanie bez uwzględnienia wartości transcendentnych, elementów religijnych jest niepełne i nieprawdziwe. W pełni areligijne szkoły znajdziemy jedynie we Francji i oznacza to w praktyce odebranie praw wychowawczych rodzicom na rzecz dyktatury państwa. Szkoła ma pomagać rodzicom, dbać o wartości, uszanować subtelne dobro wiary i strzec przed niebezpieczeństwami demoralizacji dzieci. Rugując religię z jakichkolwiek miejsc życia społecznego, ryzykujemy zawsze, że za kilkadziesiąt lat radykalnie zwiększy się nam przestępczość na ulicy i liczba pacjentów na oddziałach psychiatrycznych.

Kościół naucza, że rodzice są pierwszymi i głównymi wychowawcami dzieci. I to rodzice mają prawo zdecydować o miejscu katechizowania dziecka. Warto jednak wrócić do metafory o demokracji. Być może religia w szkole jest fatalnym rozwiązaniem, ale czy usunięcie jej ze szkoły nie będzie rozwiązaniem gorszym?

xmarekk@o2.pl
Autor jest proboszczem parafii św. Patryka w Warszawie

RECENZJA

Gdy cena wiedzy była ceną życia

Ryzyko było ogromne. Wpadka mogła się zdarzyć w każdy dzień. Naukę przekazywałam prawie szeptem w ostatnim pokoju, gdyż cena wiedzy w tym czasie, a szczególnie w pierwszych latach wojny, była równa cenie życia – wspominała zaangażowana w tajne nauczanie podczas II wojny światowej Helena Biłgorajska-Gutowska, która formalnie była zatrudniona jako… pomoc medyczna. Jej relację przywołuje w swoim tekście o tajnym nauczaniu na północnym Mazowszu historyk Waldemar Brenda. To tylko jeden z materiałów w najnowszym, październikowym numerze „Biuletynu IPN", który w większości poświęcony jest tajnemu nauczaniu.

„Tajnego nauczania nie zaliczano do walki czynnej, ale było ono równie istotne jak akcje bezpośrednie – partyzanckie czy dywersyjne, wywiad czy propaganda – napisał prof. Wiesław Jan Wysocki. Autor zwrócił uwagę, że Niemcy zlikwidowali szkoły średnie i wyższe, a Polakom wolno było uczyć się w szkołach siedmioklasowych z zakazem nauczania historii, geografii i literatury polskiej. Marta Burghardt jest autorką tekstu o działalności Teatru Rapsodycznego w czasie okupacji.

Kolejni autorzy przedstawili sytuację w różnych częściach Polski. O „leśnej" maturze dziesięciu partyzantów „Jędrusiów" pisze Tadeusz Zych, o konspiracyjnej oświacie w Inspektoracie Rzeszów – Grzegorz Ostasz, a o tym, co wówczas działo się w Wielkopolsce – Aleksandra Pietrowicz.

W numerze znalazły się także teksty na inne tematy. Artur Kubaj przypomniał sylwetkę Aleksandra Krystosiaka, jednego z przywódców strajku w Szczecinie, Jerzy Dąbrowski pisze o niedawno beatyfikowanym ks. Janie Masze, a ks. Jarosław Wąsowicz SDB o słowackim salezjaninie bł. ks. Tytusie Zemanie, więźniu komunistycznych władz Czechosłowacji.

O miejscu masowych egzekucji w Kuropatwach dokonywanych przez stalinowskich zbrodniarzy pisze Marta Kupczewska, która podkreśla, że władze białoruskie do dziś nie uznają tych zbrodni za ludobójstwo. O zasłużonych białostockich nauczycielach, Jadwidze i Michale Motoszkach, pisze Bożena Koszel-Pleskaczuk.

Z dziejów PRL – Daniel Szlachta pisze o strajkach w kopalniach w Jastrzębiu Zdroju w 1978 r. Wprowadzono wtedy czterobrygadowy system pracy, także w niedziele, co wywołało słuszny robotniczy sprzeciw, a w obronę

górników włączył się Kościół katowicki z bp. Herbertem Bednorzem, znanym z powiedzenia „Niedziela jest Boża i nasza". Wśród innych tekstów warto jeszcze zwrócić uwagę na ten o inicjatywie powstania pomnika antykomunistycznego podziemia – „Mieleckie Drzewo Życia".

Październikowy „Biuletyn IPN" warto przede wszystkim polecić nauczycielom historii, aby wiedzę o tajnym nauczaniu mogli w ciekawy sposób przekazać swoim uczniom./**wś**

fot. Diecezjalne Duszpasterstwo Harcerzy

Czuj, czuj, czuwaj!

Mylą się ci, którzy uważają, że skauting to melodia przeszłości. Harcerstwo wciąż znajduje młodych gotowych na wielką przygodę w duchu służby dla innych.

Otwartość parafii na współpracę z organizacjami harcerskimi wpływa na ich poziom aktywności we wspólnocie. A obecność kapłana i posługa sakramentalna może stać się dla młodych istotnym elementem formacji. Dlatego niedawno w siedzibie Duszpasterstwa Młodzieży przy ul. Floriańskiej 3 w Warszawie ks. Filip Zgódka, diecezjalny duszpasterz harcerzy, zorganizował spotkanie integracyjne dla księży zainteresowanych skautingiem.

– Gdy jest z nami duchowny i budujemy wspólnie obóz albo dyskutujemy przy ognisku, skautki zaczynają dostrzegać „ludzką twarz kapłana". Nie boją się pytać o nurtujące kwestie światopoglądowe – mówi Magdalena Wójcik, asystentka w 8. Hufcu Warszawskim Skautów Europy.

Tężyzna ducha

Przykładem dobrze układającej się współpracy harcerek i księdza jest 14. Szczep Warszawski Skautów Europy im. bł. Łucji z Narni. Funkcjonuje przy parafii Nawrócenia św. Pawła przy ul. Kobielskiej 10 na warszawskim Grochowie. Opiekunem duchowym drużyny jest miejscowy wikariusz ks. Mariusz Zieliński. Drużynowa Gabriela Białek objaśnia, że raz w miesiącu w kościele Nawrócenia św. Pawła odprawiane są Eucharystie dla szczepu harcerek. Podczas Mszy św. skautki są zaangażowane w posługę liturgiczną. Po niej jest apel, w trakcie którego przekazywane są istotne informacje, czasami dana harcerka składa przyrzeczenia. W czasie tego obrzędu ważna jest obecność duszpasterza, który błogosławi ślubującą. Cyklicznie skautki roznoszą paczki do podopiecznych parafialnej Caritas. Przed rozpoczęciem wakacji organizują kiermasz, na którym sprzedają różne produkty, a zyskane pieniądze służą dofinansowaniu wyjazdów harcerskich. W grudniu br. skautki planują kolejny kiermasz świąteczny, tym razem na cele charytatywne. Włączają się również w przygotowanie procesji Bożego Ciała i wielkopostnych Dróg Krzyżowych.

fot. Diecezjalne Duszpasterstwo Harcerzy

Monika Wójcik uzupełnia, że ważnym elementem formacji jest kształtowanie wrażliwości na Boga. Dla najmłodszych skautów „wilczków" organizowane są spotkania ze Słowem Bożym. „Akela" czyta fragment Ewangelii, a po nim następuje dyskusja. Niejednokrotnie formacji towarzyszą zabawy biblijne, które w przystępny sposób przybliżają treść czytań. Starsi skauci uczestniczą w apelach ewangelicznych z rozważaniem i dzieleniem się Słowem Bożym. Obowiązkiem każdej harcerki jest wykonanie przynajmniej jednego dobrego uczynku w ciągu dnia. – Podczas spotkań poznajemy sylwetki świętych oraz prowadzimy podstawową katechezę liturgiczną. Na zimowiskach i obozach letnich stwarzamy skautkom możliwość uczestnictwa w codziennej Mszy św. oraz zachęcamy do skorzystania ze spowiedzi – relacjonuje Monika Wójcik. Najstarsze harcerki przechodzą bardziej zindywidualizowaną drogę wzrastania w wierze. Dzięki konferencjom poznają różne formy duchowości Kościoła katolickiego. Wiele z nich ma stałego spowiednika lub kierownika duchowego.

Ku dorosłości

Jak podkreślają rozmówcy, organizacje harcerskie charakteryzują się kształtowaniem dojrzałych i gotowych do wkroczenia w dorosłość osób. Warto zaznaczyć, że te organizacje różnią się między sobą i każda w innym stopniu zapewnia opiekę duchową swoim członkom.

fot. Diecezjalne Duszpasterstwo Harcerzy

Według ks. Filipa Zgódki harcerstwo jest środowiskiem sprzyjającym powstawaniu kultury powołaniowej. – Kilku obecnych alumnów Wyższego Seminarium Diecezji Warszawsko-Praskiej należało do harcerstwa. Moje pierwsze myśli o wyborze kapłaństwa pojawiły się na początku liceum, gdy pomagałem kolegom w organizacji wyjazdu dla zuchów – wspomina.

Patryk Lubryczyński

Cykl spotkań dla wędrowników i instruktorów

W każdy trzeci czwartek miesiąca w Katedrze Polowej Wojska Polskiego przy ul. Długiej 13/15 w Warszawie. W planie Msza św. o 18:00, a po niej spotkanie „Poznajmy się".

Terminy: 20 października (rozmowy o powołaniu życiowym) i 17 listopada w godz. 18.00–21.30.

Organizator:
Duszpasterstwo Harcerzy Diecezji Warszawsko-Praskiej we współpracy z: Chorągwią Stołeczną ZHP, Mazowiecką Chorągwią Harcerek ZHR, Namiestnictwem Harcerzy FSE.

W SKRÓCIE

■ **Duszpasterstwo twórców.** Pierwsze w diecezji warszawsko-praskiej spotkanie Duszpasterstwa Środowisk Twórczych odbyło się 5 października w Akademiku Praskim. Spotkanie poprzedziła Msza św. koncelebrowana pod przewodnictwem kanclerza Kurii Biskupiej Warszawsko-Praskiej, ks. dr. Macieja Miętka. W koncelebrze uczestniczyli także nowo mianowani duszpasterze: ks. Robert Hodyna i ks. Paweł Szmytkowski. Spotkanie miało charakter informacyjno-zapoznawczy. Wzięło w nim udział kilkanaście osób reprezentujących różne dziedziny kultury i sztuki oraz przedstawiciele mediów.

■ **Eucharystia w intencji medyków.** W konkatedrze Matki Bożej Zwycięskiej przy ul. Grochowskiej 365 w Warszawie bp Romuald Kamiński będzie sprawował 18 października o godz. 18.00 Mszę św. w intencji środowiska medycznego, we wspomnienie św. Łukasza Ewangelisty.

■ **Smyczkiem i słowem dla Ukrainy.** Poezji Piotra Godka oraz koncertu utworów w wykonaniu kwartetu wiolonczelowego można wysłuchać 23 października o godz. 12.00 w Wolskim Centrum Kultury, ul Obozowa 85. Poezję będzie czytać Hanna Łabonarska. Kwartet w składzie: Zuzanna Augustyniak, Ołena Brzezińska, Maciej Gąsior, Justyna Rekść-Raubo, Emilian Rosiak wykona utwory J.S. Bacha, A. Vivaldiego, J. Williamsa, M. Skoryka. Po koncercie możliwość zakupu tomiku wierszy Piotra Godka w cenie 30 zł. Dochód ze sprzedaży będzie przeznaczony na pomoc dla żołnierzy walczących w Ukrainie.

■ **Zbiórka na Kamionku.** W związku z nadchodzącą zimą i przedłużającą się wojną na Ukrainie parafia konkatedralna przy ul. Grochowskiej 365 w Warszawie zainicjowała zbiórkę odzieży męskiej, środków czystości oraz żywności o długim terminie ważności dla osób bezpośrednio walczących z najeźdźcą. Można je składać w kościele przed ołtarzem Matki Bożej Nieustającej Pomocy, zaś w przypadku większych ilości parafia prosi o wcześniejszy kontakt. Dary będą przewożone i dystrybuowane na Ukrainie przez Zakon Kawalerów Maltańskich.

■ **Obraz Prymasa Wyszyńskiego.** Fundacja „Dziedzictwo Stefana Kardynała Wyszyńskiego" mieści się w domu Instytutu Prymasa Wyszyńskiego przy ul. Marsa 61 w Warszawie, gdzie często przebywał kard. Wyszyński. Coraz więcej osób korzysta z tego miejsca modlitwy i duchowych spotkań. Fundacja zbiera fundusze na obraz do kaplicy, przedstawiający Prymasa Wyszyńskiego, zwraca się z prośbą o wsparcie. Szczegółowe inf. na www.abcmilosci.pl.

PLAN ZBAWIENIA

fot. Paweł Złowocki

W parafii Najczystszego Serca Maryi w Warszawie, 9 października bp Romuald Kamiński przewodniczył Mszy św. w 200. rocznicę urodzin św. abp. Zygmunta Szczęsnego Felińskiego. Obecne były Sióstry Franciszkanki Rodziny Maryi – ze zgromadzenia, które założył Szczęsny Feliński, a także czciciele świętego, w tym przedstawiciele środowiska naukowego, oraz licznie przybyli wierni. W uroczystościach wzięła udział wiceminister Renata Szczęch. W homilii bp Kamiński podkreślił, że św. Zygmuntowi Bóg objawił swój plan zbawienia. – Dziś do każdego z nas także mówi: „Pójdź za mną". Kiedy jesteśmy spolegliwi wobec Bożej łaski, spływa na nas ogrom Bożej dobroci – powiedział pasterz./**pz**

ZABYTKOWE TORY

Zapadły decyzje odnośnie do odsłoniętych przed miesiącem podczas przebudowy pl. Trzech Krzyży w Warszawie zabytkowego bruku i torów tramwajowych. Władze Warszawy po rozmowach z Mazowieckim Konserwatorem Zabytków zdecydowały, że bruk zostanie zinwentaryzowany, zabezpieczony i… przykryty asfaltem. Na pl. Trzech Krzyży prowadzone są prace mające poprawić warunki ruchu rowerowego i ruchu pieszych.

fot. PAP/Marcin Obara

SZTAFETA MŁODYCH

Zakończyły się dwie pierwsze tury II Pielgrzymkowej Sztafety Młodych archidiecezji warszawskiej. 1 i 8 października wzięła w nich udział młodzież z 18 dekanatów. Przybywają do podwarszawskich Lasek, by dziękować za beatyfikację Elżbiety Róży Czackiej. Nawiedzenie tego miejsca 8 października rozpoczęła Msza św. w kaplicy Matki Bożej Anielskiej. Później młodzi modlili się przy sarkofagu bł. Elżbiety Róży Czackiej. Złożyli też wizytę w muzeum poświęconym bł. Matce Czackiej i dziełu Lasek. Ostatnia – trzecia sztafeta z siedmiu dekanatów archidiecezji warszawskiej przybędzie do Lasek 15 października. Inicjatywa jest preludium do Diecezjalnego Dnia Młodzieży, który odbędzie się w sobotę przed Niedzielą Chrystusa Króla Wszechświata.

fot. www.facebook.com/MlodziAW

fot. ks. Paweł Kłys

ROK AKADEMICKI

– Niech ten rok akademicki, który się rozpoczyna, przyniesie nam prawdziwe szczęście i prawdziwy rozwój, który odkrywamy w tej relacji nas jako uczniów do Jezusa jako naszego Mistrza! – mówił abp Grzegorz Ryś. Mszą św. celebrowaną 4 października w bazylice archikatedralnej zainaugurowano nowy rok akademicki 2022/2023 w łódzkich uczelniach teologicznych. Tegoroczny wykład inauguracyjny „Sobór Watykański II w oczach Świadka" zaprezentował abp senior Władysław Ziółek, który jako rzymski student uczestniczył w sesjach soborowych. W inauguracji roku akademickiego na łódzkich uczelniach teologicznych wzięli udział alumni Wyższego Seminarium Duchownego w Łodzi (sześciu alumnów roku propedeutycznego), Ogólnopolskiego Seminarium Duchownego dla Starszych Kandydatów do Święceń (dziesięciu nowych alumnów) oraz Archidiecezjalnego Seminarium Misyjnego Redemptoris Mater (jeden alumn z USA)./**ks. Paweł Kłys**

fot. PAP/Radek Pietruszka

CHORYM ONKOLOGICZNIE

Dom dziennego pobytu dla osób onkologicznie chorych i ich rodzin Fundacji „JESTEM" został otwarty 9 października przy ul. Sławkowskiej 7, nieopodal Jeziorka Czerniakowskiego w Warszawie. Placówka oferuje warsztaty terapeutyczne, rozmowy z psychologiem, zajęcia rehabilitacyjne czy wykłady dietetyczne. Uczestnictwo w zajęciach jest bezpłatne, ilość miejsc ograniczona. Obowiązują zapisy pod tel. 502 315 999.

ŁÓDZKI EKUMENIZM

W łódzkiej parafii Kościoła Ewangelicko-Reformowanego odbyła się uroczystość Introdukcji – wprowadzenia w funkcję Superintendenta Kościoła – proboszcza miejscowej parafii ks. Semko Korozy. Obrzędowi Introdukcji przewodniczył dotychczasowy Superintendent Kościoła bp Marek Izdebski, a asystowali mu duchowny z Węgierskiego Kościoła Reformowanego oraz bp Jan Cieślar – biskup diecezji warszawskiej Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. – Kiedyś jeden pastor prezbiteriański powiedział do mnie: „Będę stał przy tobie, tak blisko ciebie, jak to jest tylko możliwe. Ja mówię to dzisiaj tobie, księże biskupie – będę stał tak blisko ciebie, jak to tylko możliwe" – mówił abp Grzegorz Ryś do bp. Semko Korozy./**ks. Paweł Kłys**

fot. ks. Paweł Kłys

WOKÓŁ OBJAWIEŃ

Nowy cykl cieszących się dużą popularnością spotkań „Duchowość dla Warszawy" po wakacyjnej przerwie zostanie zainaugurowany 20 października o godzinie 19.00 w auli Narodowego Instytutu Kultury i Dziedzictwa Wsi, ul. Krakowskie Przedmieście 66 w Warszawie. Wykład: „Wokół objawień. Między wiarą a dewocją" wygłoszą: s. dr hab. Judyta Pudełko PDDM oraz o. dr Janusz Pyda OP. Patronat medialny objął tygodnik „Idziemy".

W SKRÓCIE

■ **Spektakle o Bożym Miłosierdziu.** Parafia Wszystkich Świętych przy pl. Grzybowskim 3/5 w Warszawie zaprasza 22 października godz. 19.00 i 23 października godz. 15.00 na spektakle „Jestem z Tobą" o historii życia św. Faustyny Kowalskiej. Sztuki odbędą się w parafialnej sali widowiskowej. Wstęp biletowany, darmowe wejściówki można odebrać w zakrystii i kancelarii.

■ **Rozpal wiarę.** Parafia św. Włodzimierza przy ul. Kondratowicza 2 w Warszawie zaprasza w każdy trzeci czwartek miesiąca na cykl spotkań „Rozpal swoją wiarę". Spotkania skierowane są do wszystkich zainteresowanych pogłębianiem wiary. Pierwsze spotkanie 20 października o godz. 19.00. W programie modlitwa przed Najświętszym Sakramentem, a konferencję inauguracyjną wygłosi ks. dr Zbigniew Grochowski, doktor nauk biblijnych i archeologii, wykładowca Pisma Świętego i języków biblijnych w Wyższym Seminarium Duchownym w Elblągu.

■ **Dla małżonków w kryzysie.** W archidiecezji warszawskiej pod bezpłatnym numerem tel. 22 11 200 36 działa ogólnopolski „Telefon zaufania dla małżonków w kryzysie", który powstał w ramach działalności Fundacji „Blisko Rodzinie" z myślą o osobach, które mają trudności w swoich związkach małżeńskich, doświadczają swojej sytuacji jako niemożliwej do rozwiązania i postrzegają to, co do tej pory robili, jako nieskuteczne. Zespół tworzą świeccy psychologowie oraz psychoterapeuci doświadczeni w pracy z małżeństwami.

■ **Rekolekcje akademickie.** W kościele Najświętszego Zbawiciela przy pl. Zbawiciela 1 w Warszawie rekolekcje dla studentów pod hasłem „Odwagi! Nie lękajcie się" poprowadzi od 23 do 25 października dominikanin o. Krzysztof Pałys. Msze św. z nauką o godz. 20.30.

■ **Wystawa u jezuitów.** „Na większą chwałę Bożą. 450 lat obecności jezuitów w Cuzco w Peru" – ekspozycję na ten temat oglądać można do 23 października w przedsionku Sanktuarium św. Andrzeja Boboli, ul. Rakowiecka 61.

■ **Chrześcijańskie Granie.** Po raz jedenasty w Katolickim Centrum Kultury Dobre Miejsce przy ul. Dewajtis 3 w Warszawie odbędzie się 23 października Festiwal Chrześcijańskie Granie.

fot. Aleksandra Plichta

Lektorzy i ceremoniarze

W Konkatedrze na Kamionku 8 października miała miejsce promocja 201 lektorów i błogosławieństwo 40 ceremoniarzy diecezji warszawsko-praskiej.

Uroczystej Eucharystii zwieńczającej oba kursy przewodniczył bp Jacek Grzybowski.

– Można zewnętrznie być bez zarzutów – mieć piękną, czystą albę, ładny krzyżyk, super fryzurę. Można być nienagannym, jeśli chodzi o służbę przy ołtarzu – przy klękaniu, przy noszeniu. Można pięknie czytać. Ale jednocześnie można być daleko od Chrystusa i nie mieć wiary – mówił w homilii bp Grzybowski. – Nam wszystkim w Kościele to niestety grozi. Możemy stać się sługami „zewnętrzności", która jest bardzo piękna, podniosła – ale to wszystko będzie tylko fasadą bez przekonania, że tylko dzięki Jezusowi Chrystusowi jesteśmy tutaj, w Niego się przyoblekliśmy i dla Niego to wszystko – zaznaczył kaznodzieja.

Promocja lektorów i błogosławieństwo ceremoniarzy były zwieńczeniem specjalnie przygotowujących do tych posług rocznych kursów. Przyszli lektorzy przygotowywali się do swojej posługi podczas 10 comiesięcznych spotkań, w trakcie których zgłębiali tajniki liturgiki, zaś ceremoniarze pogłębiali znajomość przepisów liturgicznych, uczyli się, jak prowadzić grupy ministranckie i organizować od strony liturgicznej różnego rodzaju przedsięwzięcia w parafii.

– Mieliśmy sporo wykładów dotyczących liturgiki – historii liturgii, powstawania Pisma Świętego. Były też zajęcia praktyczne z czytania, śpiewu czy „zakładania" mszału. Nacisk kładziony był także na naukę poprawnego czytania. Kurs dał mi szeroką wiedzę, ale oprócz tego pokazał, jak Mszę św. należy przeżywać. Myślę, że jest bardzo duże zapotrzebowanie na posługę lektora, ponieważ czasem brakuje świadomości wagi liturgii i tego, jak powinna ona poprawnie wyglądać – mówi Damian Arczewski, jeden z uczestników kursu.

Kurs lektorski koordynował ks. Jakub Sędek, zaś kurs na ceremoniarza ks. Łukasz Trzaska.

Aleksandra Plichta

Wizyta Cichanouskiej

Metropolita warszawski kard. Kazimierz Nycz przyjął 4 października liderkę demokratycznej Białorusi, Swiatłanę Cichanouską – przekazał ks. Przemysław Śliwiński, rzecznik archidiecezji warszawskiej. Według krótkiego komunikatu kurii rozmowa dotyczyła białoruskich katolików mieszkających w Warszawie, dla których od 2021 r. istnieje duszpasterstwo przy kościele św. Aleksandra na placu Trzech Krzyży. Swiatłana Cichanouska wyraziła wdzięczność Kościołowi za pomoc Białorusinom przebywającym w Polsce. Uzgodniono również potrzebę podjęcia nowych inicjatyw dla nich, które mogłyby być współtworzone przez Kościół katolicki.

Niezwykła pielęgniarka

W kościele św. Antoniego w Warszawie 7 października pod przewodnictwem bp. Romualda Kamińskiego celebrowana była Msza św. dziękczynna za życie i dzieło bł. Hanny Chrzanowskiej, niezwykłej pielęgniarki i współpracowniczki kard. Karola Wojtyły, która urodziła się przed 120 laty.

W świątyni zgromadziły się pielęgniarki, czciciele błogosławionej oraz członkowie jej rodziny, a wśród nich aktor Ksawery Szlenkier, który przeczytał czytanie mszalne.

Homilię wygłosił ks. kan. Józef Gubała, proboszcz parafii św. Mikołaja w Krakowie, gdzie spoczywają doczesne szczątki bł. Hanny. W homilii podkreślił jej umiłowanie Chrystusa, wyrażające się w heroicznej służbie bliźnim. Kapłan zaznaczył, że proces nawracania jest zadaniem chrześcijanina, które powinno dokonywać się przez całe życie i nigdy nie należy odkładać go na jego koniec. Kaznodzieja wyraził nadzieję, że błogosławiona będzie wypraszać potrzebne łaski wiernym z Warszawy i stale inspirować do niesienia pomocy bliźnim.

W trakcie Eucharystii odbyło się wprowadzenie relikwii bł. Hanny Chrzanowskiej oraz poświęcenie pamiątkowej tablicy, która zostanie wmurowana w miejscu jej urodzenia, przy ul. Senatorskiej 32 w Warszawie.

Hanna Chrzanowska całe swoje życie poświęciła jako pielęgniarka zaangażowaniu na rzecz osób chorych i przy współpracy władz kościelnych troszczyła się o ich dobro duchowe, a także materialne. Jej beatyfikacja miała miejsce 28 kwietnia 2018 r. w sanktuarium Bożego Miłosierdzia w Krakowie. Obrana została przez środowisko medyczne na patronkę pielęgniarek.

Paweł Złowocki

fot. Paweł Złowocki

fot. Patryk Lubryczyński

Odpust u Łaskawej

Sanktuarium Matki Bożej Łaskawej przy ul. Świętojańskiej 10 w Warszawie przeżywało 7 października odpust ku czci Matki Bożej Różańcowej, który przypadł w 49. rocznicę koronacji koroną papieską znajdującego się w świątyni obrazu Matki Bożej Łaskawej.

Obrzędu dokonał kard. Stefan Wyszyński 7 października 1973 r. w archikatedrze warszawskiej. Kustosz sanktuarium o. Wiesław Kulisz SJ wspomina, że rozpoczęły się już przygotowania duchowe do 50. jubileuszowych obchodów. – W każdą pierwszą sobotę miesiąca sprawowana jest Eucharystia z czuwaniem, w czasie której przypominamy wiernym fragmenty homilii Prymasa wygłoszonej podczas koronacji. Planujemy również rekolekcje wielkopostne poświęcone temu tematowi – mówi o. Kulisz. Jezuita podkreśla, że święto Matki Bożej Różańcowej ukazuje siłę różańca oraz uczy zaufania na podobieństwo Maryi, która uwierzyła, że jej życie jest w ręku Boga.

Tegoroczne uroczystości 7 października w Archikatedrze Warszawskiej, zgodnie z długoletnią tradycją, zainaugurowała Msza św. z udziałem sióstr zakonnych i kleryków seminariów duchownych w Warszawie. Po niej sumie odpustowej przewodniczył bp Rafał Markowski. W homilii hierarcha wytłumaczył, że pomocą w odczytaniu, czego oczekuje od nas Bóg jest różaniec. – Ks. Jan Twardowski pięknie powiedział, że „różaniec to modlitwa serca i wyobraźni". Ile razy trwamy na modlitwie różańcowej, tyle razy coraz głębiej i lepiej powracamy do ważnych momentów historii zbawienia. Zarazem w sercu matczynym składamy wszystko, co stanowi treść i cel naszego życia – nauczał bp Markowski. Na zakończenie odczytał Akt Zawierzenia Matce Bożej Łaskawej.

Patryk Lubryczyński

Patronowi Solidarności

Obchody 38. rocznicy śmierci bł. ks. Jerzego Popiełuszki rozpoczną się 16 października o godz. 19.00 spektaklem „Pokonać piekło" w wykonaniu teatru „Nie teraz", który zostanie wystawiony na scenie Domu Amicus w parafii św. Stanisława Kostki na Żoliborzu. Sztuka w reżyserii Tomasza Żaka ukazuje mistyczną rozmowę bł. ks. Jerzego Popiełuszki i św. Andrzeja Boboli. Premiera spektaklu odbyła się miesiąc temu w Suchowoli, podczas 75. rocznicy urodzin bł. ks. Popiełuszki. Po zakończeniu spektaklu będzie można wziąć udział w zwiedzaniu Muzeum ks. Popiełuszki. W przeddzień 38. rocznicy śmierci, 18 października o godz. 19.00 w Domu Amicus zaplanowany jest „Wieczór świadków", czyli spotkanie z osobami dobrze znającymi bł. ks. Jerzego Popiełuszkę. Po jego zakończeniu uczestnicy będą mogli wziąć udział w wieczornym zwiedzania Muzeum ks. Popiełuszki z przewodnikiem.

Msza św. rocznicowa z modlitwą o kanonizację męczennika zostanie odprawiona 19 października o godz. 18.00 w żoliborskim kościele św. Stanisława Kostki. Tego dnia od godziny 11.00 do 16.00 oraz po Eucharystii dla wiernych będzie dostępna kaplica, w której złożone są sutanna, koszula oraz przedmioty, które w momencie śmierci miał ze sobą ks. Jerzy. Obchody zakończą się 30 października „Pieśniami wiary i wolności", to znaczy wspólnym śpiewaniem pieśni wykonywanych w czasie Mszy św. za Ojczyznę, które sprawował ks. Popiełuszko.

Zawierzyli Maryi

Maturzyści z archidiecezji warszawskiej zawierzyli Matce Bożej egzaminy oraz swoje życiowe plany. Na Jasną Górę w dwóch turach, 3 i 4 października przyjechali młodzi łącznie z 25 dekanatów archidiecezji warszawskiej. Pielgrzymka przebiegła pod hasłem XXII Dnia Papieskiego „Blask Prawdy". Młodzież rozpoczęła pielgrzymowanie konferencją o Kościele, którą wygłosił ks. Bogusław Kowalski, proboszcz parafii Nawrócenia św. Pawła Apostoła w Warszawie. Słowo do maturzystów skierował biskup pomocniczy archidiecezji warszawskiej Michał Janocha. Zachęcał młodzież, aby trwała w Kościele i zadbała o rozwój wiary. – Prawda, dobro i piękno są wszystkim, czego człowiek dzisiaj poszukuje. Wiara jest drogą, która trwa całe życie, jest obecna na poszczególnych jego etapach, a matura jest takim etapem, który coś kończy i coś zaczyna – zauważył bp Janocha. Maturzysta Mariusz podkreślił, że poczuł wielką potrzebę serca, żeby przyjechać na Jasną Górę. Za wstawiennictwem swojego patrona św. Jana Pawła II zawierzył wszystkie plany Matce Bożej. – Papież jest moim orędownikiem i wielką pomocą przy podejmowaniu ważnych, życiowych decyzji. Moim zdaniem on otworzył Kościół na świat, pielgrzymował, spotykał się z młodzieżą, rozumiał nas, dlatego jest dla nas autorytetem – powiedział. Dodał, że w życiu kieruje się przesłaniem, które zostawił papież Polak: „Musicie od siebie wymagać, nawet gdyby inni od was nie wymagali".

fot. www.twitter.com/JasnaGoraNews/

fot. Robert Śliwiński

Muzycy u Prymasa Tysiąclecia

Kard. Kazimierz Nycz 8 października w Archikatedrze św. Jana przewodniczył Mszy św., która była kulminacyjnym punktem Pielgrzymki Dziękczynnej chórów, scholi liturgicznych, organistów i muzyków kościelnych do grobu bł. Stefana Kardynała Wyszyńskiego.

Na pielgrzymkę, której organizatorami była Federacja Caecilianum i Komisja Muzyki Kościelnej Archidiecezji Warszawskiej, przybyło około 400 przedstawicieli świata muzyki z obu warszawskich diecezji. Udział wzięło 27 chórów.

Zebranych powitał Paweł Ginda, Prezes Warszawskiego Oddziału Caecilianum, po czym chóry odśpiewały „Gaude Mater Polonia". Ks. dr hab. Sławomir Ropiak wygłosił referat „Poglądy bł. Stefana Kardynała Wyszyńskiego na rolę muzyki w kościele".

– Katolicka wiara muzyków, potwierdzona moralnym życiem i pogłębiona osobistą modlitwą, jest fundamentem sakralnej sztuki, godnej uczczenia Boga w Trójcy Jedynego – przytaczał ks. Ropiak słowa bł. kard. Stefana Wyszyńskiego.

Eucharystii przewodniczył kard. Kazimierz Nycz, powitany przez ks. prof. dr. hab. Andrzeja Filabera, Przewodniczącego Komisji Muzyki Kościelnej Archidiecezji Warszawskiej.

W homilii kard. Nycz, nawiązując do czytanej Ewangelii Zwiastowania, zwrócił uwagę, że krótki tekst z Ewangelii o błogosławionym łonie Matki Najświętszej, w znakomity sposób w Kościele nam wszystkim i kard. Wyszyńskiemu też, ustawia mariologię i maryjność. – Mariologia to jest wielka nauka o Maryi w teologii katolickiej. Natomiast maryjność to jest nasz kult Maryi – dodał kardynał.

Na zakończenie Eucharystii przedstawiciel chórów poniósł w procesji świecę – wotum dziękczynne za dar beatyfikacji Stefana kardynała Wyszyńskiego, ufundowaną przez chóry i organistów, którą umieszczono przy grobowcu błogosławionego.

Ostatnim akcentem pielgrzymki było wspólne odśpiewanie „Gaude Mater Polonia" pod Kolumną Zygmunta III Wazy, co spotkało się dużym zainteresowaniem warszawiaków i turystów.

Robert Śliwiński

O misjach przy kawie

Chrześcijańska kawiarnia Agere Contra przy ul. Chłodnej 2/18 w Warszawie we współpracy z Salezjańskim Ośrodkiem Misyjnym zaprasza na wydarzenia związane z obchodami Tygodnia Misyjnego.

23 października, godz.18.30 – w połączeniu online ks. Tomasz Łukaszuk SDB opowie o swojej pracy na Madagaskarze. Organizuje tam pomoc humanitarną dla głodujących z powodu suszy ludzi, sam przeżył trzy cyklony, tyfus i wiele innych chorób. Pracuje we Fianarantsoa, gdzie salezjanie prowadzą dom dla chłopców ulicy, szkołę, parafię.

24 października, godz. 18.30 – ks. Jacek Zdzieborski SDB scharakteryzuje działalność Salezjańskiego Ośrodka Misyjnego, który pomaga młodzieży i dzieciom, m.in opłacając im edukację i zapewniając wyżywienie dzięki programowi „Adopcja na Odległość".

25 października, godz. 18.30 – Wolontariusze Międzynarodowego Wolontariatu Don Bosco podzielą się doświadczeniem pracy na misjach. Już od 20 lat SOM daje możliwość wyjazdu osobom świeckim na wolontariat misyjny głównie w krajach Afryki i Ameryki Południowej.

26 października, godz. 18.30 – spotkanie z misjonarzem, który opowie o codzienności na misjach, jak wygląda praca misjonarza „od kuchni", co pięknego jest w misjach i z jakimi trudnościami mierzy się na co dzień.

Udział w spotkaniach nieodpłatny. Patronat medialny nad wydarzeniami objął tygodnik „Idziemy".

Nowa Patronka

Podczas Mszy św. w trakcie Ogólnopolskiej Konferencji Katechetów Specjalnych 8 października kard. Kazimierz Nycz odczytał dekret ustanawiający bł. Elżbietę Różę Czacką, patronką dzieł i środowiska osób pracujących na rzecz i z osobami z niepełnosprawnością w archidiecezji warszawskiej. Katecheci pracujący w szkołach specjalnych poprosili o ogłoszenie patronką matki Czackiej, ponieważ sama doświadczyła niepełnosprawności i poświęciła się osobom niewidomym. Jak podkreśla ks. Marcin Klotz, osoby, które co dzień towarzyszą niepełnosprawnym, czyli katecheci, rodzina, nauczyciele, wychowawcy, opiekunowie w ośrodkach, przyczyniają się do ich rozwoju na różnym poziomie, mimo że po ludzku nie zawsze jest to widoczne. Anna Mielecka, koordynator IX Ogólnopolskiej Konferencji Katechetów Specjalnych wyjaśnia, że pomysł na ogłoszenie matki Czackiej patronką osób towarzyszących niepełnosprawnym zrodził się w czasie zeszłorocznej konferencji o katechezie specjalnej, która odbyła się niedługo po beatyfikacji. – Zachęcił nas do tego kard. Nycz, który powiedział, że widziałby matkę Czacką jako patronkę, żebyśmy patrzyli na jej zmagania oraz radość i otwartość, z którą podchodziła do osób z niepełnosprawnością – tłumaczy.

fot. www.flickr.com/photos/episkopatnews/

38 alumnów 5 października uroczyście rozpoczęło nowy rok akademicki w Wyższym Seminarium Duchownym Diecezji Warszawsko-Praskiej. Wśród nich jest siedmiu kandydatów na roku propedeutycznym.

fot. xhz

Inauguracja na Pradze

Uroczystość rozpoczęła się tradycyjnie Mszą św. koncelebrowaną przez wykładowców seminarium oraz zaproszonych księży pod przewodnictwem bp. Romualda Kamińskiego. W okolicznościowym kazaniu biskup warszawsko-praski zachęcał alumnów, aby ożywiali w sobie świadomość wszczepienia w Chrystusa i mieli serca otwarte na Bożą łaskę. Jako przykład współpracy z Bożą łaską przedstawił im św. Faustynę, w której wspomnienie odbywała się inauguracja.

Po liturgii ks. prof. dr hab. Krzysztof Pawlina, rektor Akademii Teologicznej w Warszawie, do której afiliowane jest warszawsko-praskie seminarium, przeprowadził immatrykulację nowych siedmiu studentów, wręczając im indeksy. Wyjaśnił przy tym, że studia seminaryjne przebiegają na dwóch poziomach: indeksy zapełnia się ocenami, a serce trzeba wypełniać doświadczeniem Boga.

Wykład inauguracyjny na temat: „Powołanie w zderzeniu ze współczesnością” wygłosił ks. prof. dr hab. Marek Tatar z Katedry Duchowości UKSW. Zwracał uwagę, że powołanie nie jest wyborem jakiegoś zawodu, który można zmienić, ale deprywatyzacją życia, wejściem w trynitarne życie Boga.

Za największe zagrożenie w realizacji powołania uznał między innymi zeświecczenie życia, psychologizację duchowości oraz zanik charyzmatyczności. „Powołanie jest czymś świętym, rodzącym dynamizm i potrzebnym – także dzisiejszemu światu, który nas zadziwia, a niekiedy zatrważa” – powiedział ks. prof. Tatar.

Wśród gości inauguracji pojawili się przedstawiciele władz warszawskich uczelni wyższych oraz pobliskich wyższych seminariów duchowych diecezjalnych i zakonnych, mazowiecka wicekurator oświaty Dorota Skrzypek, reprezentanci innych wyznań chrześcijańskich, duchowieństwo diecezjalne oraz siostry zakonne współpracujące z seminarium. Witał ich rektor seminarium ks. dr Tomasz Sztajerwald, dziękując za obecność i życzliwość./**xhz**

REKLAMA

Robimy kremy

Muzeum Farmacji (ul. Piwna 31/33) zaprasza na warsztaty dla rodziców z dziećmi powyżej 12. r.ż., na których zaprezentowane zostaną tajniki chemii kosmetycznej.

Uczestnicy wyprodukują mydełko, krem i mgiełkę zapachową. Dowiedzą się, co łączy smalec z mydłem, jak wymieszać olej z wodą oraz co składa się na kompozycję perfum. W eksperymentowanie zaangażowane zostaną nie tylko dzieci, ale również rodzice.

fot. Muzeum Farmacji

Warsztaty poprowadzi Angelika Gumkowska – chemiczka, popularyzatorka nauki i autorka książek.

Terminy zajęć:

Robimy kremy – 22 października (sobota), godz. 11.00

Robimy zapachy – 19 listopada (sobota), godz. 11.00.

Więcej informacji: www.muzeumfarmacji.muzeumwarszawy.pl./**dg**

Koncert dla seniorów

fot. FB/DKWłochy

Rada i Zarząd Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy z okazji Dnia Seniora zapraszają 22 października na „Koncert jak za dawnych lat". Koncert składa się z polskich utworów i pieśni pochodzących z lat dwudziestych i trzydziestych oraz z najbardziej znanych piosenek musicalowych. Utwory wykona pianista, a zaśpiewają soliści, sopran i tenor. Piosenki przeplecione zostaną ciekawostkami i dodatkowymi informacjami o prezentowanych utworach.

Sopran: Anna Grabowska-Nadwodna
Tenor: Krzysztof Ciupiński-Świątek
Pianista: Adam Sychowski
Wstęp wolny
Więcej informacji na: www.dkwlochy.pl/**dg**

fot. gutekfilm.pl

Osiołek i ludzie

Mirosław Winiarczyk

Nowy film Jerzego Skolimowskiego „IO" w mediach głównego nurtu jest komentowany w zadziwiający sposób. Klasyk polskiego kina twierdzi, że zainspirowało go głośne dzieło „Na los szczęścia, Baltazarze" Roberta Bressona (1966 r.). Utwór Skolimowskiego został wyróżniony na festiwalu w Cannes, a jednak pominięty został w werdykcie w Gdyni.

Skolimowski nie ukrywał, że opowieść o wędrówce osiołka IO miała mieć odniesienia do współczesnych relacji człowieka ze światem przyrody i zwierząt. Jak nakazuje lewicowa aktualna ideologia politycznej poprawności świat ludzki został tu bezwzględnie potępiony. O ile jednak w dziele Bressona osiołek Baltazar w trakcie swojej męczeńskiej podróży patrzył na świat ludzki ze współczuciem poprzez pryzmat duchowej tradycji religijnej, niczym biblijny prorok, to trudno się tego dopatrzyć w filmie Skolimowskiego. Dlatego uważam, że powoływanie się autora „IO" na dzieło Bressona wydaje się pewnego rodzaju nadużyciem.

Jerzy Skolimowski zrealizował swój film na podobieństwo ideologicznej i publicystycznej przypowieści. Wędrówka wypuszczonego z cyrku zbiegiem przypadków osiołka IO posłużyła reżyserowi do dokonania przeglądu ludzkich postaw wobec świata przyrody i zwierząt.

W filmie jest niewiele dialogów, większość scen rozgrywa się w ciszy na tle intensywnej muzyki. Jak wygląda tu zatem świat człowieka… Reżyser ukazuje kolejnych napotkanych przez osiołka ludzi od jak najgorszej strony. Życzliwa opiekunka IO z cyrku żegna go czule, ale wszystkie napotkane później po drodze osoby i grupy ludzi wyglądają wybitnie odrażająco, na podobieństwo ludzkich karykatur. Podczas małomiasteczkowej uroczystości uczestnicy, urzędnicy i ksiądz zostali pokazani jak osobnicy z podrzędnego kabaretu. Napotkany polski kierowca ciężarówki to typ spod ciemnej gwiazdy. A już najgorzej wypadli kibice prowincjonalnego klubu piłkarskiego, prymitywni troglodyci i jaskiniowcy, którzy bez powodu pobili osiołka. Skolimowski nie darował nawet Włochom. IO trafia w końcu do Italii, gdzie w pięknym pałacu sfrustrowana arystokratka (francuska gwiazda Isabelle Huppert) wyładowuje swoje chore emocje na przystojnym pasierbie, także załamanym księdzu.

Tak więc Skolimowski zrealizował film jakby na zamówienie organizacji ekologicznych i lewicowych europejskich środowisk kulturalnych, przedstawiających Polskę w jak najgorszy sposób. Reżyser zresztą w jednym z wywiadów jawnie podkreślał swoją mizantropię, co by wiele wyjaśniało.

Film fabularny; „IO"; Polska-Włochy; 2022; reżyseria: Jerzy Skolimowski; aktorzy: Sandra Drzymalska, Mateusz Kościukiewicz, Lorenzo Zurzolo, Isabelle Huppert i inni; dystrybucja: Gutek Film

KONKURS

W czasie jednej z rozpraw sądowych wobec opozycjonistów, na które chadzał bł. ks. Jerzy Popiełuszko, poprosił on uczestniczącą w nich Danutę Szaflarską o przeczytanie wiersza podczas Mszy za Ojczyznę. Aktorka odpowiedziała, że jest niewierząca, ale jemu to nie przeszkadzało. Po kilkunastu Mszach, w których wzięła udział, poprosiła go o spowiedź, sumitując się, że będzie to pierwszy raz od 40 lat. Ksiądz machnął ręką: „E, hurtem to będzie łatwiej". Wrócił jej wiarę. Świadectw cudów, które czynił za życia i po śmierci, jest więcej, coraz więcej też wiemy o nim, także dzięki książce Piotra Litki „Zniszczyć księdza" (AA).

Wśród czytelników, którzy 17 października między godz. 13.00 a 13.15 zadzwonią pod nr (22) 512 00 95 i odpowiedzą na pytanie**: W które święto liturgiczne ks. Jerzy Popiełuszko wygłosił swoją ostatnią homilię podczas Mszy za Ojczyznę?** rozlosujemy 3 egzemplarze książki. Odpowiedź na pytanie konkursowe 41: Słowa o uwielbieniu Jezusa przez cześć oddawaną Maryi pochodzą z Konstytucji dogmatycznej „Lumen gentium" Soboru Watykańskiego II. Zwycięzcom gratulujemy!

Jesienna aura rozgościła się już w naszym kraju na dobre. Liście na drzewach mienią się żółto-pomarańczowymi kolorami. Babie lato ubrało łąki w srebrzyste, cienkie niteczki. Ptaki, które nie odleciały na zimę do ciepłych krajów, szukają czerwonej jarzębiny, żeby najeść się do syta i przygotować się do zimy.

Rolnicza jesień z PZU

Długie wieczory sprzyjają rodzinnym rozmowom i snuciu planów na przyszłość. To idealny czas dla rolników, żeby rozważyć ubezpieczenie przed ryzykiem związanym z niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi, bo czasami wystarczy jedna chwila, by zniszczyć efekty dużego wysiłku.

– Prowadzenie gospodarstwa to ciężka całoroczna praca i często jedyne źródło utrzymania dla całej rodziny. Dlatego warto pomyśleć o ochronie owoców tej pracy – opowiada Paweł Ochmański, dyrektor Biura Produktów Detalicznych i MSP w PZU.

Jak co roku PZU przygotowało dla rolników atrakcyjny pakiet ubezpieczeń. Rolnicy, korzystając z oferty PZU Uprawy, mogą wybrać pojedyncze ryzyka, przed którymi chcą chronić uprawy, lub całe pakiety.

Do 30 listopada tego roku mogą skorzystać z bardzo korzystnej oferty 65 proc. dopłat do składek z budżetu państwa. – Dzięki elastyczności oferty PZU, producenci rolni sami mogą zdecydować, przed czym chcą ubezpieczyć uprawy ozime, a rekordowe w tym roku środki przyznane przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi gwarantują możliwość skorzystania z dopłat wszystkim klientom – podkreśla Paweł Ochmański.

Dla upraw ozimych (zboża, rzepak) rekomendowany jest Pakiet jesień. Obejmuje ryzyko gradu, przymrozków wiosennych oraz ujemnych skutków przezimowania.

– W tym roku dla klientów, którzy ubezpieczają budynki gospodarcze w PZU, mamy specjalne promocyjne stawki na ochronę upraw zbóż ozimych. Oprócz tego, dla plantatorów rzepaku ozimego przygotowaliśmy atrakcyjne zniżki na ubezpieczenie odmiany zalecanej do uprawy w Polsce przez Centralny Ośrodek Badania Odmian Roślin – dodaje Paweł Ochmański.

Ryzyko ujemnych skutków przezimowania można nabyć w trzech wariantach do wyboru – z limitem odpowiedzialności 10 proc., 17 proc. lub 25 proc. Dotyczy to szkód całkowitych powstałych przed 15 kwietnia. Ponadto dla upraw ozimych PZU oferuje Pakiet 5 ryzyk, który obejmuje huragan, deszcz nawalny, piorun, obsunięcie się ziemi, lawinę oraz dodatkowo suszę i ogień.

Jesienna oferta PZU skierowana jest również do plantatorów owoców. Dla nich przygotowano ofertę ochrony owoców od ryzyka przymrozków wiosennych oraz ubezpieczenie nasadzeń drzew i krzewów owocowych od ryzyka ujemnych skutków przezimowania oraz Pakiet 5 ryzyk i suszy.

Wiemy, jak ważna jest dla klientów elastyczna forma płatności, bez żadnych dodatkowych kosztów. Dlatego rolnicy ubezpieczający się w PZU mogą bezpłatnie rozłożyć składkę na raty lub przesunąć termin płatności na czas po żniwach. Ponadto mają możliwość wykupienia udziału własnego oraz obniżenia franszyzy integralnej (procent sumy ubezpieczenia, do którego zakład ubezpieczeń nie ponosi odpowiedzialności) – do 8 proc.

Oferta PZU to nie tylko ochrona upraw – największy polski ubezpieczyciel posiada cały wachlarz ochrony AGRO. Klienci mogą objąć kompleksową ochroną całe gospodarstwo rolne (PZU Gospodarstwo Rolne) oraz ubezpieczyć siebie i członków swojej rodziny przed następstwami nieszczęśliwych wypadków (PZU ochrona dla rolników). PZU Gospodarstwo Rolne to m.in. ochrona budynków mieszkalnych i gospodarczych, zwierząt oraz sprzętu rolniczego czy materiałów siewnych, ziemiopłodów. W ramach tego produktu klienci mogą też nabyć m.in. obowiązkowe ubezpieczenie budynków rolnych. Dzięki niemu szybko zlikwidują szkody, np. po pożarze, powodzi czy innych zdarzeniach losowych.

Materiał został przygotowany
we współpracy z tygodnikiem „Idziemy"

ks. Waldemar Turek

Kapłan i artysta

Czterdzieści lat temu zmarł w Rzymie ks. dr Bronisław Józef Mazur – duchowny, lekarz medycyny, a także malarz, rzeźbiarz, grafik, witrażysta. Pozostawił swoje dzieła w Wiecznym Mieście.

Urodzony w Krakowie 13 marca 1911 r., odbył studia na Uniwersytecie Jagiellońskim i na Akademii Sztuk Pięknych w tym samym mieście. Na kapłana został wyświęcony w 1936 r. Kardynał Adam Sapieha wysłał go w 1946 r. do Rzymu, aby kontynuował studia artystyczne. Gdy przybył do Wiecznego Miasta, zaczął także uczęszczać na zajęcia z medycyny. Po uzyskaniu dyplomu z tej dziedziny pracował jako psychiatra, ale aktywnie zajmował się również sztuką.

Witraż przedstawiający Matkę Bożą Częstochowską w kościele św. Stanisława

fot. ks. Waldemar Turek

Pozostawił w Rzymie swoje dzieła artystyczne m.in. w kościele św. Stanisława, w Papieskim Instytucie Polskim, w kościele św. Joachima. Postanawiam zatem te miejsca odwiedzić i obejrzeć dzieła.

Witraż u św. Stanisława

Zaczynam od kościoła św. Stanisława, zwanego „kościołem polskim", znajdującego się na via delle Botteghe Oscure, bardzo blisko centralnie położonego placu Weneckiego. Wewnątrz niewielkiej świątyni jest dużo pamiątek polskich, w tym obrazów przedstawiających naszych świętych, tablic upamiętniających zasłużonych Polaków, świeckich i duchownych. Nad głównym ołtarzem został umieszczony witraż przedstawiający Matkę Bożą Częstochowską, wykonany w 1953 r. wedle projektu ks. Bronisława.

Było to trzy lata po tym, jak w trakcie Roku Świętego 1950 miała miejsce w Wiecznym Mieście polska ekspozycja w ramach ogólnoświatowej wystawy sztuki kościelnej. Duży sukces odniósł wtedy właśnie ks. Mazur, który zaprezentował projekty witraży „Święci polscy" i „Historia królowej Jadwigi". Jego styl uznano za nowatorski i podkreślano, że w jego kompozycjach nie ma często spotykanych w tej dziedzinie sztuki schematów. Nowatorstwo zaś pojawiało się w układzie postaci, ukazywanych w sposób „stopniowany", oraz w zestawieniu kawałków kolorowego szkła, bez żadnych poprawek dokonywanych pędzlem. Gdy bp Józef Gawlina wręczył Ojcu Świętemu Piusowi XII album z polskimi dziełami prezentowanymi na wystawie, papież miał zwrócić szczególną uwagę na projekty witraży ks. Bronisława. Nic więc dziwnego, że trzy lata później ten sam bp Gawlina zlecił krakowskiemu artyście wykonanie witraża przedstawiającego Matkę Bożą Częstochowską dla wspomnianego „kościoła polskiego" w Rzymie.

Witraż jest trochę słabo widoczny, a szkoda, bo jest na nim wiele interesujących elementów, które można dostrzec jedynie z bliska. Ciemne kolory dominują w przedstawieniu twarzy zarówno Matki Bożej, jak i Dzieciątka Jezus, trochę także w przedstawieniu „sukienki" Bożej Rodzicielki. Reszta dzieła to doprawdy gra kolorowych szkiełek, różnych odcieni koloru żółtego, zielonego, czerwonego, składających się na harmonijną całość. Wyjątkowo dobrze udało się artyście przedstawić charakterystyczne, pełne nostalgii spojrzenie Madonny Częstochowskiej, choć ujęte w formie bardzo nowoczesnej, przypominającej niektóre dzieła Picassa. Mniej zrozumiałe natomiast są sceny okalające główne figury.

W Instytucie Polskim

Jestem w Papieskim Instytucie Polskim na via Pietro Cavallini w towarzystwie ks. Adama Sycza, rektora. Tutaj Bronisław Mazur tworzył malowidła ścienne, rodzaj fresków, w pokojach gościnnych, zajmowanych zwykle przez prymasów Polski. W trzech pomieszczeniach, na górnej części ściany, przedstawił przede wszystkim sceny z życia kard. Sapiehy – tego, który swego czasu wysłał go na studia do Rzymu. Jedno z malowideł ukazuje kardynała kroczącego w stroju uroczystym wśród tłumu wiernych; postać protagonisty została przedstawiona głównie w kolorach białym i czerwonym, wierni zaś – w różnych odcieniach koloru szarego. Inne malowidło jest kompozycją z wieloma symbolami religijnymi i narodowymi: ryngraf Matki Bożej, Orzeł w koronie, przedstawiciele różnych stanów… W drugim pokoju oglądam malowidła przedstawiające postacie ziomków ks. Bronisława pracujących na polu, odpoczywających snem spokojnego człowieka, przytulających dziecko. Tu dominują kolory „wiejskie", pejzaże i postacie ukazane trochę na sposób Wyspiańskiego, choć z pewnością znacznie odbiegające poziomem od dzieł wielkiego Stanisława. Jeszcze w innym pomieszczeniu nie bez trudu dostrzegam orszak świętych polskich i jedynie dzięki numerowi obozowemu (24544) rozpoznaję bł. Michała Kozala, biskupa i męczennika, oraz brata Alberta Chmielowskiego. Innych już trochę trudniej zidentyfikować… Odnosi się wrażenie, jakby artysta pracował w pośpiechu, jakby niektóre figury nie zostały do końca dopracowane, jakby zabrakło czegoś także w odniesieniu do kolorów…

Freski u redemptorystów

Wchodzę do kościoła św. Joachima w rzymskiej dzielnicy Prati, zbudowanego z inicjatywy papieża Leona XIII, który chciał w ten sposób uczcić swojego patrona, św. Joachima: takie imię otrzymał na chrzcie świętym. Dużych rozmiarów obiekt został zbudowany dzięki pomocy ponad dwudziestu państw; każde z nich chciało ofiarować coś swojego i mieć w świątyni swoją kaplicę. Nie zabrakło Polski. Kościół został konsekrowany w 1898 r. i przekazany do użytku ojcom redemptorystom.

Spotykam się z proboszczem, ks. Piotrem Sułkowskim, polskim redemptorystą, który –

po krótkiej opowieści o kompleksie, ze szczególnym uwzględnieniem ołtarza z wystawioną monstrancją i rozciągającej się nad nim kopuły z kryształowymi gwiazdami – zaprasza do przylegającego do kościoła dużego klasztoru.

W jednym z pomieszczeń tego kompleksu, w jego górnej części, spędził wiele lat ks. dr Bronisław Józef Mazur. Prowadził cichy, samotny, spokojny i trochę tajemniczy tryb życia – mówi ksiądz proboszcz. Przyjmował pacjentów, malował, obserwował przyrodę, zwłaszcza ptaszki, których sporo nagromadził w swoim domu. Dawni koledzy z krakowskiego seminarium chętnie go tutaj odwiedzali i nierzadko wspierali. Do nich należał także biskup Karol Wojtyła, który pamiętał go jeszcze z czasów działalności w Teatrze Rapsodycznym, bo Bronisław przygotowywał scenografię do niektórych przedstawień.

Swoimi freskami pokrył znaczne części ścian naszego klasztoru – kontynuuje wyjaśnienia o. Piotr – w tym rozmównicy, czytelni i sal na parterze. Zaczynamy oglądanie od dzieł o charakterystycznych kolorach, trochę przypominających okres Młodej Polski. Linie są wyraźne, kolory dosyć mocne, trochę dziwne twarze, jak na tym fresku, któremu sam artysta dał tytuł „Królowa Proroków" (*Regina Prophetarum*). Nie wszystkie symbole są czytelne, bo nie wszystkie nawiązują do Biblii. Moją uwagę przyciąga bardzo oryginalnie przedstawione „Zwiastowanie": archanioł Gabriel i Madonna nie patrzą na siebie, jak zwykle ta scena jest ujmowana, ale są zwróceni w kierunku osób oglądających malowidło. Na innych freskach widać dzieci: grające, tańczące, zamyślone, bawiące się. Kilkuletni chłopiec trzymający skrzypce i bacznie się im przyglądający jest doprawdy rozkoszny. Są tu też dwa obrazy olejne: jeden z nich przedstawia Matkę Bożą Nieustającej Pomocy, drugi – Chrystusa ukrzyżowanego.

fot. ks. Waldemar Turek

Sceny z życia kard. Sapiehy w Instytucie Polskim

Ks. Mazur wiele lat mieszkał w Rzymie u redemptorystów. Odwiedzał go m.in. bp Karol Wojtyła.

fot. ks. Waldemar Turek

Fresk Królowa Proroków w klasztorze redemptorystów

Odszedł niepostrzeżenie

O. Piotr pokazuje mi następnie kronikę wspólnoty redemptorystów posługujących w tym kościele i zwraca uwagę na opis śmierci i pogrzebu artysty:

„15 października (1982 r.). Piątek. Zmarł, czego właściwie nikt nie zauważył, Bolesław Mazur, nasz mieszkaniec, który zajmował pokój znajdujący się obok absydy kościoła, na lewo od przejścia doprowadzającego na balkon i do chóru. O jego śmierci poinformował nas jego przyjaciel, który przyszedł, aby go odwiedzić, i który zastał go zmarłego na skraju łóżka. Przyjaciel, który nazywa się Franco Artemio, o 18.30 poprosił w zakrystii, aby mógł się udać do doktora Mazura, ponieważ brat na furcie nie pozwolił mu przejść. Pan Franco poznał go w 1967 r. za pośrednictwem naszych studentów – teraz kapłanów – serdecznych i pobożnych, z którymi uczęszczał na Uniwersytet Gregoriański; stał się dla niego przyjacielem i od czasu do czasu przychodził go odwiedzić. Kiedy doktor Abram stwierdził, że nie żyje, ciało zostało owinięte, żeby nie kupować garnituru, w prześcieradło i tak zostało przeniesione do kaplicy wspólnoty. Doktor Bronisław Mazur, lekarz chirurg (…), był asystentem wolontariuszem Szpitala Psychiatrycznego w Rzymie. Był naszym rezydentem orientacyjnie od 40 lat. (…) Polski kardynał Karol Wojtyła, aktualnie papież o imieniu Jan Paweł II, przybył wiele razy do nas, aby się z nim spotkać. Jan Paweł II i doktor Mazur spotkali się znowu u nas, na korytarzu kaplicy wspólnoty, 7 lutego bieżącego roku. Najpierw jako kapłan, a później jako psychiatra, Bronisław Mazur kultywował zawsze pasję do malarstwa, osiągając duże sukcesy. Nasz dom przechowuje liczne świadectwa jego sztuki: dzieła na płótnie, na drewnie, na murze. Jego relacje z nami były zmienne w zależności od jego charakteru zamkniętego, skrytego, na skutek cierpień fizycznych i moralnych. Cieszył się szacunkiem u studentów i badaczy na polu medycyny ogólnej i psychiatrii. Uczestniczył w wielu seminariach we Włoszech i za granicą. Wśród jego dokumentów pozostały niektóre jego konferencje. Pozostawił setki książek, niemal wszystkie dotyczące medycyny, niektóre sztuki i historii.

16 października (1982 r.). Sobota. O godz. 15 pogrzeb Bronisława Mazura. Koncelebrowali ojcowie Battistoni, Sartori, Marcelli, Cocozzello, sekretarz papieża Stanisław Dziwisz i inny kapłan Polak" (tłum. z włoskiego: W.T.).

Grób ks. dr. Bronisława Józefa Mazura znajduje się w polskiej sekcji rzymskiego cmentarza na Prima Porta. Na ozdobionej krzyżem prostokątnej płycie z białego trawertynu zostały wyryte imię i nazwisko, daty i miejsca urodzin i śmierci artysty oraz tradycyjny skrót: R.I.P. (Requiescat in pace), czyli „Niech odpoczywa w pokoju".

PS. Autor dziękuje za wszechstronną pomoc przy redagowaniu artykułu p. Agacie Roli-Bruni.

Autor jest filologiem klasycznym i patrologiem, doktorem habilitowanym, szefem sekcji łacińskiej Sekretariatu Stanu Stolicy Apostolskiej

Panorama z sanktuarium MB Królowej Pokoju w Harissa, 2017 r.

fot. xtz

ŁZY LIBANU

Nazywany był Szwajcarią Wschodu. Urzekający pięknem, gościnnością i chrześcijańską tradycją kraj jest dziś na skraju zapaści. Tym, co nie gaśnie w Libańczykach, jest nadzieja.

Irena Świerdzewska

Współczesnym Europejczykom Liban kojarzy się najbardziej ze św. Szarbelem. To wyjątkowy święty, do którego przybywają pielgrzymki z całego świata, a miejscowa ludność spotyka się przy jego grobie niezależnie, wyznaje chrześcijaństwo, czy islam. Liban jest wyjątkowym miejscem na mapie świata, gdzie różnice religijne i wyznaniowe nie przeszkadzają, by żyjący obok siebie ludzie byli na siebie otwarci. Chrześcijanin bez obaw o swoje bezpieczeństwo może przemieszczać się w muzułmańskiej dzielnicy. Nie dziwią tu małżeństwa religijnie mieszane.

Zarzewiem konfliktów są natomiast radykalizujące się ugrupowania walczące o władzę w kraju. Liban – choć wolny od czasu II wojny światowej – co kilka lat targany jest konfliktami wojennymi, wycieńczony wieloletnią wojną domową (1975–90). Położenie kraju, graniczącego z Syrią i Izraelem, sprawia, że stał się on poligonem wojskowym dla swoich sąsiadów.

Kryzys ekonomiczny, który rozpoczął się w Libanie przed trzema laty, osiąga właśnie apogeum. Pogłębił go wybuch w porcie w Bejrucie 4 sierpnia 2020 r. i pandemia koronawirusa.

Wartość libańskiej liry między 2019 a 2021 r. spadła 20-krotnie, a ceny żywności wzrosły o 1000 proc. Według danych ONZ aż 82 proc. mieszkańców Libanu jest dotkniętych wielowymiarowym ubóstwem, przy czym 34 proc. – ubóstwem skrajnym. – „Wielowymiarowe ubóstwo" to termin, który nie oznacza tylko niskiego dochodu, ale zawiera bardziej nieoczywiste wymiary biedy, takie jak np. dostęp do elektryczności, edukacji czy zatrudnienia. Liban we wszystkich tych kategoriach wypada źle. Bank Światowy szacuje, że bezrobocie w kraju sięga prawie 50 proc., a UNICEF informuje, że co trzecie z 1,2 mln dzieci w wieku szkolnym nie chodzi do szkoły.

Wartość libańskiej liry między 2019 a 2021 r. spadła 20-krotnie, a ceny żywności wzrosły o 1000 proc.

Ponad 2 mln mieszkańców Libanu nie ma dostępu do podstawowej opieki zdrowotnej – wylicza Dominik Derlicki, szef misji Caritas Polska w Libanie i Syrii, pracujący na miejscu w obydwu tych krajach.

Brakuje chleba

Libanka Hélène Lahoud-Kot od 13 lat mieszka w Polsce, tu założyła rodzinę. Właśnie wróciła z rodzinnego kraju, którego nie widziała przez ostatnie trzy lata.

– Tak trudnej sytuacji nigdy wcześniej nie było – mówi Hélène, pamiętająca przeprowadzki rodziny w czasie wojny domowej. – Brakuje prądu, więc lodówka w domu mojej mamy zmieniła swoją funkcję, jest teraz szafką do przechowywania rzeczy. Ludzie próbują korzystać z prywatnych źródeł prądu, jakimi są generatory. Wtedy za wysoką odpłatnością można mieć prąd 2–3 godz. dziennie. Brak prądu przekłada się na to, że brakuje też ciepłej wody, a zimna nie dociera do wszystkich mieszkań i domów. Z kolei gaz jest bardzo drogi, ludzi nie stać na zapłacenie rachunków. Moja mama, jak wiele osób, gotuje na zewnątrz przed domem na palenisku, do którego używa drewna – opowiada Hélène.

– Brakuje pracy, zwykle jeśli ktoś pracuje, to tylko 3–4 dni w tygodniu, także, by oszczę-

dzać na dojeździe do pracy. Duże odległości ludzie pokonują pieszo, bo benzyna jest droga i trudno ją dostać. Na jedno zatankowanie często potrzeba wydać 30–40% pensji, zdarza się, że jest problem z dostępnością paliwa na stacjach benzynowych. 80-letni ludzie szukają jakichkolwiek zajęć, by móc dorobić do emerytury. Znam pracujących w tym wieku stomatologa i taksówkarza – mówi Hélène.

Szczęśliwcom, którym udaje się zarobić 100 dolarów miesięcznie, wystarcza na podstawowe produkty dla jednej rodziny. – Zarobki wujka, który ma troje dzieci, wystarczają na jedzenie do połowy miesiąca. Z półek zniknęły produkty firm, które dotychczas zaopatrywały sklepy. Pojawiły się produkty nowych nieznanych wcześniej firm. Chleb z założenia jest produktem stosunkowo tanim, więc mógłby być dostępny dla wszystkich, ale czasem brakuje pieczywa na półkach. Rządzący mówią, że to z powodu braku mąki, a jednocześnie widzimy w sklepach na półkach luksusowe ciasta. Także te sytuacje wskazują na korupcję w kraju – mówi Hélène.

– Kiedyś mogliśmy kupić mleko, teraz się martwimy, bo jest bardzo drogie. Problemem jest kupno leków, trzeba je zamawiać z dwutygodniowym wyprzedzeniem albo szukać po aptekach w całym kraju. Młodzi ludzie, pomimo wykształcenia, nie mogą znaleźć pracy i wyjeżdżają z Libanu – relacjonuje Rima Akiki, która wraz z mężem czwórką dzieci mieszka w jednym z górskich rejonów.

Bieda Libańczyków wynika też stąd, że nie mają dostępu do swoich oszczędności. Depozyty złożone w libańskich bankach w zagranicznych walutach są zamrażane lub wypłacane w tracących na wartości libańskich lirach.

Media nagłośniły dwa przypadki zdesperowanych ludzi, którzy chcieli odzyskać swoje dolary przychodząc do banku z bronią. 42-letni Bassam al-Sheikh Hussein chciał sfinansować swojemu ojcu operację ratującą życie. Libanka Sali Hafiz potrzebowała pieniędzy na leczenie chorej na nowotwór siostry. – Chciałam już sprzedawać swoją nerkę, by moja siostra mogła zacząć leczenie – wyjaśniała zrozpaczona młoda kobieta.

Banki od początku kryzysu ekonomicznego przed trzema laty zamroziły aktywa Libańczyków. – Ubezpieczenie zdrowotne Libańczyka nie obejmuje kosztów usług medycznych. W szpitalach trzeba płacić za zabiegi z góry – mówi Hélène. Kondycja zdrowotna będzie się pogarszać, bo kiedy pacjent dostaje receptę w przychodni, to ma problem z jej realizacją. W aptekach nie ma leków. Stąd Libańczycy starają się unikać zgromadzeń, żeby nie chorować. Obecna sytuacja rozbija relacje i jest zagrożeniem dla ich religijności. Do tej pory tradycją Libańczyków były niedzielne spotkania, połączone z obiadem w dużym rodzinnym gronie. Nie tylko ze względów ekonomicznych, ale i z obawy o zdrowie ludzie przestają się odwiedzać, przestają też chodzić do kościoła – zauważa Hélène.

Wśród grup wyznaniowych w Libanie największą stanowią muzułmanie oraz maronici, czyli katolicy obrządku wschodniego.

Wspierani przez kościół

Na kryzys ekonomiczno-gospodarczy w Libanie wpływ ma także napływ uchodźców. Czteromilionowy kraj przyjął ponad 1,5 mln Syryjczyków, którzy nie przemieszczali się do Europy, tylko za sąsiednią granicę, by móc jak najszybciej po wojnie wrócić do ojczyzny. Okazuje się jednak, że pomoc ze strony ONZ kierowana jest do nich tylko wtedy, kiedy przebywają w Libanie. Po powrocie do Syrii nie otrzymują wsparcia. Razem z Palestyńczykami, którzy przybyli do Libanu w latach 40. ubiegłego wieku, uchodźcy stanowią do 30 proc. mieszkańców kraju. Liczba obozów dla uchodźców generuje ogromne koszty. Oprócz tego obozy bywają też ogniskami rozruchów. Służby Libanu muszą sobie z tym radzić, chociaż kraj nie ma możliwości zwiększania liczebności armii.

Dziś uchodźcy w Libanie żyją na wyższym poziomie niż miejscowa ludność, ponieważ otrzymują większe wsparcie, w dodatku płynące w dolarach.

Kryzys gospodarczo-ekonomiczny Libanu pogłębiają polityczne rozgrywki związane z wyborami w kraju. W maju odbyły się wybory parlamentarne. W martwym punkcie utknęła sprawa wyborów prezydenckich. Patriarcha maronicki kard. Béchara Raï krytycznie odniósł się do tej sytuacji. – Jeśli deputowani nie wybiorą narodowego, suwerennego i kompetentnego prezydenta, który przejmie sprawy rządu, nie powinni obwiniać narodu, gdy ten powstanie przeciwko nim wszystkim – powiedział 2 października podczas niedzielnej Mszy św. Jako zwierzchnik największej wspólnoty chrześcijańskiej patriarcha ma w kraju istotny głos. Zgodnie z zasadą przyjętą po wojnie domowej w latach 80. ubiegłego wieku przy podziale najwyższych stanowisk państwowych panuje w Libanie tzw. demokracja konsensualna, uwzględniająca wyznania religijne. Stąd prezydent Libanu musi być chrześcijaninem maronitą, premier – muzułmaninem sunnitą, a szef parlamentu – szyitą.

Wśród grup religijnych w Libanie największą stanowią muzułmanie oraz chrześcijanie – są to maronici, czyli katolicy obrządku wschodniego. Chrześcijaństwo dotarło do Libanu w V w., maronici w okresie prześladowań ukrywali się, zachowali wiarę i przenieśli ją na kolejne pokolenia, zawsze byli wierni Stolicy Apostolskiej.

Wielu Libańczyków – zwłaszcza młodych i rodzin z dziećmi – w obecnej sytuacji decyduje się na opuszczenie kraju. Przyjeżdżają też do katolickiej Polski. Pozostający w Libanie żyją nadzieją, wierzą w opiekę Opatrzności i w nadzwyczajne Boże interwencje, wierzą w cuda. Uciekają się o pomoc do libańskich świętych: Szarbela, Rafki czy Hardiniego, a przede wszystkim do Matki Bożej.

Jak mówi Dominik Derlicki, szczyt działań pomocowych miał miejsce po tragicznym wybuchu w porcie w Bejrucie w sierpniu 2020 r. – Obecnie wiele organizacji pomocowych ogranicza swoje wsparcie albo przekierowuje środki na pomoc Ukrainie – mówi Derlicki. Caritas Polska, obok licznych projektów, realizuje program „Rodzina Rodzinie" i stale wspiera finansowo 155 rodzin w Libanie. Od pomocy płynącej do Libańczyków będzie zależeć też przyszłość chrześcijaństwa w tym kraju.

Obóz uchodźców w Libanie przy granicy z Syrią

fot. xhz

Wpłat na rzecz pomocy Libanu można dokonywać na konto Caritas Polska:

numer konta dla Strefy Gazy, Iraku, Libanu:
77 1160 2202 0000 0000 3436 4384
tytułem: Rodzina Rodzinie –
(WYBIERZ KRAJ) Strefa Gazy/Irak/Liban

Impuls dla biblistów

Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym „Dei verbum" została ogłoszona 18 listopada 1965 r., pod koniec obrad Soboru Watykańskiego II. Stosunkowo krótki, lecz brzemienny w treść dokument dojrzewał stopniowo.

ks. prof. Waldemar Chrostowski

Zgłębiając naturę Objawienia Bożego, „Dei verbum" zaleca ustawiczne wsłuchiwanie się Kościoła w słowo Boże. Nawiązanie we „Wstępie" do Pierwszego Listu św. Jana (1, 2-3) oraz podkreślenie „łączności z nauczaniem soborów Trydenckiego i Watykańskiego I" (nr 1) uwydatnia znaczenie tego, co dawne, i tego, co nowe, w autentycznej nauce o Bożym objawieniu i jego przekazywaniu. Sześć rozdziałów, które składają się na tę konstytucję, wyznacza główne kierunki nauczania. Przywołując słowa św. Augustyna, dowartościowują one nurt egzystencjalny, mający prowadzić do tego, „aby wszyscy ludzie, słuchając orędzia o zbawieniu, wierzyli, wierząc, ufali, ufając zaś, miłowali" (tamże).

Objawienie Boże

W nauczaniu Kościoła katolickiego przed Soborem dominowało ujęcie oparte na filozofii głównie arystotelesowsko-tomistycznej. Nadrzędny cel stanowiło podawanie definicji, czyli wyjaśnianie i uściślanie znaczenia jakiegoś zwrotu czy pojęcia z dziedziny religii i teologii. Cytaty z Biblii miały dowodzić prawdziwości tej czy innej wypowiedzi doktrynalnej albo ją ilustrować. Znajomość ksiąg świętych nie była potrzebna i poprzestawano na przytaczaniu starannie wyselekcjonowanych tekstów, do których odwoływała się teologia dogmatyczna, fundamentalna i moralna. Katolicyzm stawał się zbiorem prawd starannie uporządkowanych w katechizmach i podawanych wiernym do wierzenia. Pismo Święte traktowano jako skarbiec, z którego wybierano to, co służyło jako biblijne oparcie dla prawd wiary katolickiej, bez zwracania uwagi na wewnętrzną jedność i pełną treść wszystkich ksiąg, które je tworzą.

Rozdział 1 konstytucji (nr nr 2–6) przedstawia Biblię nie tyle jako źródło wypracowanych przez stulecia formuł dogmatycznych, ile jako wiarygodne i bezcenne źródło objawienia się Boga, który ukazał „tajemnicę swej woli" (nr 2). Odchodzi się od sztywnego, doktrynalnego traktowania Biblii, wymieniając „czyny" Boga przed „słowami", które je interpretują i dopełniają. Największy z czynów „jaśnieje dla nas w Chrystusie, który jest zarazem Pośrednikiem i Pełnią całego objawienia" (nr 2). To głęboko chrześcijańskie spojrzenie powinno stanowić punkt wyjścia i kryterium wszystkich kościelnych inicjatyw z zakresu dialogu religijnego i ekumenizmu, bo ich najważniejszym celem ma być wzmocnienie – a nie relatywizacja – tożsamości chrześcijańskiej.

U początków objawienia Bożego znajduje się dzieło stworzenia, przez które Bóg „daje ludziom w rzeczach stworzonych wieczne świadectwo o sobie" (nr 3). Zapowiada ono i odkrywa tajemnicę Bożej miłości. Znalazła ona wyraz w powołaniu Abrahama i uczynieniu z jego potomków ludu Bożego wybrania, „aby Jego jednego uznawał za Boga żywego i prawdziwego, troskliwego Ojca i sprawiedliwego Sędziego oraz aby oczekiwał obiecanego Zbawiciela" (tamże).

Przygotowując drogę Ewangelii, Stary Testament czekał na przyjście swego Pana. Jezus Chrystus, „wypełniając Objawienie, kończy je oraz Bożym świadectwem potwierdza, że Bóg jest z nami, aby nas wybawić z ciemności grzechu i śmierci i wskrzesić do życia wiecznego" (nr 4). Objawiającemu się Bogu należy okazywać „posłuszeństwo wiary", przez które człowiek przyjmuje udzielone przez Niego Objawienie. To przyjęcie nie jest wyłącznie ludzkim aktem, lecz owocem odpowiedzi, do której „potrzebna jest uprzedzająca i wspomagająca łaska Boga oraz wewnętrzne pomoce Ducha Świętego" (nr 5). Ukazując i ofiarując siebie samego, Bóg pragnie zbawienia ludzi, „aby uczynić ich uczestnikami Bożych dobrodziejstw" (nr 6).

Księgi święte, spisane pod natchnieniem Ducha Świętego, mają Boga za autora. Jednak do ich napisania Bóg wybrał ludzi używających własnych umiejętności i sił.

Pismo i Tradycja

Rozdział 2 (nr nr 7–10) został poświęcony przekazywaniu Objawienia Bożego. W tym procesie zasadnicza rola przypadła w udziale starotestamentowym prorokom, a następnie apostołom i mężom apostolskim. Pod wpływem Ducha Świętego zachowali oni niezmienioną i nieuszczuploną pełnię Objawienia oraz „pod natchnieniem tegoż Ducha Świętego na piśmie utrwalili orędzie zbawienia" (nr 7). Tradycja zakorzeniona w Starym Testamencie, podjęta i rozwinięta dzięki radykalnej nowości dzieła zbawienia dokonanego przez Jezusa Chrystusa, rozwija się w Kościele. „Dzięki tej Tradycji Kościół poznaje cały kanon ksiąg świętych, w niej także samo Pismo Święte jest rozumiane i nieustannie skutecznie oddziałuje" (nr 8). Konstytucja mocno podkreśla nierozerwalny związek Pisma i Tradycji, które „ściśle łączą się ze sobą i przenikają" (nr 9) i dlatego należy je otaczać taką samą czcią. To powiązanie jest tak mocne, że nie mówi się – jak to było wcześniej – o dwóch „źródłach" Objawienia, ale o jednym, obejmującym Pismo Święte i Tradycję. „Obydwa bowiem wypływają z tego samego Bożego źródła, zespalają się jakby w jedno i zmierzają do jednego celu" (tamże).

Podkreślając znaczenie i nieodzowność respektowania Tradycji, ojcowie soborowi położyli mocny nacisk na rolę Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, który „autorytatywnie działa w imieniu Jezusa Chrystusa" (nr 10). Egzegeci i teologowie katoliccy, a także wierni, poznając najróżniejsze domysły, nowinki i teorie wygłaszane na kanwie interpretacji Biblii, nie powinni zachłystywać się nimi ani ich bezkrytycznie przyjmować. Wbrew naciskom „hermeneutyki podejrzliwości", która często się w nich przejawia, powinni zaufać Kościołowi, który otrzymał i przechował Biblię

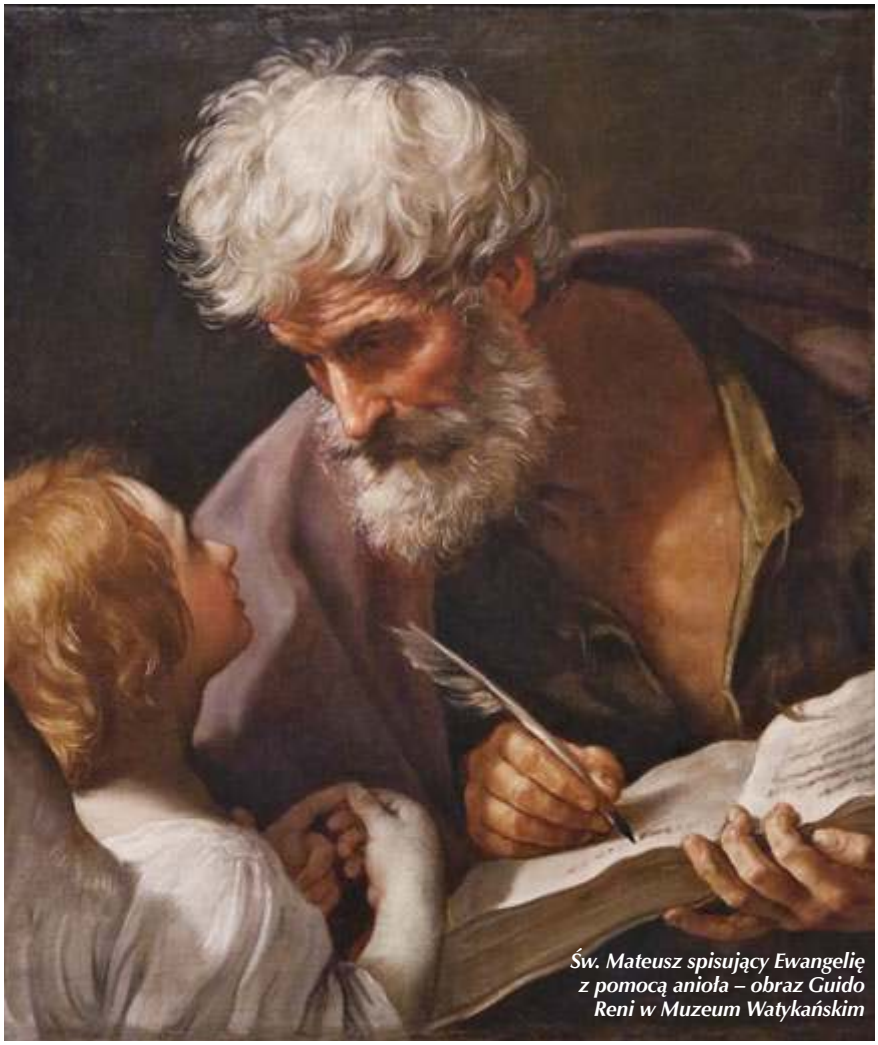

Św. Mateusz spisujący Ewangelię z pomocą anioła – obraz Guido Reni w Muzeum Watykańskim

fot. xhz

i „który nie jest ponad słowem Bożym, lecz jemu służy, nauczając jedynie tego, co zostało przekazane" (tamże).

Pojęcie natchnienia

„Hermeneutyka podejrzliwości", traktowana jako jeden ze sposobów przenoszenia politycznej poprawności na grunt wiary chrześcijańskiej, usiłuje przedstawiać Biblię tylko jako dzieło ludzkie i redukuje je wyłącznie do sfery świeckiej. Negując istnienie Boga, wyklucza boskie pochodzenie ksiąg świętych i pojęcie natchnienia. W najbardziej zapalnych punktach, zwłaszcza z dziedziny antropologii i moralności, jak na przykład wartość cielesności i płciowości czy homoseksualizm i inne występki, Biblia jest przedstawiana jako zdezaktualizowany dokument czasów i mentalności, które przeminęły, a nawet powinny być napiętnowane i zwalczane.

Podejmując w rozdziale 3 (nr nr 11–13) sprawę Bożego natchnienia Pisma Świętego i jego interpretacji, konstytucja podkreśla, że księgi święte, „spisane pod natchnieniem Ducha Świętego" (nr 11), mają za autora Boga „i jako takie zostały Kościołowi przekazane". Jednak do ich napisania „Bóg wybrał używających własnych umiejętności i sił ludzi, którymi posłużył się, tak aby działając w nich i przez nich, to wszystko i tylko to, co sam chciał, przekazali na piśmie jako prawdziwi autorzy" (tamże).

Interpretacja Pisma Świętego powinna mieć na względzie „to, co Bóg zechciał nam przekazać", egzegeta i teolog katolicki zaś „powinien starannie dociekać, co hagiografowie rzeczywiście zamierzali powiedzieć i co przez ich słowa spodobało się Bogu ujawnić" (nr 12). Ponieważ „Pismo Święte powinno być odczytywane i objaśniane w tym samym duchu, w którym zostało spisane" (tamże), należy respektować różne gatunki literackie oraz uwzględniać treść i jedność całego Pisma, „mając na uwadze żywą Tradycję całego Kościoła oraz analogię wiary" (tamże). Wzgląd na gatunki literackie wynika stąd, że „Boże bowiem słowa wyrażone ludzkimi językami upodobniły się do ludzkiej mowy, podobnie jak niegdyś Słowo Wiekuistego Ojca, przyjąwszy słabe ludzkie ciało, upodobniło się do ludzi" (nr 13). To oznacza, że natura Biblii odwzorowuje coś z tajemnicy wcielenia Syna Bożego. Soborowy postulat zintensyfikował nie tylko badania nad biblijnymi gatunkami literackimi, lecz także refleksję z zakresu egzegezy wewnątrzbiblijnej, opartej na przekonaniu, że księgi święte zawierają wiele świadectw ponawianej interpretacji starszego tworzywa podejmowanej w nowych okolicznościach i warunkach. Potwierdziło to również zasadność uprawiania egzegezy kanonicznej, podkreślającej integralną jedność wszystkich ksiąg świętych oraz konieczność objaśniania każdej z nich w świetle całości Starego i Nowego Testamentu.

Stary i Nowy Testament

Głównym tematem rozdziału 4 (nr nr 14–16) i 5 (nr nr 17–20) jest relacja między Starym i Nowym Testamentem. Rozdział poświęcony Staremu Testamentowi uwypukla jego wymiary chrystologiczne, dzięki czemu pierwsza część Biblii została na nowo odzyskana dla wiary, pobożności i refleksji chrześcijańskiej. Przymierze zawarte z Abrahamem i Mojżeszem służyło temu, aby lud Bożego wybrania „poznał, jakie są zamiary Boga wobec ludzi, oraz dzięki Bożemu przemawianiu przez proroków coraz pełniej i wyraźniej je rozumiał i coraz szerzej ukazywał je narodom" (nr 14). Podkreśla się, że ekonomia Starego Testamentu „zmierzała nade wszystko ku temu, aby przygotować przyjście Chrystusa, Odkupiciela wszystkich ludzi, oraz mesjańskiego królestwa" (nr 15). To uzasadnia Boże rozporządzenie „aby Nowy Testament był ukryty w Starym, Stary zaś aby w Nowym znajdował wyjaśnienia" (nr 16).

W pismach Nowego Testamentu najpełniej ujawniło siebie i swoją potęgę Słowo Boga, które w Jezusie stało się ciałem. „Pisma Nowego Testamentu są Bożym i trwałym tego świadectwem" (nr 17). Osobną uwagę (nr 18) poświęcono autorstwu i charakterowi czterech kanonicznych Ewangelii, respektując specyfikę każdej z nich. Stanowią one jakby cztery fotografie Jezusa, namalowane słowami i utrwalone na piśmie. Dotyczą tej samej osoby, ale każda zachowuje własny styl i cechy. Następnie (nr 19) rozważa się sprawę historycznej wiarygodności Ewangelii. Istotną część interpretacji kanonicznych Ewangelii stanowi też uchwycenie relacji starożytnej rzeczywistości, która została w nich przedstawiona, do teraźniejszości. W takim duchu należy czytać i objaśniać pozostałe pisma Nowego Testamentu, bo „potwierdzają one wiadomości o Chrystusie Panu, coraz pełniej objaśniają Jego autentyczne nauczanie, ogłaszają potęgę zbawczego dzieła Chrystusa, opowiadają o początkach Kościoła i jego niezwykłym rozszerzaniu się, a także zapowiadają chwalebne jego wypełnienie" (nr 20).

Konstytucję „Dei verbum" wieńczy rozdział opatrzony tytułem „Pismo Święte w życiu Kościoła" (nr nr 21–26). Zawiera on konkretne wskazania, przeznaczone dla duszpasterzy i wiernych. Jego celem jest skuteczne wdrażanie soborowego nauczania oraz uwypuklenie jego przydatności i znaczenia dla wszystkich wiernych.

fot. Aaron Burden/Unsplash

CIERPLIWOŚĆ

Obserwując otaczający nas świat, doskonale widzimy, jak cierpliwa jest natura. Cierpliwość dostrzegamy w królestwie roślin i zwierząt, widząc na wiosnę budzącą się do życia przyrodę, dojrzewającą latem, jesienią przygotowującą się do niepewnej przyszłości, aby zimą przetrwać najtrudniejsze warunki. W naturalnych warunkach środowiska bardzo dobrze też widać przykłady, jak kończą się próby pójścia na skróty.

Cierpliwość i wytrwałość to cechy charakteryzujące ludzi, którzy stawiają sobie wysokie wymagania. Cnoty te nie są obce chociażby sportowcom, którzy wyniki zawdzięczają w dużej mierze systematycznym treningom. Odznaczają się nimi naukowcy, którzy podejmując trud badania czegoś nowego, często metodą prób i błędów dokonują przełomowych odkryć.

Mimo tego charakterystyczne dla społeczeństw ponowoczesnych są pośpiech i chęć szybkiego osiągania sukcesów, co wskazuje, jakim trudem dla człowieka jest cierpliwość. Wielokrotnie pewnie byliśmy świadkami, jak dziecko w sklepie chce coś natychmiast, nie próbując nawet usłyszeć tłumaczenia rodziców. Dzieciom mocno się nie dziwimy, to przecież dość naturalne. Ale nie tylko dzieci czy młodzi ludzie nie chcą czekać, lecz mieć tu i teraz. Przyglądając się zachowaniu dorosłych, nierzadko możemy odnieść wrażenie, że od dzieci odróżnia ich tylko wzrost czy waga. Zdarza się nawet, że choć głowa już posiwiała, to reszta ciała nie starzeje się z podobną godnością.

W przypowieści z dzisiejszej Ewangelii Pan Jezus mówi konkretnie o wytrwałości w modlitwie. Wskazując uczniom, że zawsze powinni się modlić i nie ustawać, pokazuje, jak ważna jest cierpliwość w zwracaniu się do Boga. Nie chodzi więc o systematyczność w treningu czy konsekwencję w pracy, tylko o wytrwałość w osobistej relacji z Bogiem. Stąd pytanie, którym kończy się dziś fragment Ewangelii: Czy jednak Syn Człowieczy znajdzie wiarę na ziemi, gdy przyjdzie? Jeśli zabraknie naszej wytrwałości i systematyczności, to z pewnością nie uda nam się ocalić wiary ani w nas, ani tym bardziej w kolejnych pokoleniach.

Ćwiczenie się w cierpliwości nie tylko staje się okazją do kolejnych osiągnięć, ale drogą zbliżenia do Boga. Oby nie zabrakło nam wytrwałości!

ks. Julian Głowacki

Autor jest zastępcą redaktora naczelnego tygodnika „Idziemy" w diecezji włocławskiej i prefektem Wyższego Seminarium Duchownego we Włocławku

XXIX NIEDZIELA ZWYKŁA

16 października 2022

Czytanie z Księgi Wyjścia
17, 8-13
Amalekici przybyli, aby walczyć z Izraelitami w Refidim. Mojżesz powiedział wtedy do Jozuego: „Wybierz sobie mężów i wyrusz z nimi do walki z Amalekitami. Ja jutro stanę na szczycie góry z laską Bożą w ręku". Jozue spełnił polecenie Mojżesza i wyruszył na walkę z Amalekitami. Mojżesz, Aaron i Chur wyszli na szczyt góry.
Jak długo Mojżesz trzymał ręce podniesione do góry, Izrael miał przewagę. Gdy zaś ręce opuszczał, miał przewagę Amalekita. Gdy zdrętwiały Mojżeszowi ręce, wzięli kamień i położyli pod niego, i usiadł na nim z tamtej strony. Aaron i Chur podparli jego ręce, jeden z tej, a drugi z tamtej strony. W ten sposób aż do zachodu słońca były ręce jego stale wzniesione wysoko. I tak zdołał Jozue pokonać Amalekitów i ich lud ostrzem miecza.

Psalm responsoryjny
121, 1b-8
Refren: Naszą pomocą jest Zbawiciel świata.

Wznoszę swe oczy ku górom:
skąd nadejść ma dla mnie pomoc?
Pomoc moja od Pana,
który stworzył niebo i ziemię.

On nie pozwoli, by się potknęła twa noga,
ani się nie zdrzemnie Ten, kto ciebie strzeże.
Nie zdrzemnie się ani nie zaśnie
Ten, który czuwa nad Izraelem.

Pan ciebie strzeże,
jest cieniem nad tobą,
stoi po twojej prawicy.
We dnie nie porazi cię słońce
ani księżyc wśród nocy.

Pan cię uchroni od zła wszelkiego,
ochroni twoją duszę.
Pan będzie czuwał nad twoim wyjściem i powrotem,
teraz i po wszystkie czasy.

Czytanie z Drugiego Listu św. Pawła Apostoła do Tymoteusza
3, 14 – 4, 2
Najmilszy: Trwaj w tym, czego się nauczyłeś i co ci powierzono, bo wiesz, od kogo się nauczyłeś. Od lat bowiem niemowlęcych znasz Pisma święte, które mogą cię nauczyć mądrości wiodącej ku zbawieniu przez wiarę w Chrystusie Jezusie. Wszelkie Pismo jest przez Boga natchnione i pożyteczne do nauczania, do przekonywania, do poprawiania, do wychowywania w sprawiedliwości – aby człowiek Boży był doskonały, przysposobiony do każdego dobrego czynu.
Zaklinam cię na Boga i Chrystusa Jezusa, który będzie sądził żywych i umarłych, oraz na Jego pojawienie się, i na Jego królestwo: głoś naukę, nastawaj w porę, nie w porę, w razie potrzeby wykazuj błąd, napominaj, podnoś na duchu z całą cierpliwością w każdym nauczaniu.

Aklamacja przed Ewangelią: Alleluja, alleluja, alleluja.
Żywe jest słowo Boże i skuteczne,
zdolne osądzić pragnienia i myśli serca.

Słowa Ewangelii według św. Łukasza
18, 1-8
Jezus opowiedział swoim uczniom przypowieść o tym, że zawsze powinni się modlić i nie ustawać: „W pewnym mieście żył sędzia, który Boga się nie bał i nie liczył się z ludźmi. W tym samym mieście żyła wdowa, która przychodziła do niego z prośbą: «Obroń mnie przed moim przeciwnikiem». Przez pewien czas nie chciał; lecz potem rzekł do siebie: «Chociaż Boga się nie boję ani z ludźmi się nie liczę, to jednak, ponieważ naprzykrza mi się ta wdowa, wezmę ją w obronę, żeby nie nachodziła mnie bez końca i nie zadręczała mnie»".
I Pan dodał: „Słuchajcie, co mówi ten niesprawiedliwy sędzia. A Bóg, czyż nie weźmie w obronę swoich wybranych, którzy dniem i nocą wołają do Niego, i czy będzie zwlekał w ich sprawie? Powiadam wam, że prędko weźmie ich w obronę. Czy jednak Syn Człowieczy znajdzie wiarę na ziemi, gdy przyjdzie?".

Kalendarium liturgiczne

Poniedziałek, 17 października
Wspomnienie św. Ignacego Antiocheńskiego, biskupa i męczennika
Czytania mszalne: Ef 2, 1-10; Ps 100, 2-5; Łk 12, 13-21

Wtorek, 18 października
Święto św. Łukasza, ewangelisty
Czytania mszalne: 2 Tm 4, 10-17a; Ps 145, 10-13. 17-18; Łk 10, 1-9

Środa, 19 października
Wspomnienie bł. Jerzego Popiełuszki, prezbitera i męczennika, albo wspomnienie męczenników Jana de Brebeuf, Izaaka Jogues'a, prezbiterów i Towarzyszy albo wspomnienie św. Pawła od Krzyża, prezbitera
Czytania mszalne: Ef 3, 2-12; Ps: Iz 12, 2-6; Łk 12, 39-48

Czwartek, 20 października
Wspomnienie św. Jana Kantego, prezbitera
Czytania mszalne: Ef 3, 14-21; Ps 33, 1-2. 4-5. 11-12. 18-19; Łk 12, 49-53

Piątek, 21 października
Czytania mszalne: Ef 4, 1-6; Ps 24, 1b-4b. 5-6; Łk 12, 54-59

Sobota, 22 października
Wspomnienie św. Jana Pawła II, papieża
Czytania mszalne: Ef 4, 7-16; Ps 122, 1b-2. 4-5; Łk 13, 1-9

fot. PAP/EPA/Massimo Percossi

Z nauczania papieża Franciszka

WYKLUCZENIE MIGRANTÓW JEST SKANDALICZNE
Zadajmy sobie pytanie, na ile jesteśmy naprawdę otwarci i inkluzywni jako wspólnoty wobec wszystkich; czy potrafimy współpracować, kapłani i świeccy, w służbie Ewangelii; czy mamy postawę gościnną – wyrażającą się nie tylko słowami, ale konkretnymi gestami – wobec tych, którzy są daleko, i wobec wszystkich, którzy zbliżają się do nas, czując się nie na miejscu z powodu swoich trudnych dróg życiowych. Czy sprawiamy, że czują się częścią wspólnoty, czy też ich wykluczamy? Lękam się, widząc wspólnoty chrześcijańskie dzielące świat na dobrych i złych, na świętych i grzeszników: w ten sposób czujemy się lepsi od innych i odsuwamy od siebie wielu, których Bóg chce objąć. Proszę, abyśmy zawsze włączali: tak w Kościele, jak i w społeczeństwie, wciąż naznaczonym wieloma nierównościami i marginalizacją. Włączali wszystkich.
A dziś, w dniu, w którym Scalabrini zostaje świętym, chciałbym pomyśleć o migrantach. Wykluczenie migrantów jest skandaliczne. Rzeczywiście: wykluczenie migrantów jest karygodne, sprawia, że umierają oni na naszych oczach. I tak dziś mamy Morze Śródziemne, które jest największym cmentarzem na świecie.

Podczas Mszy kanonizacyjnej 9 października

POZNANIE SAMEGO SIEBIE
W katechezach o rozeznawaniu mówiliśmy ostatnio o znaczeniu modlitwy i zażyłości z Bogiem. Dobre rozeznanie wymaga też jednak poznania samego siebie. Często nie potrafimy rozeznać, ponieważ nie znamy siebie wystarczająco dobrze i dlatego nie wiemy, czego naprawdę chcemy. Żyjąc w dobie cyfrowej, wiemy, jak ważna jest znajomość haseł, aby dostać się do programów, które zawierają cenne informacje. Życie duchowe też ma swoje „hasła": są to słowa, które poruszają serca, bo odnoszą się do tego, na co jesteśmy najbardziej wrażliwi. Kusiciel dobrze zna te słowa i ważne jest, abyśmy i my je znali. Pokusa nie musi sugerować rzeczy złych, ale często rzeczy nieuporządkowane, do których przywiązujemy nadmierną wagę. W ten sposób hipnotyzuje nas atrakcyjnością, jaką te rzeczy w nas wzbudzają, rzeczy piękne, ale złudne, które nie mogą dostarczyć tego, co obiecują, pozostawiając nas w końcu z poczuciem pustki i smutku. Dlatego tak ważne jest poznanie siebie, poznanie haseł naszego serca, tego, na co jesteśmy najbardziej wrażliwi, aby uchronić się przed tymi, którzy się nimi posługują, by nami manipulować, ale także, aby rozpoznać, co jest dla nas naprawdę ważne. Cenną pomocą jest w tym codzienny rachunek sumienia […].

Streszczenie katechezy podczas audiencji ogólnej 5 października

DO POLAKÓW
Pozdrawiam serdecznie uczestniczących w tej audiencji Polaków. Dziś wspominamy w liturgii św. Faustynę Kowalską. Za jej pośrednictwem Bóg pouczył świat, aby szukał ocalenia w Jego miłosierdziu. Pamiętajmy o tym zwłaszcza dzisiaj, myśląc szczególnie o toczącej się wojnie w Ukrainie. Jak powiedziałem w ubiegłą niedzielę na „Anioł Pański", ufajcie w miłosierdzie Boga, który może odmienić serca, i w matczyne orędownictwo Królowej Pokoju.

Podczas audiencji ogólnej 5 października

fot. Barbara Stefańska

Mary Ann Glendon (ur. 1938) – emerytowana profesor prawa na Uniwersytecie Harvarda. Niemal 20 lat członkini Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, a w latach 2003–2013 jej przewodnicząca, była ambasador USA przy Stolicy Apostolskiej. Specjalizuje się w prawach człowieka i prawie międzynarodowym. Działaczka pro-life.

Z papieżem w obronie praw człowieka

Z Mary Ann Glendon, profesor prawa, wieloletnią członkinią Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, rozmawia Barbara Stefańska

Czy niezbywalne prawa człowieka są zrozumiałe dla ludzi z różnych kultur i tradycji?

Kilka lat temu, na zlecenie byłego sekretarza stanu USA Mike'a Pompeo, kierowałam Komisją ds. Niezbywalnych Praw przy Departamencie Stanu. Obecnie, odpowiadając na liczne zaproszenia z różnych krajów, jeżdżę po świecie, by mówić o uniwersalnych prawach człowieka. Niedawno byłam np. w Indonezji. Istnieje zasadniczy trzon podstawowych zasad, które mogą być wprowadzone wszędzie, niezależnie od tradycji i religii. Oczywiście, takie kraje jak Chiny czy Rosja są tutaj przeszkodą.

Zaczęłam głębiej interesować się w swojej działalności naukowej Powszechną deklaracją praw człowieka, gdy Jan Paweł II poprosił mnie o przewodniczenie delegacji watykańskiej na konferencję ONZ w Pekinie w 1995 r., dotyczącą praw kobiet.

Jak to się stało, że została Pani przewodniczącą delegacji Stolicy Apostolskiej na to wydarzenie?

Sama zadaję sobie to pytanie. Mogę sobie odtworzyć kolejność zdarzeń, ale mimo wszystko było to wielkim zaskoczeniem. Otóż, gdy w 1988 r. ukazał się list Jana Pawła II „Mulieris dignitatem", wikariusz generalny archidiecezji Bostonu poprosił mnie o napisanie jego analizy, wcześniej bowiem przygotowałam analizę listu amerykańskich biskupów do kobiet. Mój tekst o „Mulieris dignitatem" został opublikowany w „L'Osservatore Romano". Potem papież powołał mnie na członka Papieskiej Akademii Nauk Społecznych, więc raz spotkałam się z nim w tym kontekście. A następnie zostałam poproszona o przewodniczenie delegacji watykańskiej na konferencję ONZ dotyczącą praw kobiet.

Jakie wskazówki dał Pani papież?

Dla Jana Pawła II bardzo typowe było to, że nie nakazywał ludziom, co mają robić. Spodziewałam się, że papież powie mi – tak jak Departament Stanu USA – „to są nasze wytyczne, proszę się nimi kierować". Nic takiego nie nastąpiło, zamiast tego Jan Paweł II podkreślał: Musi pani być głosem tych, którzy nie mają głosu. W razie jakichkolwiek problemów niech pani poprosi naszą Matkę Maryję o pomoc. I miał jedną praktyczną radę, jak to Jan Paweł II: Jeśli pani napotka problemy, można ominąć kierownictwo konferencji, zwracając się bezpośrednio do prasy światowej. W pewnym momencie ta rada okazała się bardzo przydatna.

> **Jan Paweł II podkreślał: Musi pani być głosem tych, którzy nie mają głosu.**

Okazało się też, że wybranie mnie na szefową stanowiło zaskoczenie również dla arcybiskupa, który wcześniej przewodniczył delegacji na konferencję w Kairze. Na pierwszym spotkaniu stwierdził: „Jeden z moich przyjaciół mówił, że kobieta nie powinna być szefem arcybiskupa" [śmiech]. Ale potem stał się moim dobrym znajomym.

Byliśmy najbardziej zróżnicowaną delegacją, składającą się z ludzi różnych stanów i narodowości.

Ta konferencja znana jest z forsowania tzw. praw reprodukcyjnych i gender. Czy Wasze zdanie wpłynęło na wnioski końcowe?

Myślę, że najważniejsze jest to, że wówczas powstrzymaliśmy stosowanie sformułowania „prawo do aborcji". Podkreślaliśmy, że aborcja nigdy nie może być stosowana jako metoda kontroli urodzeń. Konferencja w Pekinie posługiwała się bardzo niejasnym językiem, mówiąc o „prawach reprodukcyjnych". Tego nie mogliśmy zatrzymać, ale odsunęliśmy „prawo do aborcji". Ponadto zwracaliśmy uwagę na te obszary, w których byliśmy mocni – Stolica Apostolska to największa światowa sieć instytucji zapewniających kobietom edukację czy ochronę zdrowia.

Nie przyłączyliśmy się do konsensusu w końcowym dokumencie konferencji. Zdecydowaliśmy, że – wymyśliliśmy takie pojęcie – będzie to „częściowy konsensus", który jest czymś nieco innym niż konsensus z zastrzeżeniami. Nie wszyscy w naszej delegacji byliśmy zgodni. Niektórzy twierdzili, że trzeba opuścić zgromadzenie, inni – i to było moje stanowisko – że należy zgodzić się z tym, z czym możemy, i zdecydowanie podkreślić, z czym się nie zgadzamy.

W takiej sytuacji zadzwoniłam do kard. Jean-Louisa Taurana, który kierował wówczas sprawami zagranicznymi Stolicy Apostolskiej. Kardynał powiedział: Zadzwonię do pani później. Oddzwonił i mówi: Papież powiedział tak: „Powinni państwo zaakceptować to, co można, a zdecydowanie odrzucić to, co jest nieakceptowalne". Uff, dokładnie to chciałam zrobić! I takie wygłosiłam przemówienie.

Patrząc w tył, to był pewien krok w bitwie, która trwa na arenie międzynarodowej. Stolica Apostolska nadal jest najważniejszym głosem instytucjonalnym opowiadającym się za podstawowymi prawami człowieka zawartymi w Deklaracji praw człowieka jako całością.

A które instytucje traktują prawa człowieka wybiórczo?

Tak opisuję pewne ruchy domagające się nowych praw. One postrzegają Deklarację praw człowieka jak menu, z którego każdy wybiera, co mu się podoba. Tymczasem podstawowe prawa człowieka są uniwersalne, niezbywalne i niepodzielne.

Nie można wybrać jednego prawa, zapominając np. o wolności religijnej, rodzinie jako pod-

stawie społeczeństwa czy prawie rodziców do wychowania dzieci. Wspomniana konferencja w Pekinie była areną ataku na wspaniały projekt powszechnych praw człowieka, który powstał po II wojnie światowej. Stolica Apostolska wciąż broni takiej koncepcji.

Pracowała Pani także w radzie nadzorującej tzw. bank watykański.

Cztery lata, które wydawały się wiecznością. To już było po Janie Pawle II. Moja współpraca ze Stolicą Apostolską w pewnym momencie zeszła na inny obszar – pieniądze. Myślę, że będę miała kilka lat – nie wiem, jak to się liczy na tamtym świecie – „zwolnienia z czyśćca" za ten czas w tzw. banku watykańskim.

Wracając do Jana Pawła II: jak wspomina Pani spotkania z nim?

Każdy, kto go spotkał, wiedział, że znajduje się w obecności kogoś bardzo szczególnego. Wiedzieliśmy, że jest święty, długo przed kanonizacją. Ale na początku przede wszystkim „spotkałam" go przez jego encykliki. Dwie z nich zrobiły na mnie szczególne wrażenie – „Sollicitudo rei socialis" i „Laborem exercens". Podkreślają one wartość pracy. Trafiły mi do przekonania jak żaden inny dokument, nawet bardziej niż dokumenty Vaticanum II. Już wtedy myślałam, że papież to osoba niezwykła, gdyż potrafi wyjaśnić pryncypia Soboru Watykańskiego II tak, że każdy rozumie.

Wiele lat później, w czasie synodu Ameryki, byłam na obiedzie z papieżem. Tego dnia miałam też wykład dla studentów na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim. Mówiłam: Chciałabym, by Ojciec Święty był dziś na moim wykładzie, gdyż dyskutowaliśmy o „Sollicitudo rei socialis". – Też bym chciał – odpowiedział. Wtedy też się dowiedziałam, że większość tekstu tej encykliki została napisana w Papieskiej Radzie ds. Sprawiedliwości i Pokoju, ale część wyszła spod jego pióra.

Były jeszcze inne okazje do bezpośrednich spotkań?

Kilka razy jadłam z nim obiad. Z wiekiem mówił mniej, ale zadawał pytania i słuchał innych. Raz byłam z moim mężem, żydem, który kochał Jana Pawła II i naprawdę dobrze rozumiał katolicyzm. Była też moja córka, Michael Novak i współpracownicy papieża. I papież zapytał: A co myślicie o nowym feminizmie? Naprawdę chciał, żeby kobiety same o tym mówiły. Opowiadałam wtedy o organizacji, którą założyliśmy w Bostonie – Women affirming life. Mamy motto: pro-life, pro-women, pro-child, pro-poor.

Przechodząc do obecnych czasów: teraz ruch pro-life w USA stoi przed dużym wyzwaniem, gdyż znowu rozgorzała debata publiczna na te tematy. Podkreślamy, że jesteśmy za życiem, a nie antyaborcyjni, ponieważ to ostatnie określenie umniejsza to, co robimy, gdyż celem ruchów pro-life jest szerokie wsparcie dla kobiet i macierzyństwa.

W Polsce mamy do czynienia z pewnego rodzaju odrzuceniem Jana Pawła II. Czy coś podobnego dzieje się w USA?

Czas mija, dla wielu młodych to tylko imię. Ale on zainspirował dwie–trzy generacje młodych ludzi. Wielu z nich zostało księżmi i myślę, że jego duch jest nadal żywy w tych kapłanach.

Są ludzie, którzy twierdzą, że był staroświecki. Ale wszystko, co trzeba zrobić, to czytać jego dzieła. On nie był staroświecki, ale wyprzedzał czas. Wyznaczył agendę na kolejne dekady.

Sobór Watykański II próbował przygotować Kościół na czasy, które mamy obecnie, gdy nie można zakładać, że ludzie cokolwiek wiedzą o chrześcijaństwie. Na Soborze powstało 12 dokumentów zachęcających, by wchodzić w ten nowy świat, ale ludzie tak naprawdę nie przejęli się tym. Nie znam nikogo, kto naprawdę zna te dokumenty, poza kilkoma uczonymi.

Jan Paweł II miał te wspaniałe zdolności i siłę wymowy, żeby Vaticanum II uczynić prawdziwie bliskie ludziom. Myślę, że to jest jego dziedzictwo. Jego przemowy to ciągle skarb do odkrycia. I sądzę, że on ciągle przemawia do ludzi młodych i młodych sercem.

Grażyna Rybak

Nadzieja dla najmniejszych

40 lat temu noworodek poniżej 1 kg nie miał szans na przeżycie. Obecnie już ma. Małe wcześniaki – urodzone w 23.–25. tygodniu ciąży – są zagrożone powikłaniami z powodu niedojrzałości płuc, mózgu, serca, jelit, skóry i siatkówki, ale te „duże" wcześniaki, urodzone w 33.–34. tygodniu ciąży, dzięki postępom nauki mają szanse na dobry rozwój i brak powikłań. Lekarze potrafią ocalić życie dziecka urodzonego w 24. tygodniu ciąży poprzez intensywną terapię. Ale medycyna jest ograniczona niezakończonym w macicy rozwojem, dlatego wcześniaki urodzone w 23. tygodniu rzadko przeżywają. Ratowanie ich jest trudną decyzją dla lekarzy i rodziców ze względu na poważne powikłania skrajnego wcześniactwa: krwawienie do mózgu, choroby wolnych rodników, retinopatię powodującą zaburzenia widzenia. Konieczność wentylacji mechanicznej i tlenoterapii powoduje chorobę płuc – dysplazję oskrzelowo-płucną. Problemem jest też zapadalność na infekcje o ciężkim przebiegu, zwłaszcza wirusem RSV. Niedojrzały układ nerwowy stwarza ryzyko ciężkiego porażenia mózgowego.

Przełomem w ratowaniu wcześniaków było odkrycie surfaktantu, substancji obecnej wewnątrz dojrzałych pęcherzyków płucnych, dzięki której płuca nie zapadają się podczas oddychania. Wcześniaki mają za mało surfaktantu, by ich płuca działały poza organizmem matki. W latach 90. rutynowo rozpoczęto leczenie wcześniaków podaniem surfaktantu prosto do płuc. Oddech wspierają obecnie aparaty dostosowane do niedojrzałych płuc, dzięki czemu terapia jest mniej agresywna. Opracowano sposób żywienia dożylnego wcześniaka, nawet przez wiele tygodni, dopóki nie trawi pokarmu matki. Odkryto, jak ważny w terapii wcześniaków jest spokój, przygaszone światło, okrycie inkubatora. Nie wolno zbyt głośno mówić ani wciąż podchodzić do dziecka, by wykonywać różne procedury. Najlepiej je łączyć z zabiegami pielęgnacyjnymi, aby maluch mógł odpoczywać 2–3 godziny bez przeszkadzania. Ważne jest zapewnienie mu ciepła, bo niska masa ciała utrudnia mu utrzymanie stałej temperatury. Dotyk jest bardzo ważny dla rozwoju mózgu, zmniejsza ból podczas bolesnych zabiegów, poprawia parametry życiowe dziecka: poziom glukozy, temperaturę, częstość oddechów, utlenowanie krwi oraz redukuje stres i przyspiesza rozwój układu nerwowego. Dlatego kangurowanie na piersiach kobiety to najlepszy, naturalny sposób opieki nad wcześniakiem, podczas którego dziecko cały czas znajduje się w bliskim kontakcie – goła skóra do gołej skóry (matki lub ojca).

Ta metoda zwiększa też produkcję mleka matki, co zapewnia długi okres wyłącznego karmienia piersią. Kangurowanie odkryło dwóch neonatologów: Edgar Rey i Hector Martinez, którzy w 1979 r. w szpitalu w Bogocie (Kolumbia), wobec braku personelu i sprzętu, zalecili mamom wcześniaków, by ogrzewały dzieci w kontakcie „skóra do skóry".

Wcześniaki wymagają opieki wielospecjalistycznej: neurologa, okulisty, kardiologa, rehabilitanta i pediatry – zaraz po porodzie, co daje im szanse na dobry rozwój i zdrowie.

Autorka jest specjalistą pediatrii

Czy można kogoś puścić z torbą?

dr hab. Tomasz Korpysz

Naruszenie zasady, która mówi, że związek frazeologiczny ma stały, utrwalony skład, polegać może (przypomnę to, co czym pisałem w kilku poprzednich odcinkach) na dodaniu, ujęciu lub wymianie jakiegoś elementu, a także na połączeniu elementów z kilku odrębnych frazeologizmów. Tego typu modyfikacje są dość częste, ale też dość wyraziste i wiele osób od razu dostrzega je w tekstach. Inaczej jest w przypadku tzw. innowacji regulujących, z których obecności w różnego rodzaju wypowiedziach niewielu użytkowników zdaje sobie sprawę.

Innowacje regulujące dotyczą nie składu leksykalnego frazeologizmów, lecz form gramatycznych tworzących je wyrazów. Form, ponieważ (o czym nie wszyscy pamiętają) wiele związków frazeologicznych może być użytych tylko w ściśle określonych postaciach (także one są zatem stałe, a nie tylko skład leksykalny). Oczywiście, wiele jest takich, w których forma może być modyfikowana, np. można ich używać w dowolnej liczbie (przykładowo: *Ta książka to prawdziwy biały kruk!*; *Na tym regale trzymam wszystkie swoje białe kruki*) czy czasie (przykładowo: *Wczoraj cały dzień leżałem do góry brzuchem*; *Już jutro zaczyna się weekend i całą sobotę będę leżał do góry brzuchem*). Jednak dość liczna jest grupa takich, które mają pod tym względem różnorakie ograniczenia.

Czas na przykłady. Jeśli opisuję sytuację, w której ktoś oszukał grupę osób, to mogę to oddać m.in. frazeologizmami *nabić w butelkę* czy też *wystrychnąć na dudka*, a nie: **nabić w butelki* czy **wystrychnąć na dudki* (choć rzecz dotyczy wielu osób, a więc liczba mnoga pozornie wydawałaby się uzasadniona). Kiedy obrazowo chcę podkreślić, że jakaś informacja jest zupełnie nieprawdziwa, to mogę powiedzieć, że coś jest *wyssane z palca* (a nie *wyssane z palców*), a gdy metaforycznie opisuję kogoś, kto sprawił, że ktoś inny radykalnie zbiedniał, to mówię, że *puścił go z torbami* (a nie **puścił go z torbą*). Wszystkie przywołane frazeologizmy zawierają rzeczowniki, które zgodnie z normą mogą być zastosowane wyłącznie w określonej liczbie.

Dotychczasowe przykłady dotyczyły rzeczowników, a co z czasownikami? Rzecz jasna, możemy powiedzieć np. *czyjeś akcje poszły w górę* oraz *czyjeś akcje idą w gorę*, a także *czyjeś akcję pójdą w górę*; *zasięgnęła języka* oraz *zasięga języka*, a także *zasięgnie języka* itp. Jednakże wielu związków frazeologicznych (a konkretnie zawartych w nich czasowników) można użyć tylko w określonym czasie. Gdy np. chcę żartobliwie podkreślić, że osoby sobie bliskie i dobrze się znające także doświadczają sporów i sprzeczek, to mogę powiedzieć *Kto się lubi, ten się czubi*, ale tej konstrukcji nie mogę odnieść ani do przeszłości (**Kto się lubił, ten się czubił*), ani do przewidywanej przyszłości (**Kto się będzie lubił, ten się będzie czubił*). Podobnie, jeśli za pomocą frazeologizmu chcę opisać sytuację, gdy jakiś zamiar się nie powiódł już na początkowym etapie, to mogę powiedzieć, że coś *spaliło na panewce*. Nie mogę jednak odnieść tego zwrotu do przyszłości (*coś *spali na panewce*). Niekiedy ograniczenia co do liczby wynikają ze znaczenia frazeologizmu. Przykładowo konstrukcja *nie wypaść sroce spod ogona* używana jest wówczas, gdy chce się podkreślić, że ktoś pochodzi z dobrej rodziny, z dobrego środowiska, ma za sobą jakąś tradycję, że nie jest byle kim. Oczywiste jest więc, że nie można zastosować tego związku frazeologicznego w czasie przyszłym (**nie wypadnie sroce spod ogona*).

Zmiana czasu na zimowy

Edyta Pisarczyk-Kulon

Jeszcze co najmniej do 2026 r. czeka nas dwukrotnie w ciągu roku – wiosną i jesienią – przesuwanie wskazówek zegara. Jesienią cofamy wskazówki, a wiosną przesuwamy do przodu. Czas zimowy to czas środkowoeuropejski. Obowiązuje od końca października do końca marca. Czas letni to czas środkowoeuropejski letni.

Najbliższa zmiana czasu z letniego na zimowy będzie w nocy z 29 na 30 października, czyli z soboty na niedzielę. Przestawienie zegarów z godziny 3 na 2 w nocy wydłuża sen, ale również nocną zmianę np. wśród pracowników służby zdrowia czy osób zajmujących się ochroną. Kolejna zmiana na czas letni odbędzie się dopiero 26 marca 2023 r.

Zmiana czasu z letniego na zimowy obowiązuje w Polsce od wielu lat. Od 2000 r. w Unii Europejskiej ujednolicono zmianę czasu, więc podobnie jest w innych krajach Unii Europejskiej. Komisja Europejska pracowała nad zniesieniem tego obowiązku. Prace te zostały zawieszone, a w konsekwencji nadal obowiązuje ustawa z 10 grudnia 2003 r. o czasie urzędowym na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej. Na podstawie ustawy terminy zmiany czasu reguluje z kolei rozporządzenie z 4 marca 2022 r. w sprawie wprowadzenia i odwołania czasu letniego środkowoeuropejskiego w latach 2022–2026.

Dla osób, które pracują od poniedziałku do piątku, zmiana czasu oznacza dłuższy o jedną godzinę sen z soboty na niedzielę. Większość urządzeń (laptopy, smartfony, smartwatche czy zegarki sportowe) zmienia czas automatycznie. Więc nie trzeba o tym pamiętać. W praktyce zmiana czasu ma wpływ np. na podróżujących pociągami.
W zależności od tego, czy wskazówki zegarów zostaną przesunięte do przodu (wiosną), czy do tyłu (jesienią), przybywają do celu spóźnione albo muszą zaliczyć godzinny postój. Warto więc przed planowaną podróżą w tym dniu zorientować się w rozkładach jazdy pociągów czy autobusów albo samolotów.

Z kolei dla pracowników pracujących w tym czasie w nocy oznacza to, że będą pracowali faktycznie o godzinę dłużej. Jeżeli zatem pracownicy mają ustalone godziny pracy np. między godz. 22.00 29 października a godz. 6.00 następnego dnia, to przepracują nie osiem godzin, lecz dziewięć godzin. Tę jedną dodatkową godzinę potraktuje się jak godzinę nadliczbową. Pracownikowi przysługuje za nią odbiór czasu wolnego lub oprócz normalnego wynagrodzenia dodatek w wysokości 100 proc. Dodatek w wysokości 100 proc. przysługuje bowiem za pracę w nocy, a pracownik przepracuje godzinę nadliczbową właśnie w nocy.

Pracodawca ma obowiązek rozliczyć czas pracy pracownika i ewentualnie udzielić wolnego od pracy za nadgodziny najpóźniej do końca okresu rozliczeniowego. Dodatkowe wolne, które wynika z odbioru czasu wolnego, nie może wpłynąć na wynagrodzenie pracownika. Odbiór godzin nie może spowodować obniżenia wynagrodzenia przysługującego za pełny miesięczny wymiar czasu pracy.

Autorka jest radcą prawnym

fot. PAP/Sascha Steinbach

Szczęśliwe losowanie

Czechy, Albania, Wyspy Owcze i Mołdawia będą rywalami reprezentacji Polski w grupie E eliminacji piłkarskiego Euro 2024, które odbędzie się w Niemczech. Biało-czerwoni mogą być zadowoleni, bo uniknęli najgroźniejszych rywali.

Kuriozalne życzenia

fot. wikipedia

„Dzisiaj mija rocznica urodzin naszego Prezydenta! Życzę mu sił i zdrowia, a także, aby wszystkie sytuacje konfliktowe były przez niego rozwiązywane jak najszybciej i aby na świecie zapanował pokój! Wierzymy, że może [do tego doprowadzić]!" – takie życzenia złożył Władimirowi Putinowi Jewgienij Pluszczenko. Łyżwiarz już niejednokrotnie wyrażał poparcie dla dyktatora, a ostatnio deklarował nawet, że w razie potrzeby jest gotowy pójść na front na rozkaz prezydenta Rosji.

Życiowy sukces

Marta Lach wygrała ostatni etap Tour de Romandie, trzydniowego szosowego wyścigu kolarskiego zaliczanego do elitarnego cyklu World Tour. To największe osiągnięcia w karierze Polki.

fot. PAP/Jean-Christophe Bott

NIECH SIĘ DZIEJE

Mariusz Jankowski

Dzieje się. Ciągle. I bardzo dobrze. Bo ma się dziać. Po to, by przypominać Rosjanom, że takie są konsekwencje, gdy najeżdża się inny kraj. Żeby ich to bolało. Na wielu polach. Także tych sportowych.

Sprawa pierwsza to brak zgody na wjazd do naszego kraju piłkarza Hapoelu Beer Szewa. Rosjanin Magomed-Szapi Sulejmanow nie zagrał przeciwko Lechowi w meczu Ligi Konferencji. Osłabił swój zespół. Jeśli kogoś ta decyzja zdziwiła, to bardzo dobrze. Może dzięki temu poczytał, dlaczego od 19 września Rosjanie nie mogą przekraczać granic Polski. Wyjątki są, na szczęście nie dotyczą zawodowych sportowców. I bardzo dobrze. Sam piłkarz nie jest niczemu winien. Jednak jego ojczyzna jest winna temu, że znów w Europie odbywa się wojna. Dla mnie sytuacja jest czarno-biała. Rosjanie krzywdzą innych, dlatego na wielu polach muszą płacić za to cenę.

Sprawa druga ma jeszcze większy wydźwięk. Rosja nie zagra w eliminacjach piłkarskiego Euro 2024. Została wykluczona z losowania. I to wykluczenie jest bolesne. Bo jest wielowymiarowe, nie oznacza zakazu gry – dajmy na to – w jednym meczu, ale dotyczy najbliższych lat. Tym mocniej więc do świadomości rosyjskich kibiców dociera fakt, że ich narodowa drużyna jest niezmiennie poza nawiasem poważnej rywalizacji. Jedyne co Sborna może robić, to grać mecze towarzyskie. Na przykład takie jak wrześniowe spotkanie z Kirgistanem. Szkopuł w tym, że ten mecz nikogo, ale to nikogo w piłkarskim świecie nie obchodził.

Europejskich kibiców bardzo za to obchodziło wspomniane już losowanie eliminacji mistrzostw Europy. Dla nas było ono wyjątkowe, bo Polska znalazła się w pierwszym koszyku. To się naprawdę wydarzyło. Byliśmy wśród najmocniejszych drużyn. Ktoś powie – na wyrost. Być może. Skoro jednak tak się złożyło, że trafiliśmy do grona najsilniejszych drużyn, nie pozostaje nic innego niż się cieszyć. Bo droga na turniej finałowy z założenia miała być łatwiejsza. I losowanie we Frankfurcie nad Menem to potwierdziło. Polska trafiła na rywali, wśród których nie ma żadnej potęgi. Czechy, Albania, Wyspy Owcze oraz Mołdawia.

Wiem, że w sporcie trzeba mieć szacunek dla każdego przeciwnika, ale trudno obawiać się któregokolwiek z nich. Dlatego nie mam wątpliwości. Awans na Euro 2024 to dla naszej reprezentacji po prostu obowiązek. Nie wyobrażam sobie, by Polski zabrakło wśród 24 finalistów. Od pewnego czasu nasi piłkarze są skuteczni w eliminacjach wielkich imprez i cele osiągają. Niech więc ta dobra historia dzieje się nadal.

Autor jest dziennikarzem TVP

Korzeniowski trenerem

Robert Korzeniowski, jeden z najbardziej utytułowanych polskich sportowców w historii, będzie głównym trenerem kadry chodziarek i chodziarzy! Czterokrotny złoty medalista olimpijski uzgodnił już z PZLA sam status swojej pracy, do dogadania pozostały jeszcze szczegóły kontraktu, w tym jego długość.

fot. wikipedia

POST PRZERYWANY

Barbara Wiśniowska

Post znów jest w modzie. Coraz więcej osób łączy dietę keto (wysokotłuszczową) z postem przerywanym.

Post przerywany to powstrzymanie się od posiłków od kolacji do śniadania. Wszyscy poszczą od kolacji do śniadania! To prawda, ale niektórzy jedzą trzy kolacje, trzy śniadania, do tego obiad, deser, podwieczorek i mnóstwo przekąsek, a ostatni posiłek spożywają 5 min przed snem i nigdy nie pozwalają swojemu żołądkowi odpocząć.

Jest kilka modeli postu przerywanego. Jeść przez 8 godz. i nie jeść przez 16 godz. na dobę, potrafi prawie każdy. Oznacza to spożywanie śniadania, obiadu i kolacji np. w godzinach od 9 do 17 i powstrzymanie się od posiłków wieczorem i w nocy. Bardziej zdeterminowane osoby poszczą przez 20 godz. i spożywają 2 posiłki lub tylko jeden co 24 godz. – tego rodzaju postu nie należy podejmować gwałtownie, ale przyzwyczaić się powoli do coraz mniejszych porcji.

Napady głodu i ochota na słodycze pojawiają się na samym początku, ale już po 2–3 dniach organizm powinien przyzwyczaić się do stałych godzin posiłków i tylko wtedy domagać się jedzenia.

Pościć nie wolno osobom poniżej 18 lat, z niedowagą, ciężarnym i karmiącym. One mają większe zapotrzebowanie kaloryczne, jednak i tak ich nocna przerwa żywieniowa może trwać 9–10 godz.

Pościć warto wraz z modlitwą w czyjejś intencji.

Post przerywany jest tani, nie wymaga planowania, nie pochłania czasu. Pochłania za to zbędne kilogramy i cholesterol, daje żołądkowi odpocząć. W kwestii odpoczynku należy pamiętać, żeby ostatni posiłek spożyć nie później niż 2 godz. przed snem. Wczesna kolacja powinna być lekko sycąca. Chleb z siemienia ma tylko 11 proc. węglowodanów. Jest miękki, idealnie wilgotny i do złudzenia przypomina ten z piekarni.

fot. Barbara Wiśniowska

KETO CHLEB Z SIEMIENIA

Składniki: 200 g mielonego na mąkę siemienia lnianego ■ 280 g lekko ciepłej wody ■ 3 jajka ■ 50 g ziaren słonecznika ■ niepełna łyżeczka soli ■ pół łyżeczki rozmarynu ■ szczypta pieprzu cytrynowego ■ łyżeczka proszku do pieczenia

Sposób przygotowania: Nagrzewamy piekarnik do 180 stopni. Mieszamy sypkie składniki (ewentualnie zioła możemy zostawić do dekoracji). Prędko roztrzepujemy jajka z wodą, np. w mikserze. Łączymy obie części i zagniatamy szybko ciasto i formujemy bochenek. Posypujemy ziołami z wierzchu. Wkładamy do natłuszczonej formy lub zwyczajnie kładziemy na płaskiej blasze. Pieczemy 60 min na najniższym poziomie piekarnika.

KRZYŻÓWKA Z HASŁEM Siostry Honoraty

POZIOMO

1 A – część marynarki
1 G – partackie wyroby
2 E – utwór poetycki
3 A – ciche knowanie
3 G – brzeg kapelusza
6 A – dojrzałe jabłko
6 H – podszycie leśne
8 C – pracownicy baru
9 A – pod torowiskiem
9 G – biblijna wieża
10 E – duża ropucha
11 A – antylopa kanna
11 G – dzień bez zajęć

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K
1											
2											
3											
4											
5											
6											
7											
8											
9											
10											
11											

PIONOWO

A 1 – łączenie faktów
C 1 – równy w marszu
C 8 – choroba z wysypką
D 3 – gra planszowa
E 1 – ażurowa tkanina
E 8 – nachylenie dachu
F 4 – uosobienie cnót
G 1 – obręcz kończyny
G 8 – rodzaj komizmu
H 3 – jadalny mięczak
I 1 – protest załogi
I 8 – ofiara Kaina
K 1 – prędki charakter

Hasło do odczytania w zaznaczonym wierszu

Rozwiązania prosimy nadsyłać do 28 października na adres redakcji „Idziemy". Wylosowanych autorów poprawnych odpowiedzi nagrodzimy książkami.

TVP 1

05.05 Sprawa dla reportera; **06.00** Słownik polsko@polski – talk – show prof. Jana Miodka; **06.25** wojsko – polskie.pl (41); **06.55** Słowo na niedzielę; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **08.00** Tydzień; **08.30** Okrasa łamie przepisy – Smak gryczanego ciasta; **09.05** Czas w las – magazyn; **09.30** Msza Święta z Sanktuarium św. Jana Pawła II w Łagiewnikach; **11.05** Klasztorne smaki według Remigiusza Rączki; **11.40** Między ziemią a niebem; **12.00** Anioł Pański; **12.15** Między ziemią a niebem; **12.50** Misja Zambia – cykl reportaży; **13.15** BBC w Jedynce: Serengeti II (3) – serial dokumentalny; **14.15** Z pamięci: Irena Eichlerówna, cz. 2 – felieton; **14.25** Weterynarze z sercem; **15.05** Vabank II, czyli riposta – komedia sensacyjna; **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.30** Blask prawdy – Koncert z okazji XXII Dnia Papieskiego; **18.30** Wojenne dziewczyny (57) – serial TVP; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.15 Wojenne dziewczyny (58)
21.15 Rolnik szuka żony – reality show
22.20 Zakochana Jedynka: W. E. Królewski romans – film obyczajowy, USA/Wielka Brytania 2011, reż.: Madonna, wyk.: Abbie Cornish, Andrea Roseborough, James d'Arcy
00.25 Ikar. Legenda Mietka Kosza – film fabularny, reż.: Maciej Pieprzyca, wyk.: Barbara Wypych, Marek Pyś, Magdalena Schejbal, Tomasz Schimscheiner, Sebastian Stankiewicz, Robert Talarczyk
02.35 Kula w łeb – film fabularny, Szwajcaria/Indie/USA 2012, reż.: Walter Hill, wyk.: Sylvester Stallone, Jason Momoa
04.15 Z pamięci: Irena Eichlerówna
04.25 Zakończenie dnia

TVP 2

05.40 Rozmowa z Kard. Kazimierzem Nyczem z okazji XXII Dnia Papieskiego; **05.50** Barwy szczęścia (2676) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Barwy szczęścia (2677) – serial obyczajowy TVP; **07.00** M jak miłość (1677) – serial obyczajowy TVP; **07.55** Pytanie na śniadanie – w tym Pogodaflesz; **11.35** The Voice of Poland XIII – Bitwa (13), cz. I – widowisko muzyczne; **12.45** The Voice of Poland XIII – Bitwa (13), cz. II – widowisko muzyczne; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Koło fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2023 (3). The Voice of Poland – widowisko muzyczne; **16.15** Tak to leciało! (7) – teleturniej muzyczny; **17.10** Lajk!; **17.30** Zacznij od zdrowia; **18.00** Panorama – magazyn informacyjny; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.55** Na sygnale (389) – serial fabularyzowany TVP; **19.25** Na sygnale (390) – serial fabularyzowany TVP

20.00 Postaw na milion – teleturniej
20.50 Poszukiwacze światła – Różaniec 20-latków
21.45 Wszyscy wiedzą – film fabularny, Hiszpania/Francja/Włochy 2018, reż.: Asghar Farhadi, wyk.: Eduard Fernandez, Penelope Cruz, Javier Bardem, Ricardo Darin
00.10 Kino bez granic: Stepy – dramat, Polska, Belgia 2010, reż.: Vanja d'Alcantara, wyk.: Agnieszka Grochowska, Aleksandra Justa, Borys Szyc, Tatiana Tarskaja
01.45 Ziarno prawdy – film kryminalny, reż.: Borys Lankosz, wyk.: Robert Więckiewicz, Jerzy Trela, Madalena Walach, Aleksandra Hamkało, Krzysztof Pieczyński, Andrzej Zieliński
03.45 Rodzinka.pl – serial TVP
04.20 Rodzinka.pl – serial TVP
04.45 Zakończenie dnia

TVP Info

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.23** Pogoda; **06.31** Info Poranek; **06.52** Pogoda; **07.01** Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Info Poranek; **07.51** Pogoda; **07.59** Info Poranek; **08.22** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Info Poranek; **09.41** Pogoda; **09.50** Woronicza 17; **10.59** Info Dzień weekend; **11.22** Pogoda; **11.29** Info Dzień weekend; **11.50** Salon dziennikarski; **12.30** Serwis Info Dzień weekend; **12.51** Pogoda; **12.59** Info Dzień weekend; **13.29** Info Dzień weekend; **13.52** Pogoda; **13.59** Info Dzień weekend; **14.29** Info Dzień weekend; **14.53** Pogoda; **15.00** Debata Senior; **15.29** Info Dzień weekend; **15.54** Pogoda; **16.00** Okiem Wiary; **16.29** Info Dzień weekend; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Teleexpress na deser; **17.45** Info Dzień weekend; **18.00** Panorama; **18.18** Serwis Info Wieczór weekend; **18.25** Studio Zachód; **18.50** INFO V4+; **19.05** Głębia ostrości

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 W pełnym świetle
21.24 Serwis Info Wieczór weekend
21.42 Pogoda
21.50 Strefa starcia
23.00 INFO Wieczór
23.55 Serwis Info Wieczór weekend
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.52 Pogoda
01.05 Woronicza 17
02.15 Minęła 20
03.05 Pogoda
03.10 INFO V4+
03.35 Głębia ostrości
04.05 Karski i władcy ludzkości – film dokumentalny
05.13 Agrobiznes – podsumowanie

TV TRWAM

05.45 Jerash – starożytne miasto Jordanii; **06.00** Jestem mamą; **06.15** Stanisław Kulon – świadek Sybiru; **06.45** Siostry Magdalenki od Pokuty; **07.45** Ocalić od zapomnienia; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Słowo życia; **08.05** Polski Punkt Widzenia; **08.25** Święty na każdy dzień; **08.30** Z Parlamentu Europejskiego; **09.00** Prymas Stefan Wyszyński; **09.10** Spotkanie z Magdą Buczek; **09.15** Manna z Nieba; **09.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **10.35** Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela"; **10.40** Próba wiary; **11.35** „Gdy piosenka szła do wojska"; **12.00** Odpust ku czci św. Jana Pawła II; **14.00** Papież Polak do Rodaków; **14.30** Muzyczne chwile; **14.40** Drzwi do lasu; **15.00** Wieś – to też Polska; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Koncert życzeń; **16.45** Prawda a Historia; **17.00** Zostań Żołnierzem RP; **17.15** Święty na każdy dzień; **17.20** Nuty nadziei; **17.30** Sól Ziemi; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Moja katolicka rodzina
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Retrospekcja
21.45 Stan Bezpieczeństwa Państwa
21.55 Nowo nawróceni
22.50 Muzyczne chwile
23.00 Jak my to widzimy – z daleka widać lepiej
23.30 Tam, gdzie Bóg płacze
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.45 Był taki dzień – 16 października; **06.55** Mój wujek Papież – film dokumentalny; **07.50** Ex Libris – Książka historyczna roku (5); **08.00** Msza greckokatolicka – Liturgia greckokatolicka z Archikatedry w Przemyślu; **09.05** Wiedźmin (7) – serial fantastyczno-przygodowy; **09.55** Informacje kulturalne; **10.15** W kotle historii; **10.50** Ci cholerni Polacy. Lotnictwo polskie 1939–1945 (7); **11.10** Przestrzeń pamięć; **11.45** Północne Włochy z lotu ptaka; **12.45** Tropikalne wyspy świata. Hawaje; **13.45** Wojownicy czasu; **14.30** Wojtyła. Śledztwo – film dokumentalny; **15.55** Ex Libris; **16.05** W Polskę jedziemy (6); **16.30** Giganci historii; **17.30** Noce i dnie (7) – serial TVP; **18.30** Historia Mediów: Media story – Od nowinkarzy do dziennikarzy; **19.00** Mumie starożytnego Egiptu – Matka Tutanchamona (3); **20.00** Operacja Foxley. Zabić Hitlera; **21.05** Jan Paweł II – film biograficzny; **23.15** Ex Libris; **23.25** Ludzie z pociągu – dramat; **01.15** Szerokie tory; **01.50** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 42. Studencki Festiwal Piosenki. Koncert galowy – Piosenki Andrzeja Zauchy; **08.00** Msza Święta Kościoła Mariawitów w Mińsku Mazowieckim; **09.30** 16. Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. H. Wieniawskiego – etap 2 (część 3); **12.00** 16. Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. H. Wieniawskiego – etap 2 (część 3); **13.40** Trzeci punkt widzenia; **14.20** Robin z Sherwood (7) – serial; **16.20** Wędrowiec Polski; **17.00** 16. Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. H. Wieniawskiego – etap 2 (dzień 3); **19.00** 16. Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. H. Wieniawskiego – etap 2 (dzień 3); **20.15** Informacje kulturalne; **20.40** Siedmiu wspaniałych – western; **23.00** Trzeci punkt widzenia; **23.30** 16. Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. H. Wieniawskiego – Ogłoszenie wyników II etapu; **24.00** Biegnij, chłopcze, biegnij – dramat; **01.55** Norma – film anim.; **02.05** Cykl – film anim.; **02.10** Red Light Train – film anim.; **02.30** Zwariować ze szczęścia – komedia; **04.30** Informacje kulturalne; **04.55** Legendy rocka; **05.25** Legendy rocka; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.20 Uwaga!; **05.40** Ukryta prawda (931); **06.30** Kuchenne rewolucje 12 (14); **07.25** Nowa Maja w ogrodzie 6 (32); **07.55** Akademia ogrodnika (32); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Co za tydzień; **12.15** Mam talent 14 (7); **14.05** Harry Potter i Książe Półkrwi – film przygodowy, Wielka Brytania/USA 2009, reż.: David Yates, wyk.: Daniel Radcliffe, Emma Watson, Rupert Grint, Michael Gambon, Helena Bonham Carter, Jim Broadbent, Robbie Coltrane, Alan Rickman; **17.25** Lego Masters 3 (3); **19.00** Fakty; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda; **19.45** Uwaga!; **20.00** MasterChef 11 (7); **21.35** Tajemnica zawodowa 2 (7) – serial; **22.45** Podwodna pułapka – film sensacyjny, USA/Wielka Brytania 2017, reż.: Johannes Roberts, wyk.: Mandy Moore, Claire Holt, Chris Johnson, Yani Gellman, Matthew Modine; **00.30** Kuchenne rewolucje 25 (7); **01.35** Największe polskie katastrofy (3) – program dokumentalny; **02.35** Uwaga!; **02.55** Noc Magii; **04.20** Zamieszkać na plaży (15); **04.45** Okazja na dom (8)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Rio 2 – film animowany, USA 2014, reż.: Saldanha Carlos; **10.45** Piękna i Bestia – film familijny, USA 2017, reż.: Bill Condon, wyk.: Luke Evans, Josh Gad, Kevin Kline, Dan Stevens, Emma Watson; **13.40** Ninja Warrior Polska (42); **15.40** Twoja Twarz Brzmi Znajomo (172); **17.40** Ślubne pogotowie Izabeli Janachowskiej (7); **18.50** Wydarzenia; **19.20** Sport; **19.25** Pogoda; **19.30** Państwo w Państwie (457); **20.00** Kabaret na żywo. Młodzi i Moralni (113); **22.05** Kandydat – thriller, USA, reż.: Jonathan Demme, wyk.: Denzel Washington, Meryl Streep, Liev Schreiber, Elise Kimberly, Jon Voight, Jeffrey Wright; **01.00** Superfly – thriller kryminalny, USA 2018, reż.: X. Director, wyk.: Davis Lex Scott, Trevor Jackson, Jason Mitchell, Esai Morales, Jennifer Morrison, Michael Williams; **03.35** Świat według Kiepskich (215); **04.25** Kabaretowa Ekstraklasa; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.40 Klan (4039); **05.10** Przysięga (738); **06.00** Wspaniałe stulecie (124); **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Studio Raban; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (63) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex (64) – serial TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (318) – serial TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** BBC w Jedynce: Serengeti II (3) – serial dokumentalny; **14.00** Wspaniałe stulecie (125) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (739) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4040); **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (604) – serial obyczajowy TVP
21.00 Teatr Telewizji: Czapa czyli śmierć na raty – spektakl
22.35 Świat bez fikcji: Białoruś i Łukaszenka: marionetkowy reżim Putina – film dokumentalny
23.40 Strażnik pokoju – film sensacyjny, USA 1997, reż.: Frederic Forestier, wyk.: Dolph Lundgren, Roy Scheider, Michael Sarrazin
01.25 W. E. Królewski romans – film obyczajowy, USA, Wielka Brytania 2011, reż.: Madonna, wyk.: Abbie Cornish, Andrea Roseborough, James d'Arcy
03.30 Sfora (6) – serial TVP
04.25 Notacje: Rafał Olbiński. Bursztynowy naszyjnik
04.35 Zakończenie dnia

TVP 2

04.55 Na sygnale (225); **05.30** M jak miłość (1637); **06.20** Umarł, aby żyć. Rzecz o Stefanie Kardynale Wyszyńskim – Kapłaństwo – serial dokumentalny; **06.35** Umarł, aby żyć. Rzecz o Stefanie Kardynale Wyszyńskim – Matka Czacka – serial dokumentalny; **06.55** Rodzinka.pl (187); **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Rodzinka.pl (110); **11.50** Barwy szczęścia (2677) – serial TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (143) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (278) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (70); **15.50** Przepis dnia (30); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada (2746) – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (79) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (144) – serial obyczajowy; **19.30** Barwy szczęścia (2677)

20.00 Przepis dnia (21)
20.10 Barwy szczęścia (2678)
20.40 Kulisy serialu „M jak miłość"
20.55 M jak miłość (1678)
21.55 Miłość i medycyna (17) – serial obyczajowy, Dania 2018, reż.: Roni Ezra, wyk.: Anna Stokholm, Mikkel Hilgart, Molly Blixt Egelind, Jesper Groth
23.00 Zdrajca (3) – serial sensacyjny
00.10 Dogman – film fabularny, Włochy/Francja 2018, reż.: Matteo Garrone, wyk.: Marcello Fonte, Edoardo Pesce, Nunzia Schiano
02.05 O mnie się nie martw (10)
03.05 Wszyscy wiedzą – film fabularny, Hiszpania/Francja/Włochy 2018, reż.: Asghar Farhadi, wyk.: Eduard Fernandez, Penelope Cruz, Javier Bardem, Ricardo Darin
05.20 Zakończenie programu

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.56** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.52** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.50** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** INFO Kultura; **16.50** Rodzina i praca; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** INFO Kultura; **19.20** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.13 O co chodzi
03.40 Głębia ostrości
04.05 Taśmy bezpieki
05.18 Agrobiznes

TV TRWAM

05.10 Sanktuaria polskie; **05.30** Żywa nić tradycji; **06.00** Mistyczne serce Lasu Wiedeńskiego. Opactwo Heiligenkreuz; **06.50** Żeby być świętym; **07.10** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **07.35** Drzwi do lasu; **07.50** Święty na każdy dzień; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Wieś – to też Polska; **09.15** Zrozumieć wartość życia – rozmowa z dr Wandą Półtawską; **09.30** Moja katolicka rodzina; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.20** Stan Bezpieczeństwa Państwa; **11.30** Promień z Fatimy; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.15** Muzyczne chwile; **13.25** Słowo życia; **13.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Święty Józef, w imieniu Ojca; **15.25** W Solankowej Dolinie; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Sanktuaria polskie; **16.30** Porady Medyczne Bonifratrów; **16.55** Święty na każdy dzień; **17.00** Świadkowie

17.30 Spotkanie Rodziny Radia Maryja w Parafii pw. św. Maksymiliana Marii Kolbego – transmisja nabożeństwa
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja nabożeństwa
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny
22.55 Dzieci Andersa – Powrót do Afryki – film dokumentalny
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień – 17 października; **07.10** Czas honoru (33); **07.55** Ex Libris (513); **08.20** Ex Libris (8_; **08.30** Historia Polski: Kościuszko. Przewodnik bardzo współczesny; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Pseudonim „Puch"; **10.40** Tajemnica olbrzymów epoki lodowcowej; **11.35** Archiwum zimnej wojny; **12.15** Tajemnice początków Polski – cykl dokumentalny; **13.10** Paciorki jednego różańca – dramat; **15.15** Wszystkie kolory świata: Burgundia – serce Francji; **16.05** Tropikalne wyspy świata. Hawaje – serial dokumentalny; **17.00** Flesz historii (610); **17.25** Czas honoru (34); **18.15** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **18.40** Spór o historię; **19.15** Historia Polski: Mój wujek Papież – film dok.; **20.10** Historia w postaciach zapisana: Wilhelm Zdobywca; **22.10** Sądy, przesądy; **22.50** Ex Libris; **23.05** Bunt barbarzyńców (3); **24.00** Info Wilno; **00.15** Szerokie tory; **00.50** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.25** Sensacje XX wieku; **02.20** Encyklopedia II wojny światowej; **02.50** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki; **07.25** Informacje kulturalne; **07.55** Co dalej?; **08.40** Wydarzenie aktualne; **09.10** Wróżby kumaka – dramat; **11.00** Reżyserzy: Sam Peckinpah – cykl dok.; **12.00** Orfeusz i Eurydyka – film anim.; **12.15** Kwadratura koła – film anim.; **12.30** Niedziela z... Magdaleną Zawadzką; **13.30** Siedlisko (8); **14.25** Siedlisko (9); **15.30** Janosik – film przygodowo-historyczny; **17.50** Trzeci punkt widzenia; **18.30** Informacje kulturalne; **18.50** Rodzina Durrellów (5) – serial; **20.00** Dobry, zły i brzydki – film fabularny, Włochy/Hiszpania 1966, reż.: Sergio Leone, wyk.: Clint Eastwood, Chelo Alonso, Mario Brega, Rada Rassimov; **23.10** 16. Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. Henryka Wieniawskiego – podsumowanie 2 etapu (studio); **00.05** Kronos – Abraham; **00.50** Zabawa, zabawa – dramat; **02.25** Siedmiu wspaniałych – western; **04.45** Córka – dramat, reż.: Mara Tamkovich, wyk.: Adam Cywka, Gabriela Chojecka, Aleksandra Padzikowska; **05.35** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.20 Uwaga!; **05.35** Nowa Maja w ogrodzie 6 (33); **06.00** Akademia ogrodnika (33); **06.10** Ukryta prawda (1318); **07.05** Kuchenne rewolucje 19 (4); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** MądrzeGotujemy z Katarzyną Bosacką (7); **11.50** Ukryta prawda (1435); **12.55** Tajemnice miłości (26); **14.00** Ukryta prawda (1319); **15.05** Ukryta prawda (1112); **16.10** Ten moment (54); **16.45** Kuchenne rewolucje 19 (5) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1436); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (26); **20.15** Na Wspólnej 20 (3507) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (581); **21.35** Herkules (7) – serial; **22.40** Godziny szczytu III – film sensacyjny, USA/Niemcy 2007, reż.: Brett Ratner, wyk.: Chris Tucker, Jackie Chan, Max Von Sydow, Hiroyuki Sanada, Yvan Attal, Roman Polański; **00.25** Co za tydzień; **01.15** Na granicy światów (4) – serial; **02.20** Uwaga!; **02.40** Noc Magii; **04.05** Zamieszkać na plaży (16); **04.35** Recepta na stary dom (4); **05.05** Okazja na dom (9)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (303); **09.10** Malanowski i Partnerzy (304); **09.40** Sekrety rodziny (269); **10.40** Dlaczego ja? (1137); **11.40** Gliniarze (340); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1147); **14.40** Dlaczego ja? (1193); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (729); **17.00** Gliniarze (738); **18.00** Pierwsza miłość (3477); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Dancing with the Stars. Taniec z Gwiazdami (131); **22.05** Armageddon – film s.f., USA 1998, reż.: Michael Bay, wyk.: Bruce Willis, Billy Bob Thornton, Ben Affleck, Liv Tyler, Will Patton; **01.35** W cywilu 3 – film akcji, USA 2012, reż.: Wiper Scott, wyk.: Bell Ashley, Neal McDonough, Camille Sullivan, Mike Mizanin; **03.25** Świat według Kiepskich (212); **04.05** Świat według Kiepskich (198); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.40 Klan (4040); **05.10** Przysięga (739); **06.00** Wspaniałe stulecie (125); **07.00** Transmisja Mszy Świętej z Sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Kościół z bliska; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (64) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex (65) – serial TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (319) – serial TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** Natura w Jedynce: Rok z życia jeleniowatych – film dokumentalny; **14.00** Wspaniałe stulecie (126) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (740); **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4041) – telenowela TVP; **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (60) – serial obyczajowy TVP
21.00 Pełny obraz (2)
21.40 Magazyn Ekspresu Reporterów
22.45 Ocaleni – reality show
23.50 Magazyn śledczy Anity Gargas
00.25 The Circle. Krąg – film fabularny, USA 2017, reż.: James Ponsoldt, wyk.: Emma Watson, Tom Hanks
02.25 Strażnik pokoju – film sensacyjny, USA 1997, reż.: Frederic Forestier, wyk.: Dolph Lundgren, Roy Scheider, Michael Sarrazin, Larry Day
04.10 Notacje – Zbigniew Bujarski
04:25 Zakończenie dnia

TVP 2

05.35 M jak miłość (1638); **06.25** Kościół Ewangelicko-Metodystyczny w Glaznotach. Historia i teraźniejszość; **06.55** Rodzinka.pl (188) – serial TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Rodzinka.pl (111) – serial TVP; **11.50** Barwy szczęścia (2678) – serial TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (144) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (279) – serial fabularyzowany TVP; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (7) – serial; **15.50** Przepis dnia (21); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (80) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (145) – serial obyczajowy, Turcja 2019, reż.: Cem Tabak, Yasemin Erkul, wyk.: Emre Mete Sönmez, Ali Yasin Özegemen, Gizem Arikan, Sezgin Irmak, Ozan Turan

19.30 Barwy szczęścia (2678)
20.00 Przepis dnia (22)
20.10 Barwy szczęścia (2679)
20.40 Kulisy serialu „M jak miłość
20.55 M jak miłość (1679)
21.55 Miłość i medycyna (18)
23.00 Zdrajca (4) – serial sensacyjny
00.15 Ludzkie historie – Granica obłędu – film dokumentalny
01.25 Catalina – dramat, Chorwacja/Polska/Bośnia i Hercegowina 2017, reż.: Denijal Hasanovic, wyk.: Andrea Otalvaro, Lana Barić, Andrzej Chyra, Mirjana Karanović, Ivo Gregurević
03.15 Stepy – dramat, Polska/Belgia 2010, reż.: Vanja d'Alcantara, wyk.: Agnieszka Grochowska, Aleksandra Justa, Borys Szyc, Tatiana Tarskaja, Ahan Zolanbinek
04.40 Zakończenie programu

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.56** Agropogoda; **06.01** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Serwis Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Serwis Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Serwis Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Serwis Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Serwis Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Serwis Info Dzień; **10.52** Pogoda; **10.59** Serwis Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.51** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Serwis Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Serwis Info Dzień; **14.29** Serwis Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Serwis Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** INFO Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** INFO Kultura; **19.20** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.13 O co chodzi
03.38 Taśmy bezpieki
04.50 wojsko-polskie.pl
05.18 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Święta Rita z Casci – przejmująca droga wiary; **06.05** Szkoła obmowy czyli nędza; **07.35** Restauracja; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Słowo życia; **08.40** Filmowe życiorysy. Biały marsz; **09.00** Papież Polak do Rodaków; **09.30** Cud wirującego słońca; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Jak my to widzimy – z daleka widać lepiej; **10.45** Zew natury; **11.05** Mocni w Wierze; **11.35** Święty na każdy dzień; **11.40** Ma się rozumieć; **11.50** Słowo życia; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.10** Muzyczne chwile; **13.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Koncert Papieski; **15.30** Orłem być…; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Jestem mamą; **16.25** Przyroda w Obiektywie; **16.40** Mój brat papież; **16.55** Sekrety mnichów; **17.10** Prosto o gospodarce; **17.30** Zostań Żołnierzem RP; **17.45** Muzyczne chwile; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Każdy maluch to potrafi
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny
22.50 Filmowe życiorysy. Wielcy i mali – Jolanta i Aleksander Kujawscy
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień – 18 października; **07.10** Czas honoru (34); **08.00** Flesz historii (610); **08.30** Historia Polski: Opowieści dziewczęce – film dok.; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Najwierniejszy żołnierz Hitlera; **10.40** Ex Libris (10); **10.50** Przestrzeń pamięci; **11.25** Był Luksemburg... – film dok.; **12.30** Mumie starożytnego Egiptu – Matka Tutanchamona (3); **13.30** Historia w postaciach zapisana: Grimaldi. Władcy Monako – cykl dok.; **15.10** Malowane Polski Zmartwychwstanie według Jacka Malczewskiego; **16.15** Księża wolności 1914–1981 – ks. Stanisław Domański; **16.45** Czas honoru (35); **17.35** Na bitewnym szlaku (8); **18.00** Nowy początek. Jak wymyślono II RP; **18.35** Oblicza wojny (18); **19.10** Historia Polski: Habdank – film dok.; **20.00** Gułag – Rozwój (2); **21.05** Wojna koreańska – Niekończąca się wojna; **22.05** Germinal; **00.40** Info Wilno; **01.00** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.35** Sensacje XX wieku; **02.30** Encyklopedia II wojny światowej; **02.55** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.05 Co się dzieje (123); **07.40** Wędrowiec Polski; **08.15** Którędy po sztukę; **08.35** Janosik – film przygodowo-historyczny; **11.00** Rodzina Durrellów (5) – serial; **12.15** Rita Hayworth, bogini miłości – film dok.; **13.25** Królowa Bona (1) – serial TVP; **14.30** Królowa Bona (2) – serial TVP; **15.35** Marysia i Napoleon – komedia, reż.: Leonard Buczkowski; **17.45** 16. Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. H. Wieniawskiego – 3 etap (dzień 1); **21.10** Informacje kulturalne; **21.40** Rodzina Durrellów (6) – serial; **22.55** Nie ma nas w domu – film fabularny, Wielka Brytania/Francja/Belgia 2019, reż.: Ken Loach, wyk.: Kris Hitchen, Dobbie Honeywood, Rhys Stone; **00.45** Szczęście – dramat, reż.: Maciej Buchwald, wyk.: Jowita Budnik, Roman Gancarczyk, Ewelina Pankowska, Przemysław Sadowski; **01.25** Zabawa, zabawa – dramat, reż.: Kinga Dębska, wyk.: Dorota Kolak, Agata Kulesza, Maria Dębska; **03.00** Moskwa nie wierzy łzom – dramat; **05.30** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1319) – program obyczajowy; **07.05** Kuchenne rewolucje 19 (5) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (26); **11.50** Ukryta prawda (1436); **12.55** Tajemnice miłości (27); **14.00** Ukryta prawda (1320); **15.05** Ukryta prawda (1113); **16.10** Ten moment (55); **16.45** Kuchenne rewolucje 19 (6) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1437); **19.00** Fakty – serwis informacyjny; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (27); **20.15** Na Wspólnej 20 (3508) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (582); **21.35** Ślub od pierwszego wejrzenia 8 (7); **22.40** Kuba Wojewódzki 17 (7); **23.45** Superwizjer (1253) – magazyn reporterów; **00.20** Herkules (7) – serial; **01.20** Zabójcza broń 3 (6) – serial; **02.20** Uwaga!; **02.40** Noc Magii; **04.00** Zamieszkać na plaży 2 (1); **04.30** Recepta na stary dom (5); **05.00** Okazja na dom (10); **05.25** Zamieszkać na plaży 2 (2)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (305); **09.10** Malanowski i Partnerzy (306); **09.40** Sekrety rodziny (270); **10.40** Dlaczego ja? (1138) – program obyczajowy; **11.40** Gliniarze (341); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1148) – program obyczajowy; **14.40** Dlaczego ja? (1194) – program obyczajowy; **15.50** Wydarzenia – serwis informacyjny; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (730); **17.00** Gliniarze (739); **18.00** Pierwsza miłość (3478); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Elizjum – film s.f., USA 2013, reż.: Neill Blomkamp, wyk.: Alice Braga, Diego Luna, Jodie Foster, Matt Damon, Sharlto Copley; **22.25** Niewidzialny; **01.10** Armageddon – film s.f., USA 1998, reż.: Michael Bay, wyk.: Willis Bruce, Billy Bob Thornton, Ben Affleck, Liv Tyler, Will Patton; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.50 Klan (4041); **05.20** Przysięga (740); **06.10** Wspaniałe stulecie (126); **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Rodzinny ekspres; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (65) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex (66) – serial TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (320) – serial TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** Rok w ogrodzie Extra; **12.50** Natura w Jedynce: Botswana ginący, afrykański raj – film dokumentalny; **14.00** Wspaniałe stulecie (127) – serial kostiumowy; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (741) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4042); **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (60) – serial TVP
21.00 Wielki Test – 70 lat TVP
22.30 Historia bez tajemnic: Ina Benita – dwa życia – film dokumentalny
23.55 Morderca w moim domu – film fabularny, USA 2019, reż.: John Murlowski, wyk.: Alyshia Ochse, Zac Titus, Mark Lawson
01.35 Prokurator (6) – serial TVP
02.30 Dziewczyny do wzięcia – film TVP, reż.: Janusz Kondratiuk, wyk.: Jan Mateusz Nowakowski, Jan Stawarz, Ewa Szykulska, Ewa Pielarz, Zbigniew Buczkowski, Jan Himilsbach, Iga Cembrzyńska, Stanisław Mikulski
03.25 wojsko- polskie.pl (41)
03.55 Zabójcze samoloty – film dok.
04.35 Notacje: Andrzej Szydlik
04.45 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (2260) – serial fabularyzowany TVP; **05.35** M jak miłość (1639) – serial TVP; **06.25** Pogrom w Przytyku – reportaż; **06.55** Rodzinka.pl (189) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Rodzinka.pl (112) – serial komediowy TVP; **11.50** Barwy szczęścia (2679) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (145) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (280) – serial fabularyzowany TVP; **15.05** Koło Fortuny – extra (313) – teleturniej; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (72) – serial; **15.50** Przepis dnia (22); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (81) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque (470) – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (146) – serial obyczajowy, Turcja 2019, reż.: Cem Tabak, Yasem

19.30 Barwy szczęścia (2679)
20.00 Przepis dnia (23)
20.10 Barwy szczęścia (2680)
20.40 Kulisy seriali „Na dobre i na złe" i „Na sygnale"
20.55 Na dobre i na złe (857) – serial
21.55 Miłość i medycyna (19) – serial obyczajowy
23.00 Zdrajca (5) – serial sensacyjny
00.10 Towarzysz na życie – film obyczajowy, USA 2012, reż.: Lawrence Kasdan, wyk.: Diane Keaton, Kevin Kline, Dianne Wiest
02.10 Medyceusze Wspaniali (16) – serial kostiumowy, Włochy 2018, reż.: Jon Cassar, Jan Michelini, wyk.: Daniel Sharman, Sean Bean, Sarah Parish, Alessandra Mastronardi
03.20 Jerzy Popiełuszko. Posłaniec prawdy – film dokumentalny
04.50 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.56** Agropogoda; **05.59** Powitanie; **06.01** Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Info Dzień; **10.51** Pogoda; **10.59** Info Dzień; **11.29** Serwis Info Dzień; **11.50** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Info Dzień; **14.29** Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** INFO Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** INFO Kultura; **19.20** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.13 O co chodzi
03.38 Taśmy bezpieki
04.50 INFO V4+
05.17 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Prosto o gospodarce; **05.20** Jestem mamą; **05.35** Tam, gdzie Bóg płacze; **06.05** Cudowna Pani w bukowskim obrazie; **06.25** Jerzy Popiełuszko – Posłaniec Prawdy; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Każdy maluch to potrafi; **08.50** Słowo życia; **09.00** Opowieści biblijne; **09.30** Sanktuaria polskie; **09.50** Święty na każdy dzień; **10.00** Audiencja Generalna Ojca Świętego Franciszka z Watykanu; **11.00** Z wędką nad wodę w Polskę i świat; **11.25** Jestem mamą; **11.40** Prosto o gospodarce; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Mojżesz – 10 przykazań; **13.10** Śladami s. Heleny Majewskiej; **13.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Jestem gotowy na wszystko…; **15.15** Duszpasterz; **15.40** Święty na każdy dzień; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Na zdrowie; **16.30** Wyszyński – historia; **17.00** Po stronie prawdy; **17.50** Muzyczne chwile; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Opowieści z Księgi Cnót – serial animowany
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Mojżesz – 10 przykazań – serial fabularny
22.55 Muzyczne chwile
23.00 Przeszedł czyściec na ziemi – historia księdza biskupa Czesława Kaczmarka
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.45 Był taki dzień – 19 października; **06.55** Czas honoru (35); **07.45** Nowy początek. Jak wymyślono II RP (3); **08.15** Historia Polski: Habdank; **09.05** Na bitewnym szlaku (8); **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Ex Libris; **09.55** Sensacje XX wieku: Roman Czerniawski. Tajna gra; **10.45** Być kobietą w Himalajach; **11.35** Oblicza wojny (18; **12.15** Południowe Kuryle – wyspa zapomnianych; **13.15** Wszystkie kolory świata: Senegal, mędrzec Afryki; **14.15** Saga prastarej puszczy – film dok.; **15.20** Gułag (2); **16.25** Flesz historii – ekstra (50); **16.30** Przestrzeń pamięci; **17.00** Czas honoru (36); **17.55** Nie taka prosta historia – Gomorra; **18.25** W PRL-u; **19.05** Jerzy Popiełuszko. Posłaniec prawdy – film dok.; **20.40** Pola wielkich bitew – Piekło Verdun; **22.00** Bunt barbarzyńców (3); **22.50** Ex Libris; **23.00** Katyń. Ostatni świadek – dramat; **00.40** Info Wilno; **01.00** Południowe Kuryle – wyspa zapomnianych; **02.00** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **02.35** Sensacje XX wieku; **03.35** Encyklopedia II wojny światowej; **04.05** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki – teledyski; **07.25** Informacje kulturalne; **07.55** Co dalej?; **08.30** Do dzieła; **08.55** Marysia i Napoleon – komedia; **11.00** Rodzina Durrellów 4 (6); **12.15** Truffaut – Godard – filmowi rywale – film dok.; **13.30** Królowa Bona (3); **14.35** Królowa Bona (4); **15.50** Nauczycielka – film fabularny, Słowacja/Czechy 2016, reż.: Jan Hrebejk, wyk.: Zuzana Maurry, Csongor Kassai, Zuzana Konen, Tamara Fischer, Peter Bebjak, Martin Havelka; **17.45** 16. Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. H. Wieniawskiego – 3 etap (dzień 2); **21.10** Informacje kulturalne; **21.40** Sekret jej oczu – dramat, Argentyna/Hiszpania 2009, reż.: Juan Jose Campanella, wyk.: Ricardo Darin, Soledad Villamil, Pablo Rago, Javier Godino; **24.00** Mistrz i Małgorzata (7) – serial; **01.00** Więcej niż fikcja – List z Masanjia – film dok.; **02.15** Buddy Guy in concert. Baloise Session 2018 – koncertr; **03.35** Nie ma nas w domu – film fabularny; **05.25** Szczęście – dramat, reż.: Maciej Buchwald, wyk.: Jowita Budnik, Roman Gancarczyk, Przemysław Sadowski; **05.53** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1320); **07.05** Kuchenne rewolucje 19 (6) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (27); **11.50** Ukryta prawda (1437); **12.55** Tajemnice miłości (28); **14.00** Ukryta prawda (1321); **15.05** Ukryta prawda (1114); **16.10** Ten moment (56); **16.45** Kuchenne rewolucje 19 (7) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1438); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (28); **20.15** Na Wspólnej 20 (3509) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (583); **21.35** Top Model 11 (7); **23.10** Jurassic World: Upadłe królestwo – film przygodowy, USA 2018, reż.: J.A. Bayona, wyk.: Chris Pratt, Bryce Dallas Howard, Rafe Spall, Justice Small, Daniella Pineda, James Cromwell, Jeff Goldblum, Geraldine Chaplin; **01.45** Tajemnica zawodowa 2 (7) – serial; **02.55** Superwizjer (1253); **03.30** Uwaga!; **03.50** Noc Magii; **05.10** Zamieszkać na plaży 2 (3)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (307); **09.10** Malanowski i Partnerzy (308); **09.40** Sekrety rodziny (271); **10.40** Dlaczego ja? (1139); **11.40** Gliniarze (342); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1149); **14.40** Dlaczego ja? (1195); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (731); **17.00** Gliniarze (740); **18.00** Pierwsza miłość (3479); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Hell's Kitchen – Piekielna Kuchnia (68); **21.35** Świat według Kiepskich (584); **22.05** Bruce Wszechmogący – komedia, USA 2003, reż.: Tom Shadyac, wyk.: Jim Carrey, Morgan Freeman, Jennifer Aniston, Catherine Bell, Steve Carell, Nora Dunn, Philip Baker Hall; **00.30** Absolutnie fantastyczne: Film – komedia, Wielka Brytania/USA 2016, reż.: Mandie Fletcher, wyk.: Jane Horrocks, Jennifer Saunders, Joanna Lumley, Jon Hamm, Julia Sawalha; **02.15** Kung Fu Szał – film akcji; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.50 Klan (4042); **05.20** Przysięga (741); **06.10** Wspaniałe stulecie (127); **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Dobre historie; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.35** Ranczo (66) – serial TVP; **09.35** Komisarz Alex (67) – serial kryminalny TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (321) – serial TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda; **12.35** To się opłaca; **12.50** Natura w Jedynce: Klan lisów – film dokumentalny; **14.00** Dziedzictwo (1) – serial; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówka – teleturniej; **16.05** Przysięga (742) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4043); **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.30 Leśniczówka (607 – serial TVP
21.00 Na sygnale (391) – serial fabularyzowany TVP
21.35 Sprawa dla reportera
22.35 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.15 Magazyn kryminalny 997
00.05 Magazyn Ekspresu Reporterów
01.10 Tanie Dranie – Moroz i Kłopotowski komentują świat – talk-show
01.55 Londyńczycy (8) – serial obyczajowy TVP, reż.: Maciej Migas, wyk.: Natalia Rybicka, Marcin Bosak, Przymysław Sadowski, Lesław Żurek, Rafał Więckiewicz, Grażyna Barszczewska, Rafał Maćkowiak, Gabriela Muskała
02.50 Ocaleni – reality show
03.55 Magazyn śledczy Anity Gargas
04.25 Notacje: Elżbieta Dzikowska
04.40 Zakończenie dnia

TVP 2

05.00 Na sygnale (227) – serial fabularyzowany TVP; **05.30** M jak miłość (1640) – serial TVP; **06.25** Smaki świata – po bałkańsku (42); **06.55** Rodzinka.pl (190) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.35** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.15** Magazyn Ekumeniczny; **11.50** Barwy szczęścia (2680) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (146) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque (470) – teleturniej; **14.35** Na sygnale (281) – serial fabularyzowany TVP; **15.05** Koło Fortuny – extra – teleturniej; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (73) – serial; **15.55** Przepis dnia (23); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (82) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque) – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (147) – serial obyczajowy

19.30 Barwy szczęścia (2680)
20.00 Przepis dnia (24)
20.10 Barwy szczęścia (2681)
20.40 Kulisy serialu „Ojciec Mateusz"
20.55 Ojciec Mateusz(361)
21.55 Miłość i medycyna (20) – serial
23.00 Zdrajca (6) – serial sensacyjny, Estonia 2018, reż.: Ergo Kuld, wyk.: Eva Koldits, Margo Mitt, Mart Nurk, Tambet Tuisk, Veiko Porkanen
00.10 Traffic – film sensacyjny, USA/Niemcy 2000, reż.: Steven Soderbergh, wyk.: Michael Douglas, Benicio del Toro, Catherine Zeta-Jones, Dennis Quaid
02.45 Zabicie świętego jelenia – film, Irlandia/USA 2017, reż.: Jorgos Lantimos, wyk.: Colin Farrell, Nicole Kidman, Barry Keoghan, Raffey Cassidy, Alicia Silverstone
04.50 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.56** Agropogoda; **05.59** Powitanie; **06.01** Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** Plan dnia; **10.00** Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Info Dzień; **10.52** Pogoda; **10.59** Info Dzień; **11.29** Info Dzień; **11.50** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Info Dzień; **14.29** Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** INFO Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** INFO Kultura; **19.20** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Minęła 20
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.06 Pogoda
03.13 O co chodzi
03.40 Głębia ostrości
04.05 Taśmy bezpieki
05.18 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Oto ja, poślij mnie!; **06.00** Audiencja Generalna; **07.00** Po stronie prawdy; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.35** Słowo życia; **08.40** Poznajemy Polskę; **08.55** Święty na każdy dzień; **09.00** Na zdrowie; **09.20** Opowieści z Księgi Cnót; **09.45** Muzyczne chwile; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.25** Myśląc Ojczyzna; **11.35** Przyroda i ludzie; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia obiecana; **13.05** Pod opieką Limanowskiej Pani; **13.20** Przegląd tygodnika „Niedziela"; **13.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Bądź wielki przed Bogiem, cz. 1; **15.10** Historia Obrazu Matka Boska AK; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Z wędką nad wodę; **16.35** Zew natury; **17.05** Akademia pro-life; **17.10** Historie obozowe; **17.30** Odpowiedzialni za Kościół; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Przyjaciele i bohaterowie – serial animowany dla dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Głos Polski
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Ziemia obiecana – serial fabularny
22.45 Muzyczne chwile
22.55 Święty nie rodzi się po śmierci – film dokumentalny
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

07.00 Był taki dzień – 20 października; **07.10** Czas honoru (36); **08.00** W kotle historii; **08.35** Historia Polski: Czesław Kaczmarek. Biskup niezłomny; **09.25** Ex Libris; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Tajemnica Heinricha Himmlera; **10.40** Flesz historii – ekstra (50); **10.50** Malowane Polski Zmartwychwstanie według Jacka Malczewskiego; **12.00** W PRL-u; **12.30** Doktor Murek (5); **13.40** Normandia. Ostatni bohaterowie desantu (2); **14.45** Planety – Jowisz (3); **15.50** Pola wielkich bitew – Piekło Verdun; **17.05** Przystanek Historia; **17.20** Alfabet Andrzeja Dobosza; **17.45** Czas honoru (37); **18.35** Historia Mediów: Media story – Od nowinkarzy do dziennikarzy; **19.00** Archiwum zimnej wojny; **19.35** Historia Polski: Papież Polak; **20.50** Smorawiński – film dok.; **21.55** Al Pacino, gwiazda mimo woli – film dok.; **23.00** Ekspertyza; **23.25** Sądy, przesądy; **00.15** Ex Libris; **00.25** Ostatni taniec NRD – film dok.; **01.25** Info Wilno; **01.40** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **02.10** Sensacje XX wieku; **03.05** Encyklopedia II wojny światowej; **03.35** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

07.00 Muzyczne poranki – teledyski; **07.35** Informacje kulturalne; **08.00** Zaginione – odnalezione; **08.25** Dzika Muzyka – Łódzka Szkoła Tradycji – magazyn; **09.05** Nauczycielka – film fabularny, Słowacja/Czechy 2016, reż.: Jan Hrebejk, wyk.: Zuzana Maurry, Csongor Kassai, Zuzana Konen, Tamara Fischer, Peter Bebjak, Martin Havelka; **10.55** Kraina miodu – film dok.; **12.35** Królowa Bona (5); **13.40** Królowa Bona (6); **15.00** U Pana Boga w ogródku – komedia, reż.: Jacek Bromski, wyk.: Krzysztof Dzierma, Andrzej Zaborski, Mieczysław Fiodorow, Emilian Kamiński, Wojciech Solarz, Łukasz Simlat, Jan Wieczorkowski, Ira Łaczina; **17.10** Co dalej?; **17.45** 16. Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. H. Wieniawskiego – 3 etap (dzień 3) i Noc z Wieniawskim; **01.10** Informacje kulturalne; **01.35** Gomorra II (15) – serial; **02.40** Sekret jej oczu – dramat, Argentyna/Hiszpania 2009, reż.: Juan Jose Campanella, wyk.: Ricardo Darin, Soledad Villamil, Pablo Rago, Javier Godino; **05.40** Afisz kulturalny ekstra; **05.55** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1321); **07.05** Kuchenne rewolucje 19 (7); **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (28); **11.50** Ukryta prawda (1438); **12.55** Tajemnice miłości (29); **14.00** Ukryta prawda (1322); **15.05** Ukryta prawda (1115); **16.10** Ten moment (57); **16.45** Kuchenne rewolucje 19 (8); **17.55** Ukryta prawda (1439); **19.00** Fakty; **19.35** Sport; **19.45** Pogoda; **19.55** Uwaga!; **20.10** Doradca smaku 17 (29); **20.15** Na Wspólnej 20 (3510) – serial obyczajowy; **20.55** Milionerzy (584); **21.35** Kuchenne rewolucje 25 (8); **22.45** Kobieta sukcesu – komedia, Polska 2018, reż.: Robert Wichrowski, wyk.: Agnieszka Więdłocha, Mikołaj Roznerski, Bartosz Gelner, Julia Wieniawa, Paulina Gałązka, Małgorzata Foremniak, Tomasz Karolak; **00.50** Nietykalni – film obyczajowy, Francja 2011, reż.: Olivier Nakache, Éric Toledano, wyk.: Françoise Cluzet, Omar Sy, Anne Le Ny, Audrey Fleurot; **03.15** Uwaga!; **03.35** Noc Magii; **05.00** Zamieszkać na plaży 2 (4); **05.25** Raj za pół ceny (1)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (309); **09.10** Malanowski i Partnerzy (310); **09.40** Sekrety rodziny (272); **10.40** Dlaczego ja? (1140); **11.40** Gliniarze (343); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1150); **14.40** Dlaczego ja? (1196); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (732); **17.00** Gliniarze (741); **18.00** Pierwsza miłość (3480); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Nasz Nowy Dom (272); **21.05** Przyjaciółki (238); **22.05** Jerry Maguire – dramat obyczajowy, USA 1996, reż.: Cameron Crowe, wyk.: Tom Cruise, Cuba Gooding Jr., Renee Zellweger, Kelly Preston, Jerry O'Connell; **01.05** W pogoni za szczęściem – dramat, USA 2006, reż.: Gabriele Muccino, wyk.: Will Smith, Jaden Smith, Thandie Newton, Dan Castellaneta, Brian Howe, Karen James; **03.40** Świat według Kiepskich (207); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

04.45 Klan (4043); **05.15** Przysięga (742); **06.05** Dziedzictwo (1); **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.30** Agape; **08.00** Wiadomości; **08.10** Pogoda poranna; **08.15** Kwadrans polityczny; **08.40** Ranczo (67) – serial TVP; **09.40** Komisarz Alex (68) – serial TVP; **10.35** Ojciec Mateusz (322) – serial TVP; **11.25** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **12.00** Wiadomości; **12.10** Agrobiznes; **12.30** Agropogoda – magazyn; **12.35** Magazyn Rolniczy; **12.50** Natura w Jedynce: Królestwo. Jak grzyby stworzyły nasz świat – film dokumentalny; **14.00** Dziedzictwo (2) – serial; **15.00** Wiadomości; **15.10** Pogoda; **15.15** ALARM!; **15.35** Gra słów. Krzyżówk – teleturniej; **16.05** Przysięga (743) – serial obyczajowy; **17.00** Teleexpress; **17.15** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **17.55** Klan (4044); **18.20** Kasta – serial paradokumentalny TVP; **18.55** Jeden z dziesięciu – teleturniej; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.35 Ojciec Mateusz (362)
21.25 Kulisy serialu „Na sygnale"
21.40 Na sygnale (392) – serial fabularyzowany TVP
22.15 Świat to za mało – film sensacyjny, USA/Wielka Brytania 1999, reż.: Michael Apted, wyk.: Pierce Brosnan, Robert Carlyle, Sophie Marceau
00.35 Profesjonalista – film fabularny, USA 2018, reż.: Michael Caton – Jones, wyk.: Ron Perlman, Famke Janssen, Jacqueline Bisset, Marta Milans
02.25 S. W. A. T. – Jednostka specjalna (54) – serial
03.15 Ratownicy (7) – serial TVP
04.00 Magazyn kryminalny 997
04.45 Notacje: Helena Norowicz
04.55 Zakończenie dnia

TVP 2

04.55 Na sygnale (228) – serial fabularyzowany TVP; **05.25** M jak miłość (1641) – serial TVP; **06.20** Anna Dymna – spotkajmy się: Mirosław Przybylski; **06.55** Rodzinka.pl (191) – serial komediowy TVP; **07.30** Pytanie na śniadanie – pobudka; **07.55** Pytanie na śniadanie; **10.40** Panorama; **10.45** Pytanie na śniadanie; **11.20** Zacznij od zdrowia; **11.50** Barwy szczęścia (2681) – serial obyczajowy TVP; **12.30** Koło fortuny – teleturniej; **13.15** Zranione ptaki (147) – serial obyczajowy; **14.05** Va Banque – teleturniej; **14.35** Na sygnale (282) – serial fabularyzowany TVP; **15.05** Koło Fortuny – extra – teleturniej; **15.10** Wydział kryminalny Kitzbühel (74) – serial; **15.50** Przepis dnia (24); **16.00** Koło fortuny – teleturniej; **16.35** Familiada – teleturniej; **17.15** Zakazany owoc (83) – serial obyczajowy; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Zranione ptaki (148) – serial obyczajowy

19.30 Barwy szczęścia (2681)
20.00 Przepis dnia (25)
20.10 Barwy szczęścia (2682)
20.40 Tak to leciało! (7) – teleturniej muzyczny
21.40 Kabaret. Super Show Dwójki (29) – program kabaretowy
22.45 16. Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. H. Wieniawskiego – Koncert laureatów
00.25 Kino relaks – Teściowie – komedia, Niemcy/USA 2003, reż.: Andrew Fleming, wyk.: MIchael Douglas, Ryan Reynolds, Albert Brooks
02.15 Traffic – film sensacyjny, USA, Niemcy 2000, reż.: Steven Soderbergh, wyk.: Michael Douglas, Benicio del Toro, Catherine Zeta-Jones, Dennis Quaid
04.40 Zakończenie dnia

TVP Info

05.35 Powitanie; **05.39** Serwis Info Poranek; **05.56** Agropogoda; **05.59** Powitanie; **06.01** Serwis Info Poranek – wiadomości z kraju i ze świata – w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.20** Pogoda; **06.30** Info Poranek; **06.53** Pogoda; **07.00** Info Poranek; **07.12** Jedziemy; **07.50** Agrobiznes; **07.55** Agropogoda; **08.00** Jedziemy dalej; **08.20** Info Poranek; **08.23** Minęła 8; **09.00** Info Poranek; **09.11** Minęła 9; **09.40** W Kontrze; **10.00** Info Poranek; **10.22** Pogoda; **10.29** Info Dzień; **10.52** Pogoda; **10.59** Info Dzień; **11.29** Info Dzień; **11.50** Pogoda; **12.00** INFO Raport; **13.29** Info Dzień; **13.51** Pogoda; **13.59** Info Dzień; **14.29** Info Dzień; **14.50** Pogoda; **14.59** Info Dzień; **15.29** Info Dzień; **16.45** INFO Kultura; **16.50** Info Dzień; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** O co chodzi; **18.00** Panorama; **18.19** Serwis Info Wieczór; **18.37** O tym się mówi; **19.15** INFO Kultura; **19.20** O tym się mówi

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Forum
21.00 Nie da się ukryć
21.20 Serwis Info Wieczór
21.41 Pogoda
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 INFO Wieczór
23.30 W akcji
23.55 Serwis Info Wieczór
00.03 Wiadomości
00.31 Gość Wiadomości
00.57 Pogoda
01.05 Forum
02.00 W tyle wizji
02.35 Serwis Info Wieczór
02.40 W tyle wizji Extra
03.13 O co chodzi
03.40 Filmy Dokumentalne TVP INFO
04.20 Taśmy bezpieki
05.38 Agrobiznes

TV TRWAM

05.00 Cukierki Księdza Wali. Rzecz o ks. Czesławie Wali; **05.55** Ojciec Klemens Vismara; **06.35** Sanktuarium św. Anny w Auray; **07.30** Historie obozowe; **07.45** Muzyczne chwile; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Polski Punkt Widzenia; **08.40** Słowo życia; **08.45** Przyjaciele i bohaterowie; **09.10** Z wędką nad wodę; **09.35** Święty na każdy dzień; **09.45** Jestem mamą; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Rozmowy niedokończone; **11.25** Głos Polski; **11.35** Pogranicze; **12.00** Anioł Pański; **12.03** Informacje dnia; **12.20** Ziemia obiecana; **13.05** Dar powołania; **13.30** Msza Święta z Jasnej Góry; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Zrozumieć Antycywilizacje; **14.55** Słowo życia; **15.00** Koronka do Bożego Miłosierdzia; **15.20** Mocni w Wierze; **15.50** Ma się rozumieć; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Siódmy Sakrament; **16.40** Prosto o gospodarce; **17.00** Młodzi z Pasją; **17.15** Chcę żyć; **17.30** Geopolityka; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Westerplatte Młodych
19.00 Warto zauważyć… w mijającym tygodniu
19.30 Król Chwały
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia
22.00 Ziemia obiecana
22.45 Muzyczne chwile
22.55 Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela"
23.00 XXXVII Jasnogórska Noc Czuwania w intencji polskich Emigrantów i jej duszpasterzy
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.55 Był taki dzień – 21 października; **07.10** Czas honoru (37); **08.05** Kuchnia dwudziestolecia; **08.35** Historia Polski: Polskie lato, węgierska jesień – film dok.; **09.30** Informacje kulturalne; **09.50** Sensacje XX wieku: Najważniejsza bitwa Churchilla; **10.45** Smorawiński – film dok.; **11.45** Przystanek Historia; **12.05** Alfabet Andrzeja Dobosza; **12.30** Doktor Murek (6) – serial TVP; **13.40** Karaibska wyprawa Joanny Lumley (1) – serial dok.; **14.40** Południowe Włochy z lotu ptaka; **15.45** Geniusze i marzyciele. Jan Szczepanik – film dok.; **16.50** Ex Libris (514); **17.15** Czas honoru (38); **18.10** Z wieszaka historii (3; **18.40** Normandia. Ostatni bohaterowie desantu (2) – film dok.; **19.40** Historia Polski: Peryskop Gundlacha. Oczy alianckich czołgów – film dok.; **20.20** Teatr Historii: „Epilog"; **20.40** Teatr Telewizji – Epilog; **22.10** Ex Libris; **22.20** Narodziny nazizmu – Polityka – serial dok.; **23.30** Tajemnice III Rzeszy – cykl dok.; **00.30** Info Wilno; **00.55** Było, nie minęło – kronika zwiadowców historii; **01.25** Sensacje XX wieku; **02.20** Encyklopedia II wojny światowej; **02.55** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

06.50 Muzyczne poranki – teledyski; **07.00** Informacje kulturalne; **07.30** Co dalej?; **08.05** Kronos – Abraham; **08.50** U Pana Boga w ogródku – komedia; **11.00** Latarnik – film TVP; **12.05** Stepowanie po amerykańsku – film dok.; **13.30** Królowa Bona (7); **14.45** Królowa Bona (8); **15.55** Harry Gruyaert – fotograf – film dok.; **17.05** Do widzenia, do jutra – film fabularny, reż.: Janusz Morgenstern; **18.45** 16. Międzynarodowy Konkurs Skrzypcowy im. H. Wieniawskiego – Koncert laureatów; **22.25** Informacje kulturalne; **22.50** Wstęp do filmu „Zniewaga"; **22.55** Zniewaga – film fabularny, Francja/USA, Belgia 2017, reż.: Ziad Doueiri, wyk.: Adel Karam, Camille Salameh, Julia Kassar, Kamel El Basha, Rita Hayek; **01.05** Gomorra II (16) – serial; **02.10** Niezapomniana) – film anim.; **02.20** Latawiec – film anim.; **02.45** Życie jest cudem – dramat, Serbia i Czarnogóra/Francja 2003, reż.: Emir Kusturica, wyk.: Slavko Stimac, Natasa Tapuskovic, Vesna Trivalic; **05.30** Afisz kulturalny ekstra; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.50 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (1322); **07.05** Kuchenne rewolucje 19 (8) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.40** Doradca smaku 17 (29); **11.50** Ukryta prawda (1439); **12.55** Tajemnice miłości (30); **14.00** Ukryta prawda (1323); **15.05** Ukryta prawda (1116); **16.10** Ten moment (58); **16.45** Kuchenne rewolucje 19 (9) – program kulinarno-rozrywkowy; **17.55** Ukryta prawda (1440); **19.00** Fakty; **19.30** Sport; **19.40** Pogoda; **19.50** Uwaga!; **20.00** Lego Masters 3 (4); **21.35** Troja – film przygodowy, USA/Wielka Brytania 2004, reż.: Wolfgang Petersen, wyk.: Brad Pitt, Eric Bana, Orlando Bloom, Diane Kruger, Peter O'Toole, Sean Bean, Brian Cox, Brendan Gleeson, Saffron Burrows, Julie Christie; **00.50** Poszukiwany – film sensacyjny, USA 1997, reż.: David Hogan, wyk.: Keenen Ivory Wayans, Jon Voight, Jill Hennessy, Paul Sorvino, Robert Culp, Eric Robert; **02.55** Kuba Wojewódzki 17 (7); **03.55** Noc Magii; **05.15** Zamieszkać na plaży 2 (5)

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.40** Malanowski i Partnerzy (311); **09.10** Malanowski i Partnerzy (312); **09.40** Sekrety rodziny (273); **10.40** Dlaczego ja? (1141); **11.40** Gliniarze (344); **12.50** Wydarzenia; **13.20** Interwencja; **13.40** Trudne sprawy (1151); **14.40** Dlaczego ja? (1197); **15.50** Wydarzenia; **16.10** Pogoda; **16.15** Interwencja; **16.30** Na ratunek 112 (733); **17.00** Gliniarze (742); **18.00** Pierwsza miłość (3481); **18.50** Wydarzenia; **19.25** Gość Wydarzeń; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.05** Twoja Twarz Brzmi Znajomo (173); **22.05** Thor: Ragnarok – film s.f., USA 2017, reż.: Taika Waititi, wyk.: Cate Blanchett, Elba Idris, Jeff Goldblum, Chris Hemsworth, Tom Hiddleston, Anthony Hopkins, Mark Ruffalo; **01.00** Hot Shots! – komedia, USA 1991, reż.: Jim Abrahams, wyk.: Charlie Sheen, Bridges Lloyd, Kevin Dunn, Cary Elwes, Valeria Golino; **02.55** Świat według Kiepskich (584); **03.25** Świat według Kiepskich (233); **04.00** Świat według Kiepskich (182); **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

TVP 1

05.05 Mister Twister (37); **05.30** Mister Twister (38); **06.00** Magazyn Ekspresu Reporterów; **07.00** Transmisja Mszy Świętej z sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze; **07.40** Rok w ogrodzie; **08.05** Rok w ogrodzie Extra; **08.20** wojsko- polskie.pl; **08.45** Pełnosprawni (472) – magazyn dla niepełnosprawnych; **09.20** Fascynujący świat: Jak wzmocnić odporność? – film dokumentalny; **10.25** Sprawa dla reportera; **11.25** Noce i dnie (7) – serial TVP; **12.35** Gwiazdy w południe: Odstrzał – western, USA 1971, reż.: Henry Hathaway, wyk.: Gregory Peck, Susan Tyrrell, Pat Quinn, Robert Lyons; **14.10** Z pamięci: Irena Eichlerównan; **14.25** Okrasa łamie przepisy – magazyn kulinarny; **14.55** Komisarz Alex (219) – serial kryminalny TVP; **15.55** Rolnik szuka żony – reality show; **17.00** Teleexpress; **17.20** Pogoda; **17.30** Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny; **18.30** Ojciec Mateusz (362) – serial kryminalny TVP; **19.25** Sport

19.30 Wiadomości
20.05 Pogoda
20.10 ALARM!
20.35 Komisarz Alex (220) – serial TVP
21.35 Hit na sobotę: Uczciwy złodziej – film fabularny, USA 2020, reż.: Mark Williams, wyk.: Devon Diep, Liam Neeson, Jai Courtney, Kate Walsh
23.20 Godziny strachu – film fabularny, Kanada, Wielka Brytania 2007, reż.: Mike Barker, wyk.: Pierce Brosnan, Maria Bello, Gerard Butler, Claudette Mink
01.05 U Pana Boga w ogródku – komedia, reż.: Jacek Bromski
03.15 Jaka to melodia? – teleturniej muzyczny
04.10 Afryka. Miliony za przemyt ludzi – film dokumentalny
04.45 Z pamięci: Irena Eichlerówna
04.50 Zakończenie dnia

TVP 2

05.15 Barwy szczęścia (2678) – serial obyczajowy TVP; **05.50** Barwy szczęścia (2679) – serial obyczajowy TVP; **06.25** Barwy szczęścia (2680) – serial obyczajowy TV; **07.00** M jak miłość (1678) – serial TVP; **07.55** Pytanie na śniadanie; **12.15** Rodzinny ekspres – Światowy Dzień Misyjny.; **12.55** Tak to leciało! (7) – teleturniej muzyczny; **14.00** Familiada – teleturniej; **14.35** Koło fortuny – teleturniej; **15.15** Szansa na sukces. Opole 2023 (3). The Voice of Poland – widowisko muzyczne; **16.20** Na dobre i na złe (857) – serial TVP, reż.: Adam Guziński, wyk.: Mateusz Janicki, Michał Żebrowski, Marta Żmuda Trzebiatowska, Tetiana Malkova, Dmytro Malkov, Aleksandra Grabowska, Dasza Melnyk, Kamila Afełtowicz, Marcin Urbanke, Antoni Sałaj; **17.20** Smaki świata – po bałkańsku (43); **17.50** Słowo na niedzielę; **18.00** Panorama; **18.20** Va Banque – teleturniej; **18.45** Postaw na milion – teleturniej; **19.35** Lajk!

20.00 The Voice of Poland XIII – Nokaut (14), cz. I
21.20 The Voice of Poland XIII – Nokaut (14), cz. II
22.35 The Voice of Poland XIII – Nokaut (14), cz. I
24.00 The Voice of Poland XIII – Nokaut (14), cz. II
01.25 Kabaret. Super Show Dwójki (29)
02.30 Teściowie – komedia, Niemcy/USA 2003, reż.: Andrew Fleming, wyk.: MIchael Douglas, Ryan Reynolds, Albert Brooks
04.15 Duże zwierzę – film obyczajowy, reż.: Jerzy Stuhr, wyk.: Jerzy Stuhr, Anna Dymna, Dominika Bednarczyk, Błażej Wójcik, Andrzej Franczyk, Feliks Szajnert, Zbigniew Kaleta, Andrzej Kozak, Radosław Krzyżowski, Stanisław Banaś
05.35 Zakończenie dnia

TVP Info

05.55 Powitanie; **06.00** Serwis Info Poranek, w tym: Wstaje dzień, Info Poranek, Pogoda, relacje korespondentów; **06.23** Pogoda; **06.31** Info Poranek; **06.52** Pogoda; **07.01** Info Poranek; **07.23** Pogoda; **07.31** Info Poranek; **07.50** Bezpieczna jazda; **08.00** Info Poranek; **08.21** Pogoda; **08.30** W Kontrze; **09.15** Salon dziennikarski; **09.59** Info Dzień weekend; **10.22** Pogoda; **10.29** Info Dzień weekend; **10.53** Pogoda; **10.59** Info Dzień weekend; **11.29** Info Dzień weekend; **11.51** Pogoda; **11.59** Info Dzień weekend; **12.29** Info Dzień weekend; **12.51** Pogoda; **12.59** Info Dzień weekend; **13.29** Info Dzień weekend; **13.52** Pogoda; **13.59** Info Dzień weekend; **14.29** Info Dzień weekend; **14.53** Pogoda; **15.00** Debata TVP INFO; **15.29** Info Dzień; **16.45** Info med; **17.00** Teleexpress; **17.15** Teleexpress Extra; **17.30** Studio Wschód; **18.00** Panorama; **18.18** Info Wieczór weekend; **18.30** Kobiecym okiem; **18.52** Info Wieczór weekend; **19.00** Między słowami; **19.20** Info Wieczór weekend

19.30 Wiadomości
19.58 Gość Wiadomości
20.13 Minęła 20
21.00 Nie da się ukryć
21.15 Śledczym okiem
21.40 Serwis Info Wieczór weekend
21.50 W tyle wizji
22.25 Serwis Info Wieczór weekend
22.30 W tyle wizji Extra
23.00 Magazyn śledczy Anity Gargas
23.25 INFO Wieczór
24.00 Wiadomości
00.28 Gość Wiadomości
00.55 Pogoda
01.05 Salon dziennikarski
02.00 Minęła 20
02.52 Pogoda
02.55 Śledczym okiem
03.27 Filmy Dokumentalne TVP INFO
04.25 Filmy Dokumentalne TVP INFO
05.28 Magazyn śledczy Anity Gargas

TV TRWAM

05.00 Siódmy Sakrament; **05.30** Czy udało się zabić prawdę; **06.00** Świat widziany sercem; **06.25** Św. Jan Paweł II – Przyjaciel Lublina; **07.55** Poczet Wielkich Polaków; **08.00** Informacje dnia; **08.15** Westerplatte Młodych; **08.55** Słowo życia; **09.00** Głos serca; **09.45** Młodzi Światu; **10.00** Informacje dnia; **10.15** Retrospekcja; **10.20** Młodzi z Pasją; **10.40** Polski Punkt Widzenia; **11.00** Kropelka radości; **12.00** Odpust ku czci św. Jana Pawła II; **14.00** Ocalić od zapomnienia; **14.10** Muzyczne chwile; **14.20** 100 cudownych miejsc na świecie; **14.30** Przegląd Katolickiego Tygodnika „Niedziela"; **14.35** Natura Obiektywnie; **15.00** Regał; **15.30** Wierzę w Boga; **16.00** Informacje dnia; **16.10** Ks. Witold Andrzejewski – Pielgrzym Niepodległości; **17.00** Z Parlamentu Europejskiego; **17.25** Święty na każdy dzień; **17.30** Nowa Ewangelizacja; **17.55** Poczet Wielkich Polaków; **18.00** Anioł Pański

18.05 Informacje dnia
18.15 Rozmowy niedokończone
19.25 Święty na każdy dzień
19.30 Manna z Nieba
19.45 Modlitwa z telefonicznym udziałem dzieci
20.00 Informacje dnia
20.20 Różaniec
20.50 Myśląc Ojczyzna
21.00 Apel Jasnogórski z kaplicy Cudownego Obrazu Matki Bożej na Jasnej Górze – transmisja
21.20 Informacje dnia
21.40 Polski Punkt Widzenia – program publicystyczny
22.00 Głos serca
22.45 Muzyczne chwile
22.55 Święty na każdy dzień
23.00 Jan Paweł Wielki. Papież, który tworzył historię – film dokumentalny
00.00 Programy powtórkowe

TVP HISTORIA

06.40 Był taki dzień – 22 października; **06.50** Kanał Augustowski. Dzieło życia Ignacego Prądzyńskiego – film dok.; **07.55** Wojownicy czasu; **08.35** Wiedźmin (8); **09.30** Informacje kulturalne; **09.55** W Polskę jedziemy (6); **10.30** Planety – Jowisz (3); **11.35** Wszystkie kolory świata – Kiusiu – pradawna Japonia – serial dok.; **12.40** Podróże na Północ Europy (1) – cykl dok.; **13.40** Z wieszaka historii (4); **14.15** Chłopi, cz. I – Boryna – film fabularny; **15.50** Nie taka prosta historia – Bo we mnie jest seks; **16.25** Karaibska wyprawa Joanny Lumley (1) – serial dok.; **17.25** Spór o historię; **18.00** Ex Libris (7); **18.10** Noce i dnie (8) – serial TVP; **19.00** Giganci historii; **19.50** Rok 1982. Kalendarium (42); **20.05** Królowie Słońca – film przygodowo-historyczny, USA 1964, reż.: J. Lee Thompson, wyk.: Yul Brynner, George Chakiris, Shirley Anne Field; **22.00** Historia w postaciach zapisana: Demony Michała Anioła – cykl dok.; **24.00** Chłopi, cz. I – Boryna – film fabularny; **01.45** Migawki historii: Dan Slobin. Amerykanin w Moskwie; **02.20** Zakończenie dnia

TVP KULTURA

06.55 Przeboje babci, mamy oraz moje; **08.15** Informacje kulturalne; **08.45** Wydarzenie aktualne; **09.10** Tamte lata, tamte dni: Janusz Olejniczak; **09.50** Camille Pissarro – śladami ojca impresjonistów – film dok.; **10.55** Czarne chmury (10); **12.05** Kogel-mogel – komedia; **14.00** Dzika Muzyka – Tropem pieśni; **14.40** Actus Humanus Nativitas – Farinelli, cz. 1 – koncert; **15.45** Lew w zimie – dramat historyczny, Wielka Brytania/USA 1968, reż.: Anthony Harvey; **18.10** Do dzieła; **18.35** Legendy Rocka: New Wave; **19.05** Legendy Rocka: The Spector Years; **19.30** Informacje kulturalne; **20.00** Pełnia życia – film obyczajowy; **22.05** Kabaret Starszych Panów „Ostatni naiwni" – wieczór 15 – widowisko; **23.30** Człowiek Słoń – dramat, USA 1980, reż.: David Lynch, wyk.: Anthony Hopkins, John Hurt, Anne Bancroft, John Gielgud; **01.40** Zniewaga – film fabularny; **03.40** Informacje kulturalne; **04.05** Wewnętrzny ogień Joana Miró – film dok.; **05.15** Tamte lata, tamte dni: Janusz Olejniczak; **05.50** Zakończenie dnia

TVN

05.55 Uwaga!; **06.10** Ukryta prawda (932) – program obyczajowy; **07.05** Kuchenne rewolucje 12 (15) – program kulinarno-rozrywkowy; **08.00** Dzień Dobry TVN; **11.30** Na Wspólnej Omnibus 20 (894) – serial; **13.30** MasterChef 11 (7) – program kulinarno-rozrywkowy; **15.10** Top Model 11 (7); **16.45** Ślub od pierwszego wejrzenia 8 (7); **17.50** MądrzeGotujemy z Katarzyną Bosacką (8); **17.55** Kuchenne rewolucje 25 (8); **19.00** Fakty – magazyn informacyjny; **19.25** Sport; **19.35** Pogoda; **19.45** Uwaga!; **20.00** Mam talent 14 (8) – program rozrywkowy; **21.45** Narodziny gwiazdy – film obyczajowy, USA 2018, reż.: Bradley Cooper, wyk.: Lady Gaga, Bradley Cooper, Sam Elliott, Andrew Dice Clay, Rafi Gavron, Dave Chappelle, Alec Baldwin; **00.35** Amok – film sensacyjny, Polska 2017, reż.: Kasia Adamik, wyk.: Mateusz Kościukiewicz, Łukasz Simlat, Zofia Wichłacz, Zbigniew Stryj, Mirosław Haniszewski; **02.45** Na granicy światów (4) – serial; **03.50** Noc Magii

POLSAT

06.00 Nowy dzień z Polsat News; **08.35** Aleksander – okropny, straszny, niezbyt dobry, bardzo zły dzień – film familijny; **10.10** Ewa gotuje (462); **10.40** Nasz Nowy Dom (272); **11.40** Bogaty Dom – Biedny Dom (41); **12.45** Górale (23); **13.15** Górale (24); **13.45** Drwale i inne opowieści Bieszczadu (123); **14.15** Drwale i inne opowieści Bieszczadu (124); **14.40** Rolnicy. Podlasie (27); **15.45** Więzienie (34); **16.15** Więzienie (35); **16.45** Więzienie (36); **17.15** Więzienie (37); **17.45** Chłopaki do wzięcia (277); **18.15** Chłopaki do wzięcia (278); **18.50** Wydarzenia; **19.15** Prezydenci i Premierzy; **19.45** Sport; **19.55** Pogoda; **20.00** Doda. 12 kroków do miłości (8); **21.00** Noc w muzeum 2 – komedia, USA/Kanada, 2009, reż.: Levy Shawn, wyk.: Ben Stiller, Amy Adams, Hank Azaria, Robin Williams, Wilson Owen; **23.15** Desperado – film akcji, USA 1995, reż.: Robert Rodriguez, wyk.: Antonio Banderas, Salma Hayek, Joaquim De Almeida, Marin Cheech, Steve Buscemi, Quentin Tarantino; **01.45** Thor: Ragnarok – film s.f.; **04.40** Disco Gramy; **05.25** Telezakupy TV Okazje

Redakcja „Idziemy" nie ponosi odpowiedzialności za zmiany w programach TV wprowadzone przez nadawców po 5 X 2022 r.

Przeżyć śmierć własnego dziecka to dla rodziców najtrudniejsze doświadczenie. Dotyczy coraz większej liczby rodzin.

fot. www.facebook.com/RodziceDzieciUtraconych

Pomnik dzieci martwo urodzonych we Wrocławiu

PO STRACIE

Irena Świerdzewska

Dzień Dziecka Utraconego nieprzypadkowo obchodzony jest 15 października. To symboliczna data narodzin dziecka po dziewięciomiesięcznej ciąży liczonej od pierwszego dnia roku. Doświadczenie straty dziecka poczętego dotyczy coraz większej liczby rodzin, około 15 proc. wszystkich ciąż ulega poronieniu. Statystycznie co czwarta kobieta w swoim życiu przynajmniej raz doświadczy poronienia. Badania wskazują, że cztery kobiety na tysiąc poronią aż trzykrotnie.

– Mówimy, że jesteśmy liczną rodziną z siedmiorgiem dzieci. Oczekując narodzin każdego z dzieci, przez dziewięć miesięcy pisałam dziennik – opowiada Mariola. Cztery ostatnie dzienniki nie zostały ukończone. Ostatnie wpisy odnoszą się do momentu po stracie dzieci.

Pierwsze poronienie nastąpiło w dziewiątym tygodniu ciąży. – W styczniu 2019 r. straciliśmy dwóch synków bliźniaków, co wykazały badania genetyczne, a w listopadzie – córeczkę. W marcu 2020 r. straciliśmy drugą córeczkę. Musiałam wtedy rodzić ją martwą, widziałam jej rączki, nóżki. Po pierwszej stracie początkowo przeżywaliśmy z mężem ten czas w milczeniu, potem dużo rozmawialiśmy. Trafiliśmy do Lubelskiego Hospicjum dla Dzieci im. Małego Księcia, gdzie franciszkanin o. Filip Buczyński prowadził grupę wsparcia dla rodziców takich jak my, co nam bardzo pomogło – opisuje Mariola.

Przeżycie straty trzeciego dziecka było jeszcze boleśniejsze. – Otrzymaliśmy wtedy wsparcie od naszych przyjaciół, którzy zorganizowali po pogrzebie stypę. Można było być z bliskimi nam ludźmi, rodziną, można było się wypłakać – mówi Mariola. Taka oprawa była też uznaniem, że nienarodzone dziecko jest częścią rodziny, nieważne w jakim momencie odeszło. – Nie organizowaliśmy takich uroczystości po stracie drugiej córeczki, co dzisiaj uważam za błąd. Byliśmy tak zmęczeni przeżyciami, że nie chcieliśmy nikogo zapraszać i angażować – ocenia Mariola. Po ostatnim pogrzebie rzuciła się w wir obowiązków, podjęła nową pracę. Skończyło się depresją. – Po stracie dziecka trzeba chcieć szukać wsparcia. Pomoc narzucana będzie bez efektu – ocenia Mariola. – Ważna jest postawa współmałżonka. Mąż często mnie pytał: „Co mogę dla Ciebie zrobić?”. Jeśli potrzebowałam odpocząć, zajmował się w tym czasie dziećmi albo po prostu przyniósł zaparzoną herbatę – mówi Mariola.

Karolina jako dwudziestokilkuletnia mężatka straciła pierwsze dziecko. – Żałobę przeżyliśmy z mężem konstruktywnie, ponieważ trafiliśmy do wspólnoty osób, które straciły dzieci – ocenia. – Potem sami stworzyliśmy taką grupę. Organizujemy m.in. obchody Dnia Dziecka Utraconego. Przeżycie straty dziecka to najtrudniejsze doświadczenie dla rodziców, nosi się w sercu ból, ale wstępuje odwaga, by zajmować się wieloma rzeczami, bo ziemskie życie trwa krótko. Bardzo ceni się wtedy urodzone dzieci – mówi Karolina. Obydwoje z mężem starają się, by córka i syn wiedzieli o zmarłym rodzeństwie. Wspólnie odwiedzają grób dziecka, uczestniczą w comiesięcznych modlitwach za dzieci nienarodzone.

Geneza powstania Dnia Dziecka Utraconego wskazuje, że chodzi nie tylko o pamięć o dzieciach poczętych nienarodzonych. Inicjatywa wywodzi się ze Stanów Zjednoczonych, gdzie w 1988 r. zaczęto obchodzić 15 października Dzień Pamięci Dzieci Nienarodzonych i Zmarłych.

Monika przeżyła śmierć już czteroletniego synka, który zginął wskutek nieszczęśliwego wypadku. – Minęło od tamtego czasu pięć lat. Dwa razy dziennie jesteśmy z mężem na cmentarzu – rano, by się z Franiem przywitać, wieczorem, by się pożegnać, dziękujemy za cały dzień, prosimy o opiekę. Istotne jest dla nas zaszczepienie braterskiej więzi między naszymi dziećmi. Bardzo nas dotyka, kiedy ktoś okrada grób z rzeczy, które tam zostawiamy. Nie chodzi o materialną wartość, ale o szacunek do zmarłych. Z rzeczy materialnych nasze dziecko niczego nie potrzebuje, to jest potrzeba rodziców – mówi Monika.

Monika zaangażowała się w utworzenie Wspólnoty Rodziców Dzieci Utraconych w Łukowie. – Przeżywanie straty dziecka będzie mi towarzyszyć do końca życia, choć wiem, że nasze dzieci mają w Niebie najwspanialszego Ojca.

Tygodnik „Idziemy” Wydawca: Wydawnictwo Diecezji Warszawsko-Praskiej, ul. Grochowska 194/196, 04-357 Warszawa, tel.: **22 512 00 95**, www.idziemy.com.pl; Redaktor naczelny: ks. Henryk Zieliński, Asystent kościelny: ks. Marian Raciński, Sekretarze redakcji: Barbara Stefańska, b.stefanska@idziemy.com.pl; redakcja@idziemy.com.pl, Dorota Glica, redakcja@idziemy.com.pl; Dział Warszawa i Mazowsze: Irena Świerdzewska, irena.swierdzewska@idziemy.com.pl, Patryk Lubryczyński. Dział kultury: Dorota Glica, Mirosław Winiarczyk. Piszą dla nas: Iwona Budziak, ks. Waldemar Chrostowski, Kazimierz Dadak, Marta Dybińska, Mariusz Jankowski, Marek Jurek, Jacek Karnowski, ks. Paweł Kłys, Piotr Kościński, Dariusz Kowalczyk SJ, ks. Marek Kruszewski, Anna Meetschen, ks. Stefan Moszoro-Dąbrowski, Monika Odrobińska, ks. Łukasz Piotrowski, Jacek Salij OP, ks. Jacek Stefański, Wojciech Świątkiewicz, ks. Waldemar Turek, Barbara Wiśniowska, Marcin Zatyka, Krzysztof Ziemiec; Korekta: Monika Zaręba; Serwis internetowy: Radek Molenda, portal@idziemy.com.pl. Projekt graficzny: Joanna Złonkiewicz. Skład i łamanie: AG Zuch. Druk: Lotos-Poligrafia Warszawa. Materiałów niezamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzegamy sobie prawo do skracania i adiustacji tekstów oraz zmiany ich tytułów. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie odpowiada.
COPYRIGHT © Wydawnictwo Warszawsko-Praskie 2005. Wszelkie prawa zastrzeżone. Przedruk materiałów w jakiejkolwiek formie, całości lub fragmentów, nie jest możliwy bez zgody Wydawcy. Fot. okładka: ks. Henryk Zieliński

Zareklamuj się u nas!

idziemy

II okladka
205 x 285 + 5 mm na spady

1/1 strona wewnątrz pisma
205 x 285 + 5 mm na spady

Junior page

135 x 190 mm
+ 5 mm na spady

moduł
reklamowy

75 x 140 mm

moduł
reklamowy

95 x 67 mm

Zapraszamy do kontaktu: reklama@idziemy.com.pl, tel. 502 142 292

MUZYKA

POKRZYWIŃSKI & ENSEMBLE LABIRHYTHM

POKOJU

HASHTAG ENSEMBLE / ATOM STRING QUARTET

MUZYKA

ZEMLER / MAJIDI / CHAMOUN / TYCIŃSKI / DOMAGALSKI
DZICZKA / SzaZa

WIARY

20 – 25.10.22 | Bilety: muzykapokoju.pl

ORGANIZATOR

JP2 Centrum Myśli Jana Pawła II | Instytucja Kultury m.st. Warszawy

PARTNER KAMPANII REKLAMOWEJ

fundacja uskrzydlamy